

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

DEVİRİM SONRASI İRAN'IN TERÖRE VERDİĞİ DESTEK VE
TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan: Ali Kemal CEYLAN

İSTANBUL, 2008

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

DEVİRİM SONRASI İRAN'IN TERÖRE VERDİĞİ DESTEK VE
TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Tezi Hazırlayan:

Ali Kemal CEYLAN

Öğrenci No:

060771077

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Sait YILMAZ

İSTANBUL, 2008

YEMİN METNİ

Sunduğum Yüksek Lisans Tezimi, Akademik Etik İlkelerine bağlı kalarak, hiç kimseden akademik ilkelere aykırı yardım almaksızın bizzat kendimin hazırladığına and içerim. 09.09.2008

Aday: Ali Kemal CEYLAN

DEVİRİM SONRASI İRAN'IN TERÖRE VERDİĞİ DESTEK VE TÜRKİYE'YE YANSIMALARI

Tezi Hazırlayan: Ali Kemal CEYLAN

Özet

Bu Tez çalışmasında; Ayetullah Humeyni liderliğinde 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimi sonrası İran'ın Rejim İhracına ve muhafazasına dayanan Uluslararası İlişkiler Politikası, bu politikada terörü destekleme nedenleri ile bu politikanın Türkiye'ye etkileri ve İran'a devrim sonrası uluslararası bakış ele almaktadır. İran, devrim ile birlikte rejim ihracını bir Dış Politika aracı olarak benimsemiş fakat hem kendi güvenliği, hem de rejiminin güvenliği açısından farklı Bölgesel Politikalar uygulamıştır. Bu politikalar içinde de terörü desteklemekten kaçınmamıştır. Türkiye'de bir dönem İran destekli terörün hedefi haline gelmiştir. İran'ın Türkiye'ye uyguladığı bu kötü komşuluk ilişkisi 2000'li yıllarda ABD'nin bölgeye direk müdahil olması ile birlikte değişmiştir. İran'ın terörü kullanma nedenleri, terör örgütleri ve İran ilişkileri ve bunların Türkiye'ye yansımaları ile son dönem gelişmeler açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Devrim, Terör, Terör Örgütleri, SCO

PROMOTION OF TERRORISM BY POST-REVOLUTION IRAN AND ITS REFLECTIONS ON TURKEY

Presented by: Ali Kemal CEYLAN

Abstract

In this thesis, the regime export and preservation based international relations politics of Iran after the Iranian revolution, which took place in the leadership of Ayatollah Khomeini in 1979, the reason of promotion of terrorism in this politics together with the impact of this politics on Turkey and the post-revolution international view on Iran are discussed. With the revolution, Iran adopted the regime export as a Foreign Policy instrument, but implemented diverse Regional Politics both in terms of its own security and also for the security of its regime, and did not flinch from promoting terrorism within these politics. For a period, Turkey also became the target of the terrorism promoted by Iran. The bad neighbourly relation pursued by Iran towards Turkey has changed with USA's direct intervention in the region in 2000s. The reasons behind the use of terrorism by Iran, the terrorist organizations and their relations with Iran, and the reflection of these on Turkey are tried to be explained.

Keywords: Revolution, Terrorism, Terrorist Organizations, SCO

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni

Juri Sayfası

Türkçe Özet ve Anahtar Kelimeler

İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler (Abstract)

İçindekiler I

Kısaltmalar III

Giriş 1

I.Bölüm

TERÖR

1.1. TERÖR

1.1.1. Terörün Tanımı 3

1.1.2. Terörün Unsurları

1.1.2.1. Amaç Unsuru 5

1.1.2.2. Şiddet Unsuru 6

1.1.3. Terörün Desteklenme Şekilleri

1.1.3.1. Lojistik Destek 7

1.1.3.2. Askeri Destek 7

1.1.3.3. İdeolojik Destek 8

II. Bölüm

İRAN VE TERÖR

2.1. İRAN'IN TERÖRÜ DESTEKLEME NEDENLERİ

2.1.1. Rejim İhracı Yönüyle 9

2.1.2. Rejim Güvenliği Yönüyle 17

2.1.3. Baskı Unsuru Yönüyle 20

2.1.4. Sınır Güvenliği Yönüyle 23

2.2. TERÖRÜN DESTEKLENMESİ ANLAMINDA İRAN

2.2.1. İran'ın Lojistik Destek Vererek Terörü Desteklemesi 29

2.2.2. İran'ın Askeri Destek Vererek Terörü Desteklemesi 31

2.2.3. İran'ın İdeolojik Destek Vererek Terörü Desteklemesi 32

2.3. İRAN VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İLİŞKİSİ	
2.3.1. İran ve Hizbullah Terör Örgütü İlişkisi	34
2.3.2. İran ve Hamas Terör Örgütü İlişkisi	42
2.3.3. İran ve İslami Cihat Terör Örgütü İlişkisi	45
2.3.4. İran ve İlişkili Diğer Terör Örgütleri İlişkisi	48

III. Bölüm

İRAN VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ KAPSAMINDA TERÖR

3.1 TÜRKİYE, İRAN VE TERÖR İLİŞKİSİ	
3.1.1 Devrim Sorası Türkiye, İran İlişkileri	
3.1.1.1. 1979-2000 Türkiye-İran İlişkileri	52
3.1.1.2. Yakın Dönem Türkiye-İran İlişkileri	63
3.2. TÜRKİYE’DE TERÖR VE İRAN	
3.2.1. Türkiye’de İran Destekli Dini Terör	65
3.2.2. Türkiye’de İran Destekli Ayrılıkçı Terör	73
3.3. YENİ ORTADOĞU VE İRAN-TEROR İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE’YE OLASI ETKİKERİ	
3.3.1. Muhtemel Bir ABD Müdahalesi Kapsamında İran ve Türkiye İlişkileri	79
3.3.2. İran-Rusya-Çin’in İlişkilerini Düzenleyen SCO Kapsamındaki Gelişmelerin Türkiye’ye Olası Etkileri	84
3.3.3. Türkiye ve İran İlişkilerinin Geleceği Kapsamında Türkiye’nin Uygulaması Gereken Politikalar	91
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	99
ÖZGEÇMİŞ	101

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.k.	Adı Geçen Kitap
a.g.m.	Adı Geçen Makale
ANAP	Anavatan Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
BOP	Büyük Orta Doğu Projesi
BP	British Petrol
BTC	Bakü, Tiflis, Ceyhan Boru Hattı
CENTO	Bağdat Paktı
CIA	Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
HT	Hizbut Tahrir Örgütü
İKDP	İran Kürdistan Demokrat Partisi
KDP	Kürdistan Demokrat Partisi
KPDI	Halkın Mücahitleri Örgütü
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MI5	İngiliz İstihbarat Servisi
M/L	Marksist/Leninist
NATO	Kuzey Atlantik Paktı
İBDA-C	İslami Büyük Akıncılar Birliği Cephesi
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Teşkilatı
PEJAK	PKK İnan Yapılanması
PKK	Partiye Kardiye Kürdistan
SAVAMA	İnan Gizli Servisi
SCO	Şangay İşbirliği Örgütü
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TUDEH	İnan Komünist Devrimci Partisi
UNRWA	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yardım ve Yerleşme Ajansı

GİRİŞ

Ortadoğu içerdiği doğal zenginlikleriyle özellikle 1. Dünya Savaşından başlayarak Dünyadaki büyük devletlerin çıkar mücadelelerine sahne olmuştur. İran'da bu çıkar hesaplaşmalarının ortasında, payını fazlasıyla almıştır. İkinci Dünya Savaşının son yıllarında SSCB işgaline sahne olan İran'ın şimdiki topraklarında Azeri Türkleri ve Kürtlerin bağımsız devletlerinin kurulmasına şahit olmuştur. Sovyet Devletinin desteğiyle kurulan bu devletler işgalin bitimiyle birlikte tekrar İran topraklarına katılmıştır.

2. Dünya Savaşı'nın sonunda yaşadığı tecrübelerle Sovyetlerden uzaklaşarak AB ve ABD yörüngesine giren Şah Rejimi yönetimindeki İran, ordusunu bu ülkelerin silahlarıyla donatarak yine bu ülkelerin desteğiyle körfezin etkin bir ülkesi haline gelmiştir. 1979 yılında gerçekleşen İran Devrimine kadar Şah Rejimi Batı yanlısı bir politikalar içerisinde yer almıştı. Bu politikalar içerisinde ABD ile Batı devletlerinin politikalarına uygun başta Rus tehlikesine karşı yürütülen politikalar olmak üzere körfez petrollerinin dünya pazarlarına güvenli ulaşması kadar birçok konu yer almaktaydı.

Dış politikasındaki bu etkinliğini iç politikada gösteremeyen ve halkın isteklerine cevap veremeyen Şah Rejimi dış destekçilerinin tüm müdahalesine ve almış olduğu tedbirlere rağmen devrilmekten kurtulamamıştır. İran yönetiminde yaşanan bu devrim 1. Dünya Savaşı ile birlikte dünyanın süper güçlerince bölgede kurulmak istenen düzen üzerinde de devrim etkisi yapmıştır. Yeni bir anayasa, yeni bir meclis ve yeni bir devlet yönetimi vücuda getiren Devrim Yönetiminin tüm sorunlarının ötesinde başlıca sorunu yalnızlıktı. İran, devrim ile birlikte devrim yıllarına kadarki Rus karşıtı politikaları ile zaten bu ülkeden uzaktı buna devrim ile birlikte bölgedeki çıkarları bozulan ABD ve AB ülkeleri de eklenince bölgede devrimi için destek göreceği büyük bir güç kalmıyordu. Devrimin hemen ardından başlayan Irak Savaşı ile birlikte hissettiği bu yalnızlık İran'ın sınır kaygıları duymasına ve rejimini muhafaza etme ve yayma refleksi geliştirmiştir. İran'ın terör yolunu kullanmasındaki asıl sebepte burada karşımıza çıkmaktadır.

İran'ın devrim ile birlikte karşısına aldığı dünyanın bu süper güçlerine karşı koyacak ne bir ordusu nede gereken alt yapısı vardı. Bu çaresizlik İran'ı hassasiyetlerini korumada ve hedeflerine ulaşmada en ucuz yol olan asimetrik savaş taktiklerini kullanmaya itmiştir. İran rejim ve sınır güvenliği ve gerekse diğer ülkelere nüfuz edilebilirliği düşüncesiyle yada baskı oluşturabileceği düşüncesiyle Şii nüfusun yoğun olduğu ülkelere başlayarak rejimini yaymaya çalışmış ve bu yolda engel olarak görülen hedefler terör yolu da kullanılarak aşılacak

istenmiştir. İran Devriminden etkilenen bazı radikal gruplara açık destek veren İran, kendine değişik ülkelerde taban bulmuş özellikle 1980-1990 yılları arasında bu grupları terör eylemleri yapma konusunda da yol göstermiştir.

Türkiye’de İran’ın uyguladığı bu politikanın bir dönem etkisi altında kalmıştır. Devrimden etkilenen bazı Türk vatandaşlarını kendi topraklarında eğiterek birer terörist haline getiren İran, militanlarını Türkiye’deki çıkarları doğrultusunda kullanmıştır. Devrimini öven ideolojik organizasyonlara bizzat katılım gösteren İran, diğer yandan Türkiye’deki ayrılıkçı teröre de destek vererek, bu teröristleri de topraklarını barındırmıştır. İran’ın bu kötü komşuluk ilişkisi 2000’li yıllara kadar devam etmiş bu yıllarla birlikte bölgeye direk müdahil olan ABD kendisine müttefik olarak Kürt grupları seçmesiyle birlikte İran, Türkiye’deki ayrılıkçı teröre verdiği desteğe son vermiştir. Zira bu Kürt grupların artık İran’dan da toprak talebi vardır. ABD’nin Irak’a müdahalesi ile birlikte Türkiye’nin dostluğuna daha da fazla ihtiyaç duyan İran, Türkiye’deki tüm ideolojik ve terörist faaliyetlerine son vermiştir.

İşte bu çalışmada Terörün tanımı yapılarak terörün nasıl desteklenebileceği ortaya koyulmuştur. İran’ın devrimden sonraki dış politikası değerlendirilmiş, terörün bu politika içinde kullanıldığı ileri sürülerek, bunun nedenlerine inilmiştir. Ayrıca Türkiye’nin bir dönem İran’ın saldırgan bu Dış Politikasının etkisi altında kaldığı kanaati ortaya konulmaktadır. ABD’nin bölgeye gelmesi ile birlikte değişen dengeler, bu dengeler içerisinde Türkiye’nin uygulaması gereken politikalar sıralanmıştır.

İran’ın teröre verdiği desteği ortaya koyabilmek için çok sınırlı kaynaklar taranmıştır. Bu kaynaklarda Türkiye’deki İran yanlısı yapılanmalar incelenmiş bunlar tek tek sıralanmıştır. Bunlar içerisindeki en önemli örgüt olan Türk Hizbullah Terör Örgütü mensuplarının verdikleri ifadeler içerisinde yer alan İran bağlantıları ve İran’ın bu militanlara verdiği destek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine İran’ın dünya üzerindeki terör yapılanmalarına verdiği desteği ortaya koyabilmek sınırlı kaynaklar araştırılmış, İran’dan bu destekleri aldığını bizzat ikrar eden Hamas gibi İslami Cihat gibi Hizbullah gibi terör örgütü liderlerinin açıklamaları bulunarak bu çalışmada yer verilmiştir.

I.BÖLÜM

TERÖR

1.1. Terör:

Terörün tanımının evrensel boyutta kabul edilen net bir açıklaması yapılamamıştır. Terör faaliyetlerinin tarihte devletler var olduğundan beri süre gelen bir asimetrik savaş taktiği olduğu söylenebilir. Tarihin bu derin zamanlarından günümüze kadar terör faaliyetlerinin var olduğunu kabul etmemize rağmen bu uzun süre zarfında terörün herkesçe kabul edilen bir manaya kavuşamamıştır.

Terör, tarihte ve günümüzde olduğu gibi karşılıklı güç kutupları arasında farklı tanımlara sahip olmuştur. Terör tanımının farklılığının kaynağında asıl olarak terörist kavramı vardır. Terör faaliyetinin genel olarak kabul edilen ortak noktaları varken, bu faaliyeti gerçekleştirenleri herkesçe terörist olarak kabul etmek mümkün olmamıştır. Bunun nedeni ise karşılıklı güç odaklarının zaafa düşmesinin diğerinin çıkarına olmasıdır. Terör faaliyetinin ortak noktaları varken bu faaliyeti gerçekleştirenleri ortak bir duruşla terörist olarak deklare etmeme zafiyeti bu şahısların faaliyetlerini de terörizm olmaktan çıkarmaktadır. Terörist olmayanların faaliyetleri de terörizm olmayacaktır.

Terörün evrensel bir açıklama bulamamasındaki başlıca etken olan birinin teröristi diğerinin kahramanı yaklaşımı, bir ülkenin terörist faaliyetle uğraşırken diğerinin bu faaliyetlerden fayda sağlama çabası terörün desteklenme kavramını karşımıza getirmektedir ki bu kavramın son noktasını ise terörist devlet kavramıdır. Tıpkı terör faaliyetinin ortak noktaları olduğunu savunduğumuz gibi terörün desteklenmesi faaliyetinin de ortak bazı noktaları bulunmaktadır. Gerçektende bir terör faaliyetinin meydana gelebilmesi için lojistik, askeri ve ideolojik olarak desteklenmesi gerekmektedir.

1.1.1. Terörün Tanımı:

Terörün tüm dünyada kabul gören bir tanımı yoktur. Her bilim kendi yorumuna göre bir tanım veya açıklama yaptığından, ortak bir tanım elde etmek de bir hayli zorlaşmaktadır. Bu konuda en büyük sorun “birisi için terörist olan, diğeri için kurtuluş savaşçısı” olması noktasından kaynaklanmaktadır.¹ Uluslararası ilişkilerde bir devletin güçsüzlüğü diğer devletin güçlü olması anlamına geleceğinden hiçbir devlet rakip devletin güçlü olmasını istemeyecektir. Bu sebepten dolayıdır ki devletler kendilerine rakip gördükleri devletlerin içerisindeki muhalif grupları desteklemekten geri kalmamıştır. Bu grupların uyguladıkları

¹Kılıç, D., Tespihin İpi Koptu, İstanbul, 2004, s.120

yöntemlerin terör yada bu grupların terörist olmaları hiçbir sorun teşkil etmemiş, hatta bu gruplara desteğin yanında eğitim vermekten de geri kalınmamıştır. Haddizatında terörün; her kesim, renk ve düşünceye mensup; birey, grup, kurum, organizasyon ve devletler tarafından dönem dönem stratejik olgunlukta kullanılan özel veya genel savaşın bir aracı olduğu söylenebilir.² Bu karmaşa bizi Terör tanımını yapmadan önce “Devlet Terörü” tanımını yapmaya itmektedir. Zira dünyadaki bütün terörist örgütlerin ve eylem yapanların beyin takımının arkasında devletlerin istihbarat güçleri vardır. Bu örgütler daha çok tetikçidir.³

Günümüzde Lejyon (paralı asker) birlikleri yerine, ideolojik terör kampları, hatta istihbarat servislerinin denetiminde oluşturulan terör okullarının bulunduğu biliniyor. Bu okullarda yetişen güçler, ideolojik kışkırtma yolu ile egemen güçler tarafından hedef seçilen ülkeye karşı kullanılmaktadır.⁴ Görüldüğü gibi terörü birçok ilişkiler yumağı içinde açıklamak gerekecektir. Terörün genellikle siyasi bir amacı vardır, devlet otoritesini reddeder, örgütlü harekettir, uluslararası terörizmle ilişki arar ve bağ kurar, terör dış destek olmadan yaşatılamaz. Genellik başka güç veya güçlerin taşeronudur. Tahrip, öldürme, adam kaçıрма, işkence, tehdit, şantaj... gibi yöntemler kullanır.⁵

Terör, en genel anlamıyla, bir politika, bir ideoloji değil bir stratejidir. Amaçlara ulaşmak için kullanılan bir silahtır aynı zamanda bir politikanın uzantısı, “modern savaşın” (!) 20.yy ikinci yarısından itibaren ön plana çıkan bir aşamadır.⁶ Yine Terör, Bir ülkede siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel amaçlı, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilecek her türlü eyleme denmektedir.

Diğer bir bakış açısı ise; Terörizm tek başına, ne şiddet ne zor kullanma, ne de kargaşa çıkarmaya yönelik bir harekettir. Zor kullanma yolu ile yeni bir düzen oluşturmak anlamına içerir. Bu anlamda terörizme “Politik Tedhişçilik” olarak kabul ediyor.⁷ İngiliz uzman Wardlaw ise, ”terörün” tarif ve tanımının önemini, “*Terörizmin kontrol altına alınmasındaki en önemli sorun bu olgunun tanımlanmasıdır*” değerlendirmesiyle dile getirirken; İtalyan akademisyen Prof. Ferracuti, “*Terörizmin nisbiliği ve ex post facto tabiatı yüzünden bir*

² Bal, M.Ali, Savaş Stratejilerinde Terör, İstanbul, 2003, s.31.

³ Yılmaz, S., 21. YY’da Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul, 2007, s.380.

⁴ Demirel, E., Terör, İstanbul, 2002, s.30.

⁵ Kılıç, a.g.k., s.45.

⁶ Bal, a.g.k., s.32.

⁷ Demirel, a.g.k.. s.26.

tanım yapılamamaktadır” der. Terör (1936 ile 1981 arasında) 109 ayrı “tanımda” ifadesini bulmuştur. BM’de bazı Latin ve Batılı ülkelerin terörü “Bir gurup veya birey tarafından hükümetler aleyhine işlenen suç” olduğuna ilişkin tezine, bazı Afrika ülkeleri aynı zamanda “Bir takım devlet organlarıyla insan haklarını ihlal eden ırkçılık” ifadelerinin de eklenmesi isteğiyle karşı çıkmaktadır. Bazı Arap ülkeleri de bu tanımı “Ulusal bağımsızlık hareketlerini” dışladığı gerekçesiyle karşı çıkmaları da dünyanın konuya yaklaşım tarzındaki farklılıkları sergilemesi açısından ilginçtir.⁸

Terörizm bir suçtur. İkinci olarak bir strateji kullanılmalıdır. Çünkü bir savaştır. Son olarak da politik bir yaklaşım benimsenmesidir. Çünkü terörizm aynı zamanda bir ideolojidir. Tüm bu açıklamalardan hareketle terörün tek bir tanımı bulunmamakla birlikte birçok tanım ortaya atılmış ve bu tanımların hiç birine de yanlış denememiştir. Altı çizilmesi gereken şudur ki; tüm bu tanımlar içinde ortak olan bazı noktalar vardır. Bu noktaların başında terörün hedefleri gelmektedir. Terörün üç değişik hedefi bulunmaktadır; yönetim, rejim ve devlet bütünlüğüdür. Açıklamamız gereken bir diğer ortak nokta ise terörün unsurlarıdır bunlar ise; amaç unsuru ve şiddet unsurudur.

1.1.2. Terörün Unsurları:

Terör tanımları içerisinde ortak bir diğer konu ise terörün unsurlarıdır. Yukarıdaki tanımların geneli terörün uygulama şekillerine atfen hedeflerine karşı giriştikleri eylemleri ortaya koyarak bir sınıflandırma çabasıdır. Ama bir eylemin “Terör Eylemi” olabilmesi için bize göre olmazsa olmaz unsurlara ihtiyaç vardır. Bunların ilki “Amaç unsuru” diğeri ise “Şiddet Unsuru”dur.

1.1.2.1. Amaç Unsuru:

Terörizm tanımlarında yer alan amaç unsurunu incelerken önce terörizmin yönelmiş olduğu nihai amaç ve bu amaca ulaşmak için girişilen terör eylemlerinin özel amacından bahsetmek gerekir. Terörizm yukarıda da belirttiğimiz gibi genel olarak bulunduğu ülkenin yönetim, rejim ve devlet bütünlüğünü hedef alan amaçlardan en az birine sahiptir.

Bir terörist yaptığı eylemin ve akan kanın meşruluğunu ortaya koymak ve yandaş toplamak için amacını ortaya koymak zorundadır. Bu amaç doğrultusunda başta insan olmak üzere destek ihtiyacını karşılamak isteyecektir. Daha sonra alacağı yardımlarla yapılanmasını tamamlayarak hedefine ulaşmak yolunda ilerleyecektir. Özel anlamda ise amaç; destek gördüğü güçlerin istekleri doğrultusunda, bu desteğin karşılığı olarak o güçlerin çıkarlarını

⁸ Chomsky N., Saunders H.H., Demirer T., Demirer Y., Özgür G., Terör Ne? Terörist Kim?, Ankara, 2000, s.38

destekler çalışmaları yapacak, örgütlendiği ülkenin dış yada iç politikada zafiyetler yaşaması için eylemler gerçekleştirecektir. Yapılan özel amaçlı faaliyetler kutsal sayılan genel amacın gölgelemesiyle örtülerek, genel amaçlı eylemlerle özel amaca ulaşmak istenecektir.

Yer yüzünde kurulmuş yada yapılmış tüm terörist eylemlerin bir amacı olmalıdır ve vardır da. Fakat amaç unsuru destek görmek için deklare ettiği genel amacının yanında kurulması ve varlığını devam ettirmesinde emeği olan ilişkilerinin yönlendirmesi sonucu özel amaçlıda faaliyette bulunmakta bu ise genelde genel amacın paravanı altında yapılmaktadır.

1.1.2.2.Şiddet Unsuru:

Terörde şiddet unsuru mutlaka vardır. Şiddetsiz terör olmaz.⁹ Terörü terör yapan amacına ulaşmak için uyguladığı şiddet yöntemidir. Gerçektende bu güne kadar yapılan tüm terör tanımlarında şiddet unsuruna atıf yapılarak sonuca varılmak istenmiştir. Teröristlerin hedefinde olan ülkenin yönetimi, rejim ve devlet bütünlüğü devletin güçlerince korunmaktadır ve eğer Terörist bu amaca ulaşmak istiyorsa bu güçleri ya yok etmeli ya işlemez hale getirmeli yada zafiyetini kanıtlamalıdır. Örgütün yapmak istediklerini yapamaması, amaçlarını gerçekleştirememesi son ve asıl olarak kendini koruması için devlette aynı oranda istekli olacak, bu tip organizasyonlara izin vermeyecektir. İşte bu amaçlar çatışması ortaya şiddeti çıkaracaktır.

Şiddet unsuruna sarılmadan devletin organize güçlerinin alt edilemeyeceği gerçeği karşısında amaçları adına harekete geçen teröristler, uyguladıkları şiddet ile Terörü ortaya çıkarmaktadırlar. Sonuç olarak amaç ve şiddet unsuru birleşerek terörü ortaya çıkarmaktır. Terörün ortak unsurları olduğu gibi teröristlerin terör faaliyetlerini meydana getirebilmeleri için desteğe ihtiyaçları vardır.

1.1.3. Terörün Desteklenme Şekilleri:

Terörün hayat bulabilmesi için kesin olarak desteklenmesi gerekmektedir. Terör yapısı gereği gizli bir oluşumdur. Faaliyetlerini gizli yürütür ve hayatta kalabilmesi için çeşitli hayat damarlarına ihtiyaç vardır. Hedeflediği sonuçlara ulaşma çabası ismini duyurmak için olmazsa olmaz faktör olan eylem yapma zorunluluğu diğer taraftan ise genlerindeki gizli kalma isteği teröristi yada terör örgütlerini dışarıdan destek almaya itmiştir. Terörün bu zorunluluğu aslında terör faaliyeti için ilk kuralı teşkil etmektedir. Bireysel yapılan tek terör saldırılarını bir kenara koyarsak sürekli yapılan terör faaliyetlerinin tümünün dışarıdan desteklendiğine şahit olmaktayız. Burada kullandığımız “Dışarıdan” kelimesinden kasıt aynı

⁹ Kılıç, a.g.k., s.50.

görüş ve ideolojiye sahip olmasa bile faaliyet gösterilecek ülkede meydana gelecek terör olaylarından menfaat çıkarabilecek yada bu ülkedeki amaçlarına ulaşmada illegal yollara ihtiyaç duyan diğer ülkelerin yada oluşumların açılımıdır. İşte bu destekleri 3 sınıfta inceleyebiliriz: 1-Lojistik Destek, 2- Askeri Destek, 3- İdeolojik Destek.

1.1.3.1. Lojistik Destek:

Lojistik kelimesinin Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre anlamı, geri hizmet olarak verilmiştir. Lojistik ürün, servis ve insan gibi kaynakların, ihtiyaç duyulan yerde ve istenen zamanda temin edilmesi için bir araç olarak tanımlanabilir. Bir terör organizasyonu anlamında ise lojistiği; Terör örgütüne eğitim, silah, patlayıcı, ekipman, istihbarat, iletişim, finans, saklama, vb. destek sağlanması olarak açıklayabiliriz. İşin mutfağı olarak ta niteleyebileceğimiz bu kısımda terör faaliyetinin gerçekleşmesi için gereken tüm unsurların henüz işlenmemiş kısımlarından bahsetmekteyiz.

Bir terör organizasyonunun lojistik destek olmadan varlığını sürdürmesi çok zordur. Terörün faaliyet gösterebilmesi için yukarıda saydığımız unsurların hepsine ihtiyaç duymaktadır. Bunlar olmadan bir faaliyette bulunamayacak dolayısıyla bir terör faaliyeti olmadan da terörizmden bahsedilemeyecektir. Bu sebeple Terörizmin olabilmesi için lojistik destek olmazsa olmaz kurallardan biridir. Lojistik destek ülke dışından olabileceği gibi ülke içerisinde de olabilir yada örgüt bizzat kendi bu desteği oluşturabilmesi için adi soygun, adam kaçırmaya ve fidye isteme, gasp gibi eylemler gerçekleştirip topladıkları paralarla terör örgütlenmesi için gereken finansmanı sağlama yoluna gidebilmektedir.

1.1.3.2. Askeri Destek:

Askeri Destek, bir örgüt içerisinde eylemlerine birebir katılmak yada aynı ideolojiye sahip olmasa bile insanları görevlendirerek şiddetin ortaya çıkmasını sağlamak olarak sıralayabiliriz. Terör eyleminin gerçekleştiriliş safhasının faaliyet unsuru olan bu kısım tamamlanmış safhasını da oluşturur.

Terör faaliyetlerini irca edilmesini sağlayan bu destek, ayrıca tamamlayıcı bölüm de oluşturmaktadır. Lojistik desteği alan teröristler askeri destekle hedeflediği amaca ulaştıracak saldırıyı gerçekleştirir. Direk olarak örgüt üyeliği tanımını yapabileceğimiz bu destek gurubu bireysel olarak örneğin bir saldırıyı gerçekleştirirmede saldırıyı gerçekleştiren rolünü alırken devlet bazında da karşımıza çıkmaktadır. Teröre verilen askeri destek uluslararası literatüre “Terörist Devlet” tanımını kazandıran bir faaliyeti de oluşturmuştur.

Bu noktada bir açıklama yapmakta ve tanımlar arası farkı ortaya koymakta fayda bulunmaktadır. “Terörist Devlet” tanımı ile “Devlet Terörü” tanımı bazı noktalarıyla birbirinden ayrılmaktadır. Terörist devlet; terör faaliyetlerine yukarıda saydığımız lojistik, askeri ve ideolojik desteği vererek yada bir terör faaliyetini “kendi toprakları dışında” bizzat gerçekleştirerek karşımıza çıkmaktadır. Devlet terörü kapsamında olan faaliyetler içerisinde ise; Devlet yönetimine hakim olan yönetim tarafından yine devlet kuvvetlerini kullanarak karşı ideolojiye sahip gurupları yok etmek yada kamuoyu oluşturmak amacıyla veya devletin varlığını tehdit ettiğine inandığı fakat demokratik yollarla çözüme kavuşturamadığı sorunları ortadan kaldırmak için “kendi toprakları içerisinde” ve çoğunlukla kendi vatandaşlarına karşı kullandığı anti-demokratik kuvveti ifade etmektedir. Görüldüğü gibi iki tanım arasındaki temel fark; birinin kendi toprakları dışarısında hedef ülke vatandaşlarına karşı gerçekleşen bir faaliyet iken diğerinin kendi toprakları içerisinde ve çoğunlukla kendi vatandaşlarına karşı gerçekleşen bir faaliyet olmasıdır. Bu sebeple iki tanımı bir birine karıştırmamak gerekir.

Lojistik destek ve Askeri destek örgüt bazında direk örgüt üyeliği anlamına gelmektedir ve o terör örgütünün yaptığı tüm faaliyetlerden silsile ten sorumludurlar. Az yada çok şiddetin ortaya çıkmasında pay sahibidirler. Biri eylem için gereken zemini hazırlar diğeri ise eylemi yapar, yaptırır yada yapılması için gereken emri verir.

1.1.3.3.İdeolojik Destek:

İdeolojik destek, Lojistik ve Askeri destekten nispeten ayrılmaktadır. İdeolojik destekten kasıt; Terörün hedeflediği amaçlara ulaşmak için gereken desteği bulabileceği düşünce zemininin oluşturulması ayrıca terörün kullandığı şiddetin toplumca hoş karşılanmasını sağlayacak sempatinin geliştirilmesidir.

Herhangi bir ideolojiye sahip terörün yaygınlaşması bireyin terör örgütü ile tanışmadan önce aldığı eğitim, edindiği intiba ile oluşan düşünce zemini sonucu çözülmesi gereken toplumsal sorunların olduğuna, haksızlıkların bulunduğu inandır. Kendinin de bulunduğu grubu mazlum görür ve kin güder. Kendince geliştirdiği çözüm yolları vardır. Tam bu noktada aynı öğretilerde olduğuna inandığı örgütle tanışır ve artık örgütün bir parçası olmuştur. İşte bireyin sempatan olması ve örgüte katılması aşamasını sağlayan düşünce zemininin oluşturulmasındaki araç ideolojik faktördür. Aynı düşünce zemininde örgütle tanışmayan bireyler ise örgütün faaliyetlerini içten içe desteklemekte yada kınamamaktadır. Bu grubun içinde örgütün ulaştığı ama terör eylemleri içinde olmak istemeyenlerde bulunmaktadır.

İdeolojik desteğin ilk sonucu sempatanlıktır ve sempatanlık pasiftir. Kişilerin düşünce zeminini oluşturan, bu öğretiyi verenler ile eylem sonrası “iyi olmuş” diyenler pasif olan tarafı oluşturmaktadır. Terör eylemleri şiddet unsuru içerdiğinden kan akar insanların canları en basitinden malları zarar görür ve haksız eylemlerdir. Bu eylemlerin haklı gören bir kamuoyu olmasını sağlayan İdeolojik desteklerdir.

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere Terörün desteklenmesi 3 şekilde olmaktadır. Bunlardan Lojistik ve Askeri destek örgütün içinde olmak birlikte hareket etmekle açıklanabilir. Bu iki unsur faaliyet kısmını oluşturur. Lojistik destek ise faaliyet kısmının meydana gelmesini sağlayan düşünce zeminini oluşturur. Terör eylemi için gerekenler sağlanır ve bir araya getirilir. Askeri destek aktif anlamda örgütün içinde yer almak yada faaliyetlerinde bulunmakla açıklanır. İdeolojik destek pasif yapılı sempatanların meydana gelmesini de sağlar. Sempatanlar örgütün içinde yer almaz ama bilerek yada bilmeyerek örgütün yaşamasını sağlayan düşünce zeminini oluşturur. Aslında bu yapısı ile de diğer iki destekten ayrılır.

II. Bölüm

İRAN VE TERÖR

2.1. İRAN’IN TERÖRÜ DESTEKLEME NEDENLERİ

2.1.1. Rejim İhracı Yönüyle:

İran devrimini gerçekleştiren onca unsura rağmen devrimden sonraki yıllarda yeni rejimin yönetimine dini ağırlıklarıyla öne çıkan yöneticiler hakim olmaya başlamıştır. Bu yöneticilerin başında ise devrimden sonra Fransa’dan ülkeye dönüşünde milyonlarca İranlının kahraman gibi karşıladığı Ayetullah Humeyni gelmektedir. Dini bir lider olarak çıkarıldığı İran’a devletin yeni lideri olacak olarak gelen Ayetullah Humeyni “İdeal bir toplum veya devlet ütopya olarak kalamaz hayata uygulanması gereken bir proje olmalıdır.” Düşüncesiyle devrim ihracı için projeler üretmeye başlamış; Bu niyet imam Humeyni’nin “*Devrim İslami’dir, sadece İran’a özgü değildir, tüm insanlık için bir kurtuluş yoludur. Bu yüzden, İslami bir hareket kendisini belirli bir ülke ile sınırlayamaz. Devrimimizi ihraç etmek istiyoruz dediğimizde, İran’da gördüğümüz ruhaniyet coşkusu dışarıya taşırılmamıştır maksat...*” sözleriyle iyice açığa çıkmıştır.¹⁰ Velayet-i Fakih olarak kutsal bir yere sahip Ayetullah Humeyni’de Rejim İhracını destekliyordu.

¹⁰ Kılıç, a.g.k., s.120.

Devrimden sonra kurulan yeni hükümette söz sahibi olan dini kesim kendisine yönelen temel tehlikelerinde farkındaydı. Şah rejimi yıllarında sürgün edilen ve sürekli kötü muameleye maruz kalan bu kesim gelebileceği en iyi yere gelerek ülke siyasetini belirleme fırsatı bulmuş diğer taraftan da hükümet olmanın lüksünü yaşamaya başlamıştı. Yeni hükümetin yönetime gelirken ki temel vaatlerinden biri de İran'ın önderliğinde bütün Arap yarımadasını kapsayan bir İslam birliği idi. İran'daki dini ağırlığa sahip hükümet Orta Doğudaki bunca yer altı zenginliğine rağmen Orta Doğu halkının çektiği sefaletin sebebinin Batılı devletler ve onların kuklası mevcut yönetimler olduğunu iddia ediyordu. Bu yönetimlerin gitmesi ile halka dayalı Müslüman yönetimler işbaşına gelecek böylece Orta Doğuda bir İslam birliği sağlanacaktı. Bu birliğin sağlanması için ilk olarak yapılması gereken mevcut yönetimlerin tıpkı İran'da olduğu gibi devrilmesiydi ve İran sıralı devrimlerin meydana gelebilmesi için muhalif İslam guruplarını destekleyecekti.

İran yönetiminin bu politikayı seçmesinde Şia inancına bağlı bir mezhep oluşu avantaj oluşturmaktaydı. Zira Arap Yarımadasının devlet ismi ne olursa olsun petrol açısından en verimli toprakları üzerinde Şia inancına bağlı insanlar yaşamaktaydı ve bu insanların durumu devrim öncesinde İran'da yaşayan meshepdaşlarından farklı değildi. Bu avantajı değerlendirmek isteyen İran, Devrimi İhracını bir strateji olarak öncelikle Ortadoğu'da uygulamaya çalıştı. Ayetullah Humeyni, devrim ihracının bir zorunluluk olduğunu şöyle ifade eder: *“İhraç etmediğimiz devrim fikrini bir kenara bırakmalıyız. Çünkü İslamiyet çeşitli Arap ülkelerini farklı düşünmez. İslamiyet, tüm ezilmiş dünya halklarının destekleyicisidir.”*¹¹ Bu zihniyetle yola çıkan bu yeni yönetim, kendi rejimlerini tesis etmek için başta Müslüman Orta Doğu ülkeleri olmak üzere kendi yönetimine muhalif tüm grupları destekleye başladı.

Amerika'nın Orta Doğu'daki en yakın müttefiki olan Şahlık rejiminin Humeyni'nin önderliğindeki halk tarafından yıkılması İslamcılar için önemli bir model oluşturdu. Zaten İran'da kendi devrimini diğer İslam ülkelerine ihraç etmeyi resmi devlet politikası olarak benimsemişti. Tahran merkezli evrensel olma iddiasındaki radikal devrimci İslami çizgi bu süreç içinde geliştirildi ve buna “Hizbullahi Çizgi” denildi. Öncelikli hedef Arap dünyası, Afganistan ve Pakistan'daki Şii topluluklardı. Buralarda Hizbullah adı altında örgütler kuruldu veya mevcut örgütlerin bazılarının adı bu şekilde değiştirildi. Sünni topluluklardaki İslami hareketlerle de ilişkiye geçiliyor, gerekirse Tahran yanlısı yeni örgütlenmelerin kurulmasına destek olunuyordu. “Hizbullah” adı doğrudan Şiiliği çağrıştırdığı için Sünni dünyada bu adla örgütler kurulması tercih edilmiyordu. Ama İran yanlısı militanlar

¹¹ Erdin, a.g.k., s.30.

kendilerini Hizballahi olarak tanımlamaktan da geri kalmıyorlardı.¹² Belki de İran'ın terörü destekleyen bir ülke olarak anılmasında en büyük etken de uygulamak istediği bu rejim ihracı politikası olmuştur.

Nihai sonucu sıralı devrimlerle İran liderliğinde Orta Doğuda bir İslam birliği kurmak olan rejim ihracı politikası bu devletlerin yönetim şekillerine kendi yönetim modelini getirmek, getiremiyorsa yönetime girmek buda olmuyorsa en azından yönetimi etki altında bırakmak amacı öngörmekteydi. Rejim ihracı politikası ile hedef ülkelerde örgütlenme içersine giren yada kendi ideolojisine yakın örgütleri destekleyen İran'ın bu maddi desteğinin manevi dayanağını yukarıda açıkladığımız Hizballahi çizgi oluşturmaktaydı. Devrimden sonra İran'ın yönetimini ele geçiren din temelli görüş yaymak istediği İran rejiminin de temelini oluşturuyordu. İran'da toplumun dini hayata göre yaşamasını sağlayan ve denetleyen bir parti vardı ki bu partinin görüşünün İran'ın ihraç etmeye çalıştığı çizgisiyle aynı anlama geldiğini söyleyebiliriz.

Hizballahi çizginin kaynağı asıl olarak İran sokaklarından doğmuştur. Hizbullah kelime manası ile Allah'ın partisi manasına geliyordu. Devrimden sonra dini yönetimin ülke yönetimini ele geçirmesiyle birlikte din kuralları en sıkı şekilde ülke sokaklarında uygulanmaya başlamış ve bu kuralların uygulayıcıları devlet görevlilerinden çok Hizbullah'a üye olanlar tarafından uygulanıyor ve denetleniyor olmuştur. Hizballahi düşüncenin örgütlediği kesimler kentlerin yoksul, emekçi insanlarıdır. Her şeyin iyi ve kötü esasına göre bölündüğüne inanan Hizbullahçılar "İlahi toplumun tezahürü için şeytanla yada onun tezahürü ile dövüştüklerine vurguluyorlar. Şeytan, İsrail'dir, ABD'dir, bir kadının başörtüsüz dolaşmasıdır. Tahran'ın gecekondu bölgelerinin işsiz, yoksul insanlarından oluşturulan Hizbullahçılar, İran İslam Cumhuriyeti'nin halk kanadını temsil ediyordu. Hizbullah, Ayetullah Humeyni'yi yüce önder olarak kabul eden bir anlayışa sahiptir. Hizbullah'ın amaçları, Müslümanlara, İslamiyet ve kafirliğin bir arada olamayacağını öğretmek, İslam güçlerini Kutsal Savaş için zafere kadar seferber etmek, her Müslüman'a görevinin Yaratanı için ölmek ve öldürmeye hazır olması olduğunu öğretmek, İslam ülkelerinde, İslam'ın kurallarına uyulmasını sağlamak olarak belirtilmektedir.¹³

Hizballahi çizgiye göre iki taraf vardı: Hak (haklı olan) ve Batıl (haksızlık yapan) tarafı. Bu sebeple kendilerinden olmayan herkesi ve her şeyi batıl kabul ediyorlardı. Başta ABD ve İran olmak üzere batılı güçlerin hepsi ve onların savundukları değerler batılın ta

¹² Çakır, R., Derin Hizbullah "İslamcı Terörün Geleceği", İstanbul,2001,s.28.

¹³ Boran, Y., Lübnan'daki İran Hizbullah, İstanbul,2007, s.156

kendisiydi. Hizbullah'a göre İslam'ın yayılması ve bütün dünya Müslümanlarının bir anlayış çerçevesinde birlikte olması uzun vadeli ama asıl hedefti. Hizbullah elde ettiği büyük güç sayesinde, aynı dava uğrunda çalışan hemen hemen bütün eylemci örgütleri bünyesinde topladı. Artık İran'da parmakla gösterilmeyen, belli bir merkezi olmayan ama herkesin bildiği, varlığını hissettiği bir güç vardı. O güç, adıyla sanyla kısa bir süre sonra Lübnan'da ortaya çıkacaktı.¹⁴ İran'daki dini rejimin bir yansıması olan Hizbullahi çizgi rejim ihracı politikasının temel dayanağını oluştururken İran'ın teröre verdiği desteğinde ideolojik ayağını oluşturmaktaydı. İran rejimini ihraç edeceği ilk ülke olarak Şii nüfusun yoğun olduğu, devrim ile birlikte baş düşman olarak belirlediği İsrail'e komşu olan, belli bir askeri güce sahip olmayan ve iç savaş ile uğraşırken bir yönetim bütünlüğüne kavuşamayan Lübnan'ı seçti.

“İsrail yok edilene kadar İslam Dünyası huzur içinde olamaz” diyen Ayetullah Humeyni, üç bin kadar seçkin devrim muhafızını 1982 sonlarında gizlice Lübnan'a gönderdi. Amaç, hem yoğun Şii nüfusunun bulunduğu Lübnan'ı İran'ın dümen suyuna çekmek ve bu yolla devrim ihracını sağlamak, hem de azılı düşman İsrail ile birebir savaşmaktı. Siyonistlere karşı alınacak zafer, Humeyni'yi bütün İslam dünyasının lideri yapacaktı. Devrim muhafızları askeri eğitimden geçmiş olmalarına rağmen Lübnan'a sivil olarak gönderildiler. Asıl amaçları Lübnan Şii'lerini kutsal savaş cihad için örgütlemek ve bunu yaparken de dikkati çekmemekti. Örgütlenme çalışmaları Güney Lübnan'daki Baalbek ve Baka Bölgesi'nde yoğunlaştı. Adı henüz konmamakla birlikte tüm dünyaca bilinecek Hizbullah terör örgütünün temeli atılmıştı.¹⁵ Hizbullah ruhu İran sokaklarında doğdu daha sonra İran devriminden etkilenen tüm ülkelerde yeşerdi. Özellikle Lübnan'da İsrail'e karşı verdikleri savaşla bir efsane haline geldi. Lübnan'daki bu yapılanma bölgede batı yanlısı olduğu düşünülen iktidarların muhalif İslami grupları için bir referans noktası oldu.

İran, devrim muhafızları aracılığıyla tesis ettiği Hizbullah organizasyonu ile İsrail'in Lübnan'da ilerleyişine dur dedikten sonra tüm Müslüman ülkelerin Filistin hassasiyetini de göz önünde bulundurarak Şii olsun olmasın bu ülkedeki kurtuluş hareketlerini desteklemiş yada yeni örgütlerin kurulmasına zemin hazırlayarak destek vermiştir. Son yıllarda İran'daki Şii rejim, kendi resmi devlet ideolojisini başka ülkelere ihraç etmek için gizli servisleri bünyesinde çalışmalar yaptığından, birçok silahlı grup Sünni olmakla birlikte Şii İran rejimine sıcak bakmaktadır.¹⁶

¹⁴ Boran, a.g.k., s.157.

¹⁵ Erdin, a.g.k.

¹⁶ Demirel, a.g.k. s.31.

İslami Cihad ve Hamas bu örgütlerdendir. Hiç şüphe yok ki Filistin'in kurtuluşu için çaba harcadıklarını iddia eden bu örgütlerinde mayasında bir Hizbullah düşüncesi, yapısında da İran rejimi isteği vardır. Nitekim İslami Cihat hareketi kuruluş aşamasında İran devriminden de etkilendi. Hatta hareketin kurucularının başında gelen ve öldürüldü tarihe kadar da örgütün liderliğini yürüten Dr. Fethi Şikaki, İran'da İmam Humeyni'nin öncülüğünde geniş tabanlı bir halk hareketinin başladığı dönemde: "Humeyni, İslami Çözüm ve Alternatif" adlı bir kitap yazdı.¹⁷

Rejimini ihraç çabası dışında kalan İsrail'e yapılan tüm saldırıların ve kurulan organizasyonların temelinde iki asıl sebep yatmaktaydı. İlki İsrail tehlikesi karşısında güçsüz kalan devletlere yardım ederek buralarda organizasyonlarını kurmak böylece yönetimde hak sahibi olmak, rejimini bu ülkelerde de tesisi etmek ve cephesini sınırlarının çok uzağında kurmaktı. İkinci olarak da Arap-İsrail savaşları sonucunda yenilgiye uğrayan Arap devletleri arasında İsrail ile savaşarak itibar ve destek bulma düşüncesi geliyordu. İran, açtığı bu cephe ile en azından kendi devletine karşı bir sempati ve yaptıkları eylemlere karşı da bir olur yan bulmaya çalışıyordu. Fakat İran'ın gözden kaçırdığı nokta Orta Doğu devletlerinin iktidarlarıyla irtibata geçmektense bu iktidarları tehdit eden gruplarla iletişime geçmeyi tercih etmesiydi. Bu İran'ı tüm birlik isteklerine rağmen yalnızlığa itmişti. İran'ın rejim ihracı politikası böylece Terör ihracı da diyebileceğimiz bir politikaya dönüşmüştü. İran'ın Orta Doğu'da soyunduğu Müslüman ülkelerin lideri olma rolünde bölgede Batının güdümünde kendisine rakip olarak gördüğü bir devlet vardı; Suudi Arabistan.

Bu iki devlet meşruluklarını dini dünyanın her yerine taşımak ve İslami koruma gibi uluslar ötesi bir göreve dayandırdıklarından, bir bakıma, ortak birçok noktaya sahipler. Bu devletlerin birbiri ile çekişen İslam yorumları arasındaki doğal rekabet gergin bir ilişki kurmak için yeterliydi. Bu baskıya Suudi Arabistan'ın Amerika ile olan yakın bağları da eklenmişti ve bu Humeyni'nin zaten büyük düşmanlık beslediği Suudi sarayından daha da fazla nefret etmesine sebep oldu.

"Müslümanların Amerika ve Rusya'nın ve onların Suudi Arabistan gibi kuklalarının ellerinde ezildiği bu çağda, kutsal mabede ihanet eden bu hainler şiddetle lanetlenmelidirler" dedi.¹⁸ İran'daki devrimciler, Suudilerin Amerika'nın Orta Doğuya yönelttiği emperyal saldırılara, tecavüzlere ortak olmakla kalmayıp aynı zamanda iktidardaki yerlerini teyit etmek için İslam'ın gerici bir yorumunu kullandıklarını gördüler. Tahran'ın uslanmaz zarar verici

¹⁷ Boran, Y., El-Fetih ve Hamas, İstanbul, 2006, s.144.

¹⁸ Takeyh, R., Gizli İran,(Çev.:Cem Küçük),İstanbul 2007, s.79.

tavırları başarısızda değildi aslında; 1980'lerin başında Kuveyt, Suudi Arabistan ve Bahreyn'de yapılan gösteriler büyük yankı uyandırdı. Fakat sonunda, İran'ın devrimci mesajı sadece çok küçük bir Şii azınlıkta kabul gördü.

Rejim ihracı politikası uluslararası alanda İran ile ilgili iki önemli tehlikenin de algılanmasına neden oldu. Bunlardan ilki Dini Terör bir diğeri ise Şii Hilali tehlikesidir. Dini terör tehlikesi, İran'da gerçekleşen devrimin diğer ülkelerdeki aşırı dinci grupları etkilemesi ve İran'ın bu grupları cesaretlendirip desteklemesiyle ortaya çıktı. Haşhaşilerden bu yana dini terörün bu denli etkili olarak gelecek yıllara damgasını vurması yine devrimin ve devrimden sonra gelişen rejim ihracı politikasının sonuçlarındandı. "Şii Hilali" korkusu ise İran'ın Şii'lerin yaşadığı ülkelerde yapmış olduğu çalışmalar sonucu doğdu. İran'ın bu politikalarını sonucu olarak verdiği destekten sonra Şii'lerin etkinliğini ülkesel şöyle sıralayabiliriz;

Yemen'deki Şiilerin siyasi eğilimi İran Devrimi'nin hemen ardından değişmeye başlamıştır. Bu değişim özellikle 1982'den sonra kurulan siyasi partilerde kendini göstermiştir. Bu dönemde Seyid Bedderdin Tebabtebayı Husi adında bir din adamı dikkat çekmiştir. Ancak Şiilerin siyasi çıkışları esas olarak 11 Eylül den sonra ivme kazanmıştır. Bu dönemde, Mümin Gençler adlı bir parti kurarak devlet ile çatışmaya başlayan Hüseyin Husi isimli bir lider öne çıkmıştır. Söz konusu çatışmalar 2003, 2005 ve 2007 yıllarında şiddetlenmiş ve binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır. Yemen hükümeti İran ve Libya'nın bu ayaklanmaları desteklediğini öne sürerek, İran'daki büyükelçisini geri çekme kararı almıştır. Bu bağlamda, İran'da medrese öğrencileri ayaklanmış ve Yemen hükümetini protesto etmişlerdir. Yemen'deki isyancılar ülkenin kuzeyinde bulunan Saad bölgesinde din kuralları ile yönetilen bir rejim kurmak istemektedirler. Bu grupların ABD ve İsrail karşıtlıkları en üst düzeydedir ve İran rejimini kendileri için bir model olarak görmektedirler. Ayrıca İran'daki dini kurumlardan ciddi destek aldıkları söylenmektedir.¹⁹

Bahreyn, yalnızca 690 kilometre kare olan yüzölçümü ve 700 bin nüfusu ile İslam dünyası içinde minyatür bir krallık görünümündedir. Bahreyn'de nüfusun yüzde 70'inin Şii olmasına karşın iktidar Sünnilerin elindedir. Şiiler genellikle fakir işçiler iken, Sünniler kentli, zengin tabakayı oluşturmaktadırlar. Bu nedenle, Bahreyn'de Sünnilerle Şiiler arasında ciddi bir ayrışma olduğunu söylemek mümkündür. İranlılar ise bu küçük ülkeyi kendi topraklarının bir parçası gibi görmektedirler. Bahreyn'deki Şiiler 1979 İran Devrimi'nin etkisiyle başkaldırmaya başlamışlardır. Bahreyn'de 2002'den sonra Kral Hamd'ın desteklediği bir

¹⁹ Keskin, A., "Şii Jeopolitiği ve İran" Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007, s.80.

demokratik reform süreci başlatılmış olup Şiiler, özellikle Ali Sistani'nin isteğiyle, seçimlere katılmışlardır. Bu sayede 17 milletvekili ile parlamentoda en fazla milletvekiline sahip olan grup haline gelmişlerdir. Bazı Şiilere göre devlette köklü değişime gidilmeli, kimilerine göre de Bahreyn, İran'la birleşmelidir. Kuveyt nüfusunun üçte biri Şii'lerden oluşmaktadır. Siyasi temsil hakkına sahip olmalarına karşın Şiiler adaletsizlikten yakınmaktadırlar. 16 bakandan sadece biri, 50 milletvekilinden ise sadece beşi Şii'dir. Birleşik Arap Emirlikleri'nde ise durum daha farklıdır. Yüzde 10 gibi daha düşük oranda bir nüfusa sahip olmalarına karşın Şiiler burada daha etkin bir konumdadırlar. Etkinliğin nedeni İran'ın burada önemli ticari ve ekonomik faaliyetlerinin olmasıdır. Katar, İran, sınır komşusu olan bu ülke ile ticari ilişkiler aracılığıyla önemli bir bağ oluşturmuştur. Irak, Kasım 1982'de Irak Yüksek İslami Meclisi isminde yeni bir parti kurulmuştur. Bu parti, parçalanmış Iraklı Şii partileri İran'ın istek ve iradesi doğrultusunda aynı çatı altında toplama arzusundan doğmuştur. Söz konusu Şii örgütler Şii devleti kurmak için oluşturulmuş ve uzun yıllar bu amaca yönelik mücadele vermişlerdir. Geniş toplumsal tabana sahiptirler ve Iraklı Şii din adamlarıyla çok yakın işbirliği içindedirler. İran'la ilişkileri derin ve çok boyutludur. Diğer taraftan, diğer bölge devletleri uzun yıllar boyunca Iraklı Şiilere karşı genellikle mesafeli dururlarken, İran onları himaye altına almıştır. Söz konusu desteğin 1979 İslam Devrimi'yle başlamadığını belirtmekte fayda vardır. Ancak, süregelen destek bu dönemde ivme kazanmıştır. Baas Partisi özellikle Saddam döneminde bütün Şiilere kapılarını kapatmış, bu dönemde sadece İran ve belirli düzeyde de Suriye, Şiilere destek vermiştir.²⁰

Suudi Arabistan. Şiiler Suudi Arabistan'da 2.700.000 nüfus ile toplam nüfusun onda birini oluşturmaktadırlar ve genellikle Kuveyt ve Katar sınırında ve Arabistan'ın güney bölgesindeki Necran'da yerleşiktirler. Suudi Arabistan, en çok da İran'ın bu bölgedeki Şiiler üzerindeki etkisinden endişe duymaktadır. Çünkü Suudi Arabistan'daki Şiiler zengin petrol kuyularının üzerinde oturdukları halde çok fakir bir yaşam sürmekte ve dahası mezhepsel baskı altında tutulmaktadır. Yukarıda da bir kısma değindiğimiz gibi İranlılar Suudi Arabistan'da egemen olan Vahabiliği kendilerine yönelik bir tehdit olarak görmekte, Şii karşıtlığının Vahabilikten kaynaklandığına inanmaktadırlar. Bu köklü husumet nedeniyle Humeyni, İran'a "*Saddam ile barışsanız bile Suudi ailesi ile barışmayın*" vasiyetinde bulunmuştur. İran İslam Devrimi ile birlikte Suudi Arabistan'ın ABD-İsrail yanlısı rolünden rahatsız olan İranlı yetkililer, Suudi ailesini açıkça eleştirmekle kalmamış, Suudi Arabistan karşıtı örgütleri davet ederek onlarla yakınlaşmaya başlamıştır. Ayrıca, İran devriminin

²⁰ Keskin, a.g.m., s.84-85.

etkisiyle Sünni İslamcılar da hareketlenmiştir. Bu süreçte, hafızalardan silinmeyen Mekke'deki cami ve polis karakolunun basılması eylemleri gerçekleştirilmiştir. Devrimle birlikte Sünni İslamcılarının yanında Suudi Arabistan'ın yaklaşık yüzde 10'unu oluşturan Şii azınlık da harekete geçmiş, yayımladıkları bildirimler ve camilerdeki konuşmalar ile Suudi ailesine açıkça muhalefet etmeye başlamışlardır. Mezhepsel törenlerini gerçekleştirmek isteyen Şiiler devlet güçleri ile çatışmış, buna paralel olarak, İranlı hacılar "Beraat ez Moşerekin" (Müşriklerden Arınma) ismini taşıyan eylemler aracılığıyla, Hac ziyaretini ABD, İsrail ve onların yanında yer alan Arap devletlerine karşı siyasi muhalefet arenasına çevirmişlerdir. Nitekim 1987'de İranlı hacıların gerçekleştirdikleri eylemlerde 100'e yakın İranlı Mekke'deki çatışmalarda öldürülmüştür. Bu eylemlerin ardından Suudiler 1988'de İran ile ilişkilerini tek taraflı olarak kesmiş ve üç yıl süren bu kriz dönemi zarfında İranlılara hac ziyareti yasaklanmıştır.²¹

Ülke dışındaki olayların, özellikle de İran'daki İslami Devrim'in yarattığı ortamın katkısıyla El-Saffar ve meslektaşları çok sayıda Şii genci harekete geçirmiş, rejime doğrudan meydan okuyan bir mesaja destek yaratabilmiştir. Şiilerin din ve toplumsal sorunlarını dile getirmiş ve en sonunda, 1979 yılında, 20'nci yüzyılda Suudi Şiileri tarafından gerçekleştirilen en büyük kitlesel sivil itaatsizlik eylemini tetiklemiştir. Kasım 1979'da Safva'daki binlerce Şii hükümetin yasağını eleştirdiği ve aşure gününün kutlandığı sırada halkın öfkesi kitlesel bir gösteriye dönüşmüştür. Ulusal Muhafızlar bu gösteriyi güç kullanarak yanıtlamış ve takip eden günlerde yirmiden fazla kişiyi öldürmüştür.²²

Afganistan, İran'ın "Şii hilali" tartışması çerçevesinde, yüzde 20'sini Şii Hazaraların oluşturduğu Afganistan'a da değinmek gerekmektedir. Hazaralar ve İran arasında çok boyutlu ve derin bir ilişki mevcuttur. Hazaralar Afganistan'da İran desteği ile çeşitli partiler kurmuşlardır. Günümüzde, Mehmet Kerim Halili liderliğindeki Birlik Partisi'nin Afganistan'ın devlet Başkanı Karzai ile iyi bir diyalog kurduğu bilinmektedir. Karzai'nin yardımcılığı görevini üstlenmiş olan Halili, partinin silahlı kanadını tasfiye etmiştir. İran ile yakın ilişkisi bilinmekte ve partinin gövdesi de İran'da yaşamış mültecilerden oluşmaktadır. İranlılar, Afganistan'ı kendi tarihî toprakları olarak görmektedirler. İran'da okutulan ders kitaplarında Afganistan'ın, İngiltere'nin politikaları sonucunda İran'dan ayrıldığı belirtilmektedir. Bu tarihî algılamının yanı sıra, Afganistan'da Fars dilinin resmî dil olması,

²¹ Keskin, a.g.m., s.86.

²² <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1909&kat1=5&kat2=> (12.02.2008)

Hazaraların ve bu dili konuşan Taciklerin bulunması etnik, dil ve mezhep bağını da ortaya koymaktadır.²³

Pakistan toplumunun içinde yüzde 20 oranında bir Şii nüfus bulunmaktadır. Ancak 1979 İran İslam Devrimi Pakistan'ı da etkilemiştir ve buradaki İslamileştirme hız kazanmıştır. Pakistan'da Şii karşıtlığının yükselişinde, Diyobendi geleneğinin bu bölgede güçlü olması da bir etken olarak sayılabilir. Ayrıca İran İslam Devrimi'nin etkisi altında Şiilerin düşünsel anlamda radikalleşmesinin de bu çatışmada payının olduğu yadsınamaz. Şiiler İran İslam Devrimi'nin hemen ardından siyasi örgütlenmeye girmişlerdir. Azerbaycan nüfusunun yüzde 75'ini Şiiler oluşturmaktadır. Çoğunluğu Şii olan ve Fars milliyetçileri tarafından "İran uygarlığının bir parçası olarak" yorumlanan Azerbaycan, SSCB'nin dağılma sürecinde İran yetkililerini umutlandırmıştır. İran devleti içindeki bir grup, bölgedeki çatışma ve çelişkilerin mahiyetini İslam ve laiklik çatışması olarak yorumlamaya başlamıştır. Bu nedenle İran, sadece Azerbaycan için değil tüm Orta Asya ve Kafkasya Cumhuriyetleri için siyasal bir model sunma hedefini benimsemiştir.²⁴

İran'ın yukarıda açıkladığımız çalışmalar sonrası Şii hilali tartışmalarının başlamasına sebep oldu. Yukarıda etkinliğini sıraladığımız Şii'ler, Şii hilali tehlikesi hissedilmesini açıkladığımız ülkelerle sınırlı bırakmadı ve bu bölgedeki tüm ülkelerin hissettiği bir korku haline getirdi. İran Rusya içerisindeki Müslüman ülkeler hariç bölgedeki neredeyse tüm Müslüman ülkelere rejimini ihraç etmek için harekete geçti. Türkiye de, hedef alınmış Müslüman ülkeler arasındaydı.

2.1.2. Rejim Güvenliği Yönüyle:

Devrimden sonra İran, yeni kurduğu rejimini muhafaza etmek zorundaydı. Devrimin birçok ülkedeki Müslümanlara ilham vermesinden yanında devrimle birlikte topraklarından uzaklaştırdığı başta ABD ve İngiltere olmak üzere dünya siyasetine yön veren Batılı devletlerin İran'daki çıkarlarına darbe vurmuştu. Bunun yanında devrim, 1. Dünya Savaşı ile birlikte kurulan, 2. Dünya Savaşı ile şekillenen Orta Doğu sistematiğine ve çıkar yapısına baş kaldıran en köklü değişimi gerçekleştirmişlerdi.

Tüm bunların üzerine ülkenin yönetimini ele geçirenler dünyanın bu en güçlü ülkelerinden bazılarını baş düşmanları ilan edip adlarını "Şeytan" olarak sıfatlandırmışlardı. İran'da devrimi gerçekleştirenler Şah rejimi baskısı, Savama korkusu, CIA ve MI5 gibi gizli

²³ Keskin, a.g.m., s.87.

²⁴ Keskin, a.g.m., s.88.

servislerin operasyonlarına rağmen devrimi başarabilmişlerdi. Bu örnek dünya savaşları sonrası kurulan düzenin içinde yer alan diğer ülke halklarına da ilham kaynağı olabilirdi.

Yeni İran rejimine karşı Batı yanlısı öncelikli düşünce; Yani rejimin arz ettiği bu büyük tehlike tabî ki göze alınacak bir seçenek değildi. Bu yüzden İran'da kurulan bu rejim tarihin tozlu sayfalarında yerini almalıydı böylece düzene karşı gelenlerin sonunun ne olacağı devrimden feyz anlara gösterilmeliydi. Devrim öncesi bölgedeki güç odakları için İran'daki yeni kurulan rejimin yıkılma süresi ne kadar kısa olursa asilerin sonunun ne kadar dramatik olduğu en kısa zamanda gösterilirse bölgedeki devrim heveslisi oluşumlara neyin doğru, neyin daha iyi olduğuna yönetenlerin karar vermesi gerektiği yönetilenlerin ise buna mutlak itaat etmesi gerektiği anlatılmış olacaktı. Buna karşı gelenlerin sonunun ne kadar dramatik olduğu, bu maceraya girmenin sonunun açıkli bir şekilde biteceği kanıtlanmalıydı. Tıpkı İran devriminin diğer ülkelerdeki isyancılara ilhan vermesi gibi, rejimin başarısızlığı da mevcuda gelen yapılanmaların moralini ve tabî ki kendisini de pasivize edecekti.

İşte yeni rejimin tüm bu tehdit algılamalarını aşması ve rejimini güvenle yaşatması gerekiyordu. Bölgedeki düşmanların varlığı arasında İran, rejiminin güvenliğini bir stratejiye oturttu. Bu stratejinin başında başta bölge ülkeleri olmak üzere batılı düşmanlarına destek veren ülkeler de dahil bu ülkelerin gündeminin ilk sırasından kendini çekmek geliyordu. Bu ülkelerin İran ile uğraşmaması için başka bir şeyle uğraşması gerekiyordu ki böylece İran kendini daha rahat hissedebilecek, rejimini koruyabilecek ve kendine bir hareket alanı bulabilecekti. Kendi ülkesi dışında kalan ve kendi rejimi tehdit eden başta bölge ülkelerinin istikrar içinde bulunması İran için en büyük riski oluşturacaktı. Bu istikrar devletleri devrimden sonra birçok sıkıntıya katlanmak zorunda kalan İran halkı için bir cazibe merkezleri haline gelebilirdi. Bu karşılıklı cazibe merkezi olma durumu çatışmayı da beraberinde getiriyordu. Sonuç olarak İran için istikrarsız bir Orta Doğu'nun varlığı istikrarlı bir Orta Doğu'dan daha fazla cazipti ve istikrarsızlığın başlıca anahtarı "Terör"dü.

İran devrimini gerçekleştirip devlet sistemini kurduktan sonra, rejimini muhafaza çalışmalarına başladı. Bunun için kendine seçtiği strateji olan bölgenin istikrarsızlığı için ilk olarak bölgedeki yönetimlerine muhalif tüm gruplara destek verdi, muhalifleri olmayan ülkelerde ise muhalifleri kendi meydana getirdi. Terör istikrarsızlığın altın anahtarıydı ve terörü en iyi icra edecek insanları seçmek, onları güdülemek kısacası işin mutfağını hazırlamak İran'a düşüyordu. Devrimden sonraki hızlı yıllarda körfezdeki neredeyse her metrekarede bir savaş vardı. Fakat İran bu yılların arkasından kendi güvenliği için herkesi değil olması gerekenlerin istikrarsızlığı yaşaması gerektiğini anladı. İran'ın petrolünün büyük

bir kısmını Basra Körfezi yoluyla ihraç ettiği gerçeği dikkate alan teokrasi sonunda bu önemli bölgede istikrara duyulan ihtiyacın farkına vardı. Bu nedenle körfez şeyhliklerine karşı verilen ideolojik savaşlar ve yapılan terörist saldırılar sona erdi ve İran bölgede hakim olan statükoyu kabul etti. Benzer şekilde, teokratik rejim güçlü komşusu Rusya'yı düşman kabul etmenin faydasızlığının da farkına vardı ve eski Sovyetler bloğunda İslami duyguları alevlendirmede. Bu iki güçle iyi niyetli ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirdikçe İran ılımlı olmak için daha fazla neden olduğunun farkına vardı. Fakat ne İran'la sınır olan ne de kazançlı ticari fırsatlara sahip olan uzaklardaki Arap Doğusu'nda Tahran çok daha ateşli bir tepki gösteriyor ve İsrail'e karşı takındığı düşmanca tavrın stratejisini belirlemesine izin veriyordu.²⁵

İran bu yapılanma içerisinde faaliyetlerine başlamışken düşmanları da boş durmuyor İran'la savaş için Irak'ı görevlendiriyordu. ABD başta Irak olmak üzere Orta Doğudaki en yakın müttefiklerini baştan sona en modern silahlarla donatıyordu. Şah rejimi zamanında parasını aldığı fakat teslim etmediği silahları İran'a teslim etmeyeceğini açıklıyordu. ABD yakın dönemde yaşadığı Vietnam hezimetini göz önünde bulundurarak İran ile direk olarak savaşa girmek istemiyor Irak'ın bu işi onun yerine yapacağına inanıyordu. Fakat savaş bir nokta geri tepti ve aslında İran'ın bölgenin istikrarsızlık politikasına hizmet etti. Savaşla birlikte güçlenen kadercilik Humeyni'ye olan bağlılığı daha da arttı. ABD işlerin tersine döndüğünü hissettiği anda bizzat savaşa müdahale etti ve sıcak çatışmadan kaçınmadı. Bu ABD'yi Orta Doğuda boy hedefi haline getirdi. Lübnan'daki Batı güçlerine yapılan saldırı sonucu donanmasını Lübnan'dan çekmek zorunda kalan ABD daha da prestij kaybetti ve İran Muhaliflerin gözünde daha da taçlandı. Tüm bu gelişmeler İran rejimini daha da derinleştirdi ve sağlamlaştırdı. İran, Orta Doğudaki neredeyse her ülkede destek buluyordu. Bu bölgedeki ülkelerin bırakın İran'a karşı yaptırım uygulamasını ortak bir tavır bile almasını engelliyordu. Bu ülkelerin asıl amacı kendi rejimlerini İran rejiminden korumaktan fazlasını yapamıyordu.

İran başarmıştı. Oluşan terör dalgası ve savaş İran halkını rejimlerine daha da bağlarken İran'ın bölgedeki sempatisini kesmedi. Herkes kendi derdine düşmüştü ve rejimin muhafazasına ilişkin uygulamaya konan strateji kanlı ama doğru şekilde işlemişti.

İran rejiminin muhafazası için terör anahtarını kullanırken bazı paradoksları da birlikte yaşadı. Bu noktada bu paradoksları açıklamakta da fayda görmekteyim şöyle ki; Rejimini dini temellere dayandıran İran, bütün Müslümanların kardeş olduklarına, birleşmeleri gerektiğine, birlikte hareket etmesi gerektiğini söylerken örneğin Türkiye'de Marksist\Leninist doğrultuda ayrılıkçı bir yapılanma olan PKK terör örgütüne destek vermekten geri kalmıyordu. Bu

²⁵ Takeyh, a.g.k. s.74.

desteğin arkasında yine rejimini muhafaza etme çabası yatıyordu. Çünkü Türkiye laik yapısıyla bölgede huzur içersinde yaşayan istikrarlı bir şekilde büyüyen bir refah toplumu olursa İran içerisindeki yapıyı etkileyebilir, bir cazibe merkezi haline gelebilirdi. Bu sebepten dolayı İran, ileride açıklayacağımız gibi Türkiye'yi istikrarsızlığa düşürecek ideolojisi ne olursa olsun tüm ayrılıkçı-devrimci faaliyetleri desteklemeliydi. PKK ise dini insanları uyuşturan bir vasıta olarak görüyordu ve kurmak istedikleri devlet komünist bir devletti. İşte dini referans alan bir devletin dinsiz bir devletin kurulmasına yardım etmesi İran'ın paradoksundan başka bir şey değildi. Yine İran rejiminin başka bir paradoksu da Çeçenistan'da yaşandı. Rejimini kurduktan sonra Rusya ile hep iyi ilişkiler içinde olmaya özen gösteren İran, kıtalar arası muhalif gruplara bile destek verirken Müslüman Çeçenistan'ın Rus işgaline karşı verdiği mücadelede bu ülkeye hiçbir yardımda bulunmadı. Buda İran'ın bir diğer paradoksuydu.

Görülüğü gibi rejimini korumak adına rejiminin temel ilkelerinden taviz veren İran, terörü bölgenin istikrarsızlığında temel aktör olarak görmüş ve desteklemiştir. Bu strateji düşmanlarının da yardımıyla! İstenilen sonucu vermiş, İran rejim fidanını kanla sulayarak kökleri derin bir ağaç haline getirmişti.

2.1.3. Baskı Unsuru Yönüyle:

İran'ın terörü desteklemesindeki bir diğer nedende desteklediği grupların yaptıkları eylemlerle yada bizzat kendi gizli servislerini kullanarak adı geçen ülkelerde baskı oluşturmak istemesiydi. Bu baskı hükümetlere karşı olabileceği gibi sivil topluma karşı da gerçekleştiriliyordu. Stratejik sebepler İran'ın sert ideolojik politikasını desteklemiştir. Çünkü Hizbullah gibi militan gruplara verdiği destek ona, Doğu Akdeniz ülkelerinin politikaların üzerinde etki sağlama ve bu ülkedeki tartışmalarda sesini duyurma gücü veriyordu.²⁶

İran, devrimden sonra organize ettiği gruplarla Orta Doğuda bir kendisinin güdümünde bir terör kuşağı tesis etti. Bu kuşak birçok ülkede faaliyet alanı buldu. İran kendi çıkarları doğrultusunda bu ülkelerdeki kendisine zıt yapılanmaları ortadan kaldırmak yada hiç oluşmamasını sağlamak istiyordu. İran daha baştan beri bölgenin istikrarsızlaşmasını isterken hükümetlerin Batını güdümünde İran'a dönük birlikler kurması yada yapılanmalar içinde olması tehlikesinin önüne geçmek istiyordu. Bu ülkelere karşı başta Şii'lerin desteklenmesi gerekiyordu. Devrimin olduğu yıllarda Şii'ler, Orta doğuda en zengin petrol yataklarının üzerinde yaşamalarına rağmen ikinci sınıf vatandaş muamelesi görüyorlardı. Devrim ile

²⁶ Turhan, T., Özel Savaş, Terör ve Kontur Gerilla, İstanbul,2003, s.89.

cesaretlenen, İran'ın verdiği destek ile güdülenen Şii'ler Orta Doğuda yaşadıkları neredeyse her ülkede seslerini yükselttiler ve daha fazla hak istediler. Haklarını ararken de şiddete başvurmadan kaçınmadılar. Bu ayaklanmalar sonucu bölge bir "Şii Hilali" korkusu yaşamaya başladı. Karşılıklı korkular iki tarafı da tedbirli olmaya itiyordu. İran bu konuda bir adım öndeydi çünkü; Devrim ile birlikte bölgedeki İslami yapılar cesaretlenmiş, bir organizasyon içinde bulunmayan ama İslami kurallara göre yönetilmek isteyenler de bir yapılanma içersine girmeye başlamışlardı. Bu grupların İran'ın güdümünde olmalarının sebebi ise aldıkları destek ile "Borç alan emir alır" deyiimiyle örtüşen yaklaşımla açıklanabilir. İran, verdiği her desteğin karşılığını istiyordu ve İran'a bağlılık destek kapısının anahtarıydı.

Bu grupların gözünde ise İslam'ı yaşayan yegane devlet olarak model seçilen İran'a hizmet ise birinci önceliği oluşturuyordu. Yukarıda da belirttiğimiz gibi İran işe kendisine din bağı ile bağlı olan Şii'ler ile başladı. Yaşadıkları ülkelerde bugüne kadar hep ikinci sınıf vatandaş olarak davranılan Şii'ler İran tarafından örgütlenerek haklarını aramak için sokaklara dökülmeleri, boykot yapmaları ve gerekirse şiddetten kaçınmamaları için yönlendiriliyordu. Şiddet hareketleri Şii gruplara buldukları ülkede bir yer açma "Bizde buradayız, bizde varız öyleyse hakkımızı almamız" dedirtti. Gerçektende Şii'lerin bulunduğu hiçbir ülke devrimden sonra aynı kalmadı. Hükümetler kendilerini korumak yada ülkelerindeki İran etkisini azaltmak için Şii'lere en az kendi soydaşları kadar hak tanımak mecburiyetinde kaldılar. Bu bile İran'ın hızını kesmedi. İran, Lübnan'a bizzat kendi Devrim Muhafızları ordusundan seçkin askerler göndererek İsrail'le savaş paravanı arkasında Lübnan'da örgütlendi ve bu örgütlenmeye karşı çıkanları sindirerek yönetimde ciddi hak sahibi oldu. Bu örgütlenme o kadar etkili oldu ki Lübnan iç savaşından sonra ülkedeki tüm gruplar silah bırakırken İran'ın örgütü Hizbullah silah bırakmayarak yada bırakılmayarak bir bakıma Lübnan'ın resmi silahlı gücü haline geldi. Tüm bunlardan sonra Lübnan'daki yönetime olan etkisini parlamentoya soktuğu vekillerle perçinledi. İran'ın Şii ekseni tartışmaları arasında uyguladığı şiddet kuşağı sonucunda neredeyse Şii'lerin bulunduğu her ülkede parlamentoya Şii millet vekilleri sokarak hükümetler üzerinde muhalif bir baskı oluşturdu yada Irak'ta olduğu gibi iktidar oldu.

Böylece İran'a karşı politikalarını sertleştirmek isteyen hükümetler önce kendi içindeki İran muhalefetine geçmek zorundaydılar. Şii olmayan Müslüman ülkelerde ise İran, dini tabanlı partileri destekleyerek parlamentoya girmeyi istiyordu. Bu partileri maddi olarak desteklerken düzenledikleri organizasyonlara bizzat katılıyor yada organizasyona desteğini açıklıyordu.

Nitekim yine böyle bir destek sonucu yapılan Türkiye'deki "Kudüs'ü Anma Gecesi" organizasyonu sonrasında meydana gelen gelişmeler bir yönetim krizi doğuracaktı. Asker ve Sivil yönetim arasındaki gerginliğe sebep olan organizasyon sonrasında Erbakan hükümeti devrilecekti.

Bu tip krizlerin İran'a iki şekilde faydası vardı; ilk olarak İran'ın desteklediği dini bir partinin yada grubun iktidar olması sonucu doğacak bilinen çıkarlar ortaya çıkacak, ikinci olarak da Türkiye örneğinde olduğu gibi çıkan yönetim krizleri sonucu oluşan istikrarsızlık İran'ın zaten bölge için düşündüğü bölge istikrarsızlığı stratejinin gerçekleşmesini sağlayacaktı. Diğer yandan İran bölgede kendi aleyhine çalıştığına inandığı sivilleri öldürerek yada öldürterek diğer muhaliflerine de göz dağı verdi. Bu manada en faal çalıştığı ülkelerden biri de Türkiye oldu. Atatürkçü hukukçu Prof. Muammer Aksoy'un öldürülmesine kadar durum buydu. Bu eylemi ilahiyatçı Doç. Bahriye Üçok, Hürriyet Gazetesi genel yayın yönetmeni Çetin Emek, eski din adamı Turhan Dursun ve ünlü araştırmacı-gazeteci Uğur Mumcu suikastları izledi. Bütün bu suikastları İran bağlantılı İslamcıların işlediği iddia edildi. Hatta İslami hareket örgütü adlı gruba üye oldukları iddia edilen bazı kişiler tutuklandı. Son olarak, grubun lideri olduğu söylenen İrfan Çağrııcı ifadesinde; bu cinayetlerin büyük kısmını İranlı diplomatların emri ile ve onları sağladığı silahlar ile gerçekleştirdiklerini söyledi.²⁷

Bu suikastların genel amacının; Birinci olarak, bu cinayetlerle laik ve demokratik rejimi savunanlara gözdağı veriliyor, kendilerine Atatürkçü yada Kemalist diyenler sindiriliyor, demokrasinin toplumsal ve siyasal tabanı yok ediliyordu. İkinci olarak, bu değerli insanların toplumsal ve siyasal liderlik işlevleri sona erdirilerek, laik ve demokratik örgütlenme ve hareket zayıflatılıyordu. Üçüncü olarak, laik ve demokratik bir ideolojinin düşüncesele ve kültürel temellerini güçlendiren bilim insanları ortadan kaldırıldığı için, Müslüman bir toplumda demokrasinin başarıyla uygulanması için gerekli olan bilimsel çabalarda durdurulmuş oluyordu.²⁸

ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ve koalisyon hükümetinin üç lideri bu suçları organize edenlerin artık İranlılar olduğunun açıkça ortaya çıktığını ve Kışlalı suikastının İslamcı Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA-C) tarafından gerçekleştirildiğini ilan etti. Kışlalı'nın suikastından bir gün sonra, ülkeden kaçmaya çalıştığı iddia edilen üç İranlı İstanbul havaalanında tutuklandı.²⁹

²⁷ Çakır, a.g.k. s.34.

²⁸ Kongar, E. Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul, 2001, s.92.

²⁹ Olson, a.g.k. s.60.

Devrim sırasında yurt dışına çıkan devrim muhalifi Halkın Mücahitleri Partisi'nin üyelerini gittikleri ülkelerde bularak suikastlar yaptı. Bu suikastları Almanya'da olduğu gibi kendi ajanları vasıtasıyla yada Türkiye'de olduğu gibi desteklediği terör örgütlerini kullanarak yaptı. Yine Türkiye'de İran'ın uygulamaları aleyhinde yazılar yazan yada Türkiye'deki faaliyetlerini göz önüne taşıyan aydınları öldürmekten çekinmedi. Bu anlamda Hizbullah militanlarının 25 Ocak 2001 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürü Ali Gaffar Okkan'a düzenledikleri suikast yurt içi ve yurt dışında büyük yankı uyandırdı. Benzeri pek rastlanmayan bir şekilde düzenlenen suikast sonucu Emniyet Müdürü Ali Gaffar Okkan ile koruma polisleri Mehmet Kamalı, Sabri Gün, Mehmet Sepetçi, Atilla Durmuş ve Selahattin Baysoy hayatını kaybetti.

Diyebiliriz ki; İran terörü kullanarak hükümetler yada bölgede Rejimine muhalif sivil organizasyonlar üzerinde baskı oluşturdu. Giriştiği suikastlar yada destek verdiği terör eylemleri sonucunda tehlike olarak gördüklerine korku vererek sindirmeye, yandaşlarına ise moral vermeye çalıştı. Başta Şii'ler olmak üzere bir çok ilişkili olduğu gruplarını buldukları ülke parlamentolarına sokarak yada zorunda bırakarak hükümetlerin üzerinde siyasal bir baskı da oluşturdu ve bu muhalif parlamenterleri terör organizasyonları ile destekledi. Özellikle 1979-1990 yıllar arasındaki dönemde terör eylemlerine, şiddet hareketlerine ağırlık veren strateji 1990'lı yıllardan sonra siyasallaşmaya da giderek iki kola ayrıldı. Bu süreç ile birlikte terörün baskısına siyasal baskıda eklenmiş oldu.

2.1.4. Sınır Güvenliği Yönüyle:

1925'te bağımsız olmasından sonra, İran'ın bütünlüğüne yönelik en büyük saldırı, 1946'da kurulan ve Kürt ve Azeri milliyetçiliğinin hatırlatan "Kürt Mahabad Cumhuriyeti" ve "Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti" olmuştu. Ve muhtemelen hiçbir İran hükümeti, bu tecrübeyi tekrar yaşamak istemeyecekti.³⁰ Devrimden sonra başa gelen Molla hükümetinin de korkuları arasında sınır güvenliği başı çeken tehdit algılamalarındandı ve buna izin vermemek zorundaydı. Bunu da yapmanın pratikte en kolay yolu yine Terörü kullanmaktı.

Geçmişe dönüp baktığımızda İran'ın sınır güvenliği adına rejimin temel referanslarına karşı olsa bile terörün her ideolojisini desteklediğine yada Müslüman yapılanmaları desteklemediğine şahit olmaktayız. İran, rejimin adı ne olursa olsun topraklarında yaşadığı Kürt ve Azerbaycan azınlık devletlerinin tekerrür etme korkusunu her zaman yaşamıştır. İran nüfus yapısı içinde yaşayan azınlıkların ayrılıkçı yapısı nedeni ile daha önce yaşadığı kötü

³⁰ Olson, a.g.k. s.13.

tecrübeleri yaşamak istemeyen İran, finansmanı en kolay yol olan terörü kullanarak sınırını güvende tutmak istemiştir. Sınır güvenliğini tehlikeye soktuğuna inandığı üç komşu devlete karşı İran'ın politika geliştirmesi gerekiyordu ki bunların ilki Sovyetler Birliği diğeri ise Türkiye ve son olarak Irak gelmekte idi. Zira Rusya II. Dünya Savaşı yıllarında İran'ı işgal ederek adı geçen azınlık devletlerin vücuda gelmesini sağlamıştı. İran devrim sonrası ordusu dağılmış ve ambargoya uğrayarak satın aldığı silahları teslim edilmeyen, hemen başlayacak Irak savaşıyla da askeri açıdan iyice çıkmaza girecek bir devlet olarak o yıllarda dünyanın süper gücü olan Rusya karşısında askeri açıdan bir varlık gösteremezdi. Diğer taraftan Türkiye, Türk kimliği ile Azerileri, Kürt vatandaşları ile İran'daki Kürtleri etki alanı içine alabilirdi ve İran'ın böyle bir etkileşime izin vermemesi gerekiyordu. Yine Türkiye, batılı müttefiklerinin silahlarıyla donanmaya başlamıştı. Türkiye'de İran'a karşı ortak bir askeri operasyonun içinde yer alabilirdi.

Bu yüzden İran, Türkiye'nin sınırlarını tehdit ettiğine inandı. Son olarak İran için sınırlarını tehdit eden son ülke Sünni Baaz rejimine sahip Saddam'ın Irak'ıydı. Saddam rejimi daha devrimden önceki dönemde Irakta yaşayan Şii'lere yaptığı baskıcı uygulamalarla Şii inancına karşı olan tutumunu ortaya koymuştur. Devrimden sonraki dönemde İran'a karşı hızla silahlandırılan ve eğitilen Irak ordusunun hazırlığı bunun yanında Saddam'ın İran rejimi aleyhine konuşmaları olası savaşın habercisiydi ve İran'ın baş tehdit algılaması içinde yer alıyordu. Tüm bu ihtimaller dahilinde İran'ın devrimden sonra sınırlarını koruyarak parçalanmaması için bu zor yükün altından kalkabilecek güvenilebileceği bir ordusu da bulunmamaktaydı. İran kendini korumak için tabî ki bir yol bulmalıydı ve bu yol bölge devletlerini istikrarsızlaştırmaktan başka bir şey değildi. Bunun için yapması gereken ise yine öncelikle bu saydığımız devletler olmak üzere muhalif grupları, terör hareketlerini desteklemekten başka kolay bir yol gözükmüyordu.

İran, tehdit algılamaları içinde yer alan devletler ile arasına tampon olacak yapıları kullanmayı her zaman temel stratejileri içersinde yer almıştır. İsrail tehdidine karşı Lübnan'ı, Türkiye Tehdidine karşı önce PKK'yı ve daha sonra Hizbullah'ı, Irak tehdidine karşı Şii partileri kullanması bu stratejinin örneklerinden di. Son olarak ABD'nin Afganistan işgaline verdiği destek bile düşman Sünni rejimin devrilmesinden ziyade Rusya'ya karşı ABD'yi yada ABD'ye karşı Rusya'yı çaprazlama tampon olarak kullanmak istemesinden başka bir şey değildi.

İran'ın toprak bütünlüğüyle ilgili Sovyet tehdit algılamalarının temelini o yıllarda Sovyetler Birliği içinde yer alan Azerbaycan Cumhuriyeti oluşturmaktaydı. İran, Rusların

kendi içindeki Azerileri etkilemek istemesinden, dahası bu Azerileri Rusya içindeki Azeriler ile birleştirmek istemesinden korktu. İran bu sebeple Azerbaycan bağımsızlığı ilan edene değin Rusya'nın böyle bir politika istememesi için Rusya ile iyi ilişkiler kurmaya devam etti. İran'ın Rusya ile iyi ilişkiler içinde olmasının bir diğer nedeni ise o yıllarda iki kutuplu dünyanın birinci kutbuna "Büyük Şeytan" sıfatını takıp baş düşman ilan etmesiydi. İran, ABD'yi düşman ilan ettikten sonra Dünyanın ikinci büyük kutbunu da kendine düşman edinemezdi. Bu hem rejimin hem İran'ın sonu olurdu. İran, Rusya ile iyi ilişkilerini kendine görev edindiği bütün konularda Rusya'nın yanında yer alarak gösterdi. Bunlardan ilki şüphesiz Azerbaycan konusu idi. Bir diğer ortak konuları Afganistan'dı ve son olarak Rusya ile Çeçenistan konusunda iyi ilişkiler içinde yer almaya çalıştı.

İran, Azerbaycan topraklarını kendi topraklarının doğal bir uzantı olarak görür ve bu topraklar üzerinde her zaman hassas davranır. Buna rağmen Azerbaycan'ın Sovyetler Birliğinin bir parçası olduğu yıllarda yeni kurulan rejim Azerbaycan'ı hiçbir zaman rejim ihracı da dahil hiçbir uygulamasının bir parçası olarak görmedi. Ve hatta İran Azerilerinin Azerbaycan'la iletişimlerini engelleme çalıştı. Şüphesiz bu iyi komşuluk ilişkilerinden başka bir şey değildi. İran için Azerbaycan'ın cazibe merkezi haline gelmesi Rusya'nın dağılmasından sonra gerçekleşti. Azerbaycan Cumhuriyetinin kurulmasından sonra İran'ın etki çabaları Rusya döneminde ne kadar ilgisiz olduğunun kanıtı gibidir. İran'ın dini çatışmalar yaşayan bölge Müslümanları tam destek verirken rakip ülke Rusya olduğunda durum tam tersine dönüyordu. Örneğin İran, Rusların Afganistan işgali sırasında da tavrını Rusya'dan yana kullandı. Afganistan'ın Müslüman yapısı, yada Şii'ler için kutsal sayılan Mezar-ı Şerif şehrindeki Hz. Ali'nin mezarının bu ülkede olması İran için bir cazibe teşkil etmedi ve İran, Afganistan güçlerine komşusu Rusya'yı üzecek her hangi bir destekte bulunmadı. Afganistan konusunda bir konuya değinilmeden de geçilmemeli. İran Afganistan'da Rusya'dan sonra savaşan başta ABD olmak üzere NATO güçlerine de destek verdi. Bu desteğin arkasındaki sebep ise İran'ın Rusya sonrası Afganistan'ın yönetimini eline alan Taliban hükümeti ile ilgili bazı kaygılarının olmasıydı. Bu kaygıları şunlardı: 1) Taliban hükümeti, Halkın Mücahitleri için üstler sağlayacaktı; 2) Taliban, Afganistan'da Pakistan, Suudi Arabistan ve ABD'nin varlığına daha fazla izin verecekti; 3) Afganistan'dan kaçan birçok insan, halihazırda 3 milyon Afgan mültecinin bulunduğu İran'a kaçacaktı; 4) Taliban, İran'ın kendi İslamcı ideolojisine büyük bir İslamcı tehdit olacak ve onun meşruluğunu ortadan kaldıracaktı; 5) Taliban, gelir kaynağı olarak uyuşturucu ticaretine devam edecek ve buda zaten uyuşturucu sorunu olan İran'ın bu ticarete transit noktası olarak kullanılması

anlamına gelecekti; 6) Taliban, Güney Doğu İran'daki Belucistan Özgürlük Cephesi'ni destekleyecekti; 7) Taliban hükümeti, Afganistan'dan geçen bir boru hattı inşa etmek için uluslararası gaz ve petrol şirketlerine bazı ödünler verecekti; bu da İran'ın Hazar havzasından gelen petrol ve gaz boru hatları için, ana transit yol olma şansını engelleyecekti.³¹

İran'ın Çeçenistan konusundaki uyguladığı politika da Rusya ile iyi ilişkiler içinde olma çabalarına bir diğer örnektir. Müslüman Çeçenistan'ın Rusya tarafından işgaliyle başlayan savaş sonrasında. Bırakın bölgeyi tüm dünyadaki ayrılıkçı yada bağımsız Müslümanlara destek veren İran, Çeçenistan'a destek vermekten kaçınmıştır. İran'da Molla rejimini kuranların söylemleri de dahil bölgesel uygulamalarına bir paradoks oluşturan bu politikalar tamamen İran'ın yukarıda anlattığımız tehlike algılamalarından dolayı Rusya ile iyi ilişkileri devam ettirmek istemesindendi. İran bu yakın Rus politikasına birde Rusya'nın Batı güçlerine karşı bölgede uyguladığı politikalara destek vererek gösterdi. Rusya'nın bölgede dostluğunu kazanmak çok önemliydi ve bu dostluğun tesisi ne kadar sağlam olursa yeni rejimin varlığı da o kadar sağlam olacaktı. Bunun içinde bazı tavizler verilmesi son derece normaldi. İran'ın Rusya politikasını terörü yada şiddeti desteklemekten ziyade desteklememe politikası olarak sınıflandırabiliriz. İran'ın sınır güvenliği yönüyle terörü yada şiddeti desteklediği ülkelerin başında sayabileceğimiz ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Yukarıda saydığımız gibi Türkiye'nin Türk kimliği ile Azerileri ve içersinde barındırdığı Kürt vatandaşları ile İran Kürtlerini etki altına alabileceği tehlikesi karşısında ve yukarıda da belirttiğimiz rejimini muhafaza etme gayreti ile İran, Türkiye'nin bölgede istikrar içerisinde var olmasını engellemek istemiştir.

İran Türkiye'yi istikrarsızlaştırma çabalarına öncelikle PKK terör örgütünü desteklemek ile başladı. Dağınık haldeki PKK militanlarına Lübnan Hizbullah'ının kontrolündeki Beka vadisinde eğitim kampı açarak silahlı eğitim verdi. Daha sonra bu militanları kendi toprakları içersindeki kamplara yerleştirerek Türkiye içersinde eylem yapmaları için fırsat verdi. Türkiye defalarca İran'ı PKK'yı desteklemekle suçlamasına rağmen İran bunu kabul etmedi. Türkiye diplomasi yolu ile sorunu çözmek istiyordu. Ağustos 1994'te Ankara'nın, İran'ı PKK'yı desteklemekle suçlaması üzerine, ilişkiler yine gerildi. Bir Türk delegasyonu, İran'ın desteği ile Türkiye'de ve Türkiye'ye karşı yapılan PKK operasyonları hakkında bilgiler ve kanıtlar içeren kalın bir dosya ile Tahran'a uçtu. Türklerin elinde fotoğraflar, kasetler, teypler ve yakalanan PKK militanları tarafından sağlanan, PKK'nın İran istihbarat servisi ve Pastaran (devrim muhafızı) birlikleri ile bağlantısı

³¹ Çakır, a.g.k. s.85.

olduğunu gösteren belgeler, PKK silah depolarının, eğitim merkezlerinin, irtibat büroları ve İran'daki kamplardan ve hücrelerden sorumlu kişilerin isimlerini ve yerlerini belirten dosyalar vardı.³² Türkiye, İran'ın desteğini belgeleriyle böylece ortaya koymasına rağmen İran bildiği yoldan şaşmadı ve desteğe devam etti. PKK bölgede o kadar etkiliydi ki artık İran Marksist-Leninist bu örgütü amaçladığı gibi bir devlet kurmasından korktu. Zira bu devlet kendi içerisinde yer alan Kürtler içinde bir ilham kaynağı olabilirdi.

Bunun olmaması için plan yapıldı ve PKK'nın yerine yine İran destekli Türk Hizbullah'ı vücuda getirildi. Türk Hizbullah'ı kurulduktan hemen sonra PKK'yı baş düşman gördü ve bölgeden uzaklaştırmak için görülmez bir savaş başladı. İran desteğinden yoksun PKK, Hizbullah karşısında büyük bir yenilgi alarak Doğudaki etkinliğini Hizbullah'a kaptırdı. 1990'lı yıllar boyunca Terör desteği PKK'dan Hizbullah'a doğru kaymıştır. Abdullah Öcalan verdiği ifadeye; 1994'e kadar bizim Türkiye'de yaşadığımız gerilemenin ardından İran'ın Hizbullah'ı PKK'ya alternatif geliştirme çabaları vardı. Bu dönem Hizbullah ile aramızda bir birimizin bölgesine girmeme ve faaliyetlerine karışmamaları, hatta düşmana karşı birlikte hareket tarzı konusunda anlaşma yapıldı. Ancak bu anlaşma fazla gündemde kalmadı. Barışı sağlayan etken olarak PKK'nın bölge etkinliğinin zayıflaması neticesinde, İran'ın PKK/KONGRA-GEL'e verdiği desteği keserek yerine PKK'dan boşalan yerlere Hizbullah'ı yerleştirme çabasında olması görünüyor. Bu durumda PKK tarafından barış için Hizbullah'a zeytin dalı uzatılmış, 30 Mart 1993 tarihinde "Merkez Komite" imzalı bildiri yayımlanmıştır. Bildiride,"Hizbullah hareketinin PKK önderliğindeki ulusal kurtuluş güçleriyle güç ve eylem birliği yapmasının günümüz gelişmelerinin de bir gerçeği olduğuna inanıyoruz. Burada Kürdistan halkının olduğu gibi tüm Ortadoğu halklarının çıkarlarını görüyoruz. Bu durumu sağduyulu kamuoyuna duyurur ve muhataplarında sağduyulu yaklaşmasını umuyoruz.

Abdullah Öcalan barışı sağlamak, açılmış bir cepheyi kapatmak, en önemlisi dış desteği kaybetmemek için birçok girişimde bulunduğu kabul ettiği görülmektedir. "...İran'ın bizden en temel çıkarı güneydoğudaki oluşumdan rahatsız olmasıdır. Bizi ihtiyat kuvvet olarak tutmak istiyor. Hizbullah'ı İran destekliyor. 1994'te Sait (İrtibat Yetkilisi)'le gelip görüştük. Hizbullah'ı bizim üzerimize göndermemesini söyledik. Bize değil hedeflere yönelmesini istedik. Bu mesajı Sait ile İran'a gönderdim. Uyarım etkili olmuş. Uyarılarımızın yanı sıra başka faaliyetlerimizin etkisi oldu. Hizbullah ile aramızda büyük çatışmalar oldu. Türkiye'deki Hizbullah ile aramızda büyük çatışmalar oldu. Türkiye'deki Hizbullah ile çatışırken Lübnan'daki Hizbullah ile bağlantı kurarak, dost örgüt olarak söyleyin üzerimize

³² Bildirici, H., Bekaa Yaratılan Toprak İstanbul,1993, s.28.

*gelmesinler dedim. Sanırım bu etkili oldu.*³³ Abdullah Öcalan'ın ifadesinde değindiği başka faaliyetlerden kastı; durumun vahameti içersinde PKK yeni yollar aramaya girişmiş yok olmama adına kendi paradokslarını ortaya koyarak başta belirttiği Marksist-Lenin söylemlerden uzaklaşarak Hizbullah'ın dilinden konuşmaya başlamıştır.

Bu kez Öcalan, İslami söylemlerle Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef alarak, “*Kemalizm birçok din aleminin de belirttiği gibi Deccal rejimidir, onunla işbirliği yapan Müslümanlar Kafirdir*” diyen PKK lideri, “*Ortadoğu'da Kürt sorununu çözmek, Kürdistan'ı İslam enternasyonalizminin beşiği yapmak anlamına gelir. Kürt sorunu en yakıcı bir İslami sorundur. Bizde İslam'a en yakın hareketiz. İslam'ın gerçekleştirilmesinde iddialıyız. İslami kurtuluşun bu çerçevede gerçekleşeceğine inanıyoruz.*”³⁴Beyanıyla geliştirdiği “İslam Enternasyonalizmi” modeliyle İslami kesimi de içine alacak yeni yapılanma içine girmiştir. Baştan beri M/L örgüt olduğu iddiasındaki PKK kendisini amaca götürecek yöntemler konusunda taviz vererek ortalama ve durumlara çok çabuk bir şekilde uyum gösterdi, yeni durumlara göre kendisini örgütlemeye çalıştı, toplumda mevcut tüm çelişkileri lehine çevirebilecek esnekliği göstermeye çalıştığı gözlemlenmektedir. Böylece PKK yaşaması için gerekli İran desteğini kaybetmemeyi istiyor ve Hizbullah ile olan savaşında barışı amaçlıyordu. Türkiye topraklarında meydana gelen tüm bu olaylar sonrasında ülke 20 yıl kadar Hizbullah terörüyle ve bugüne kadar da PKK terörü ile uğraşmak zorunda kaldı. İran stratejini başarıyla uygulayarak hem kendi sınırı ile Türkiye arasına terörden kurulu bir tampon bölge kurdu hem de Türkiye'nin konsantrasyonu nu terörle meşgul ederek gündeme oturmaktan kurtuldu.

İran'ın tehdit algılamaları içinde istikrarsızlaştırmak istediği bir diğer komşusu ise Irak'tı. Irak'ta da özellikle savaş yılları boyunca Kürtleri destekleyerek ayrı bir grup olarak yapılanmasına destek verdi. Irak hükümeti sınırları içerisindeki Şii'lerin ayaklanmasından korkarken Kürtler, Saddam'a karşı bir oluşum içerisine girdiler ve savaştan uzak durmaya çalıştılar. Bunun bedeli ağır oldu. Savaştan sonraki yıllarda Saddam Kürtlere karşı kapsamlı bir yok etme sistematığı uyguladı ve Kürtlere karşı ABD kimyasal silahlarını kullanmaktan çekinmedi. İran'ın K.İrak'taki faaliyetlerinin ve destek arayışlarının bir diğer sebebi Türkiye'nin etki alanını sınırlandırmaktı. Tahran, Türkiye'nin, politik anlamda bile olsa- KDP'yi kontrol etmesi gibi- Kuzey Irak'ı kontrol etmesinin, Türk güvenlik sınırını daha da

³³ Kılıç, a.g.k. s.169.

³⁴ Kılıç, a.g.k. s.170.

güneye ve doğuya kaydırmasından korktu. Böyle bir şeyin olması, İran için Azerilerin ve Kürtlerin yaşadığı 320 Km'lik veya daha fazla bir alanın Türk etkisi altına girmesi demektir.³⁵

İran sınırları dışında sınırlarının güvenliği için Terörü desteklerken sınırları içerisinde de terörü uyguluyor ve rejiminin yada topraklarının selameti için olduğuna inandığı tüm şiddet hareketlerine göz yumuyordu. Bu sınıf şiddet içinde Hizbullah'ın yaptığı dini cinayetlerin yanında faşist grupların işledikleri cinayetler de yer alıyor yada bu suikastları devlet olarak bizzat kendi işliyordu. Birleşmiş Milletler Af Örgütü'nün 1981 yılında yayımladığı bir rapora göre, İran'da 1981 yılında Haziran-Ekim döneminde "Devrimci İdam Mangaları" tarafından 1.800 kişi, 1979 Şubat'ından yine bu tarihe kadar 3.350 kişi idam edilmişti. İran artık bir dehşet ve korku ülkesi haline gelmişti. Şah'ın ve SAVAK'ın yerini yeni bir Şah ve SAVAK almıştı. Yalnızca isimleri değişti. Nitekim birkaç ay içinde idam edilenlerin sayısı 10 bini aşmış, Kürt ulusal hareketi başta olmak üzere tüm ulusal hareketler bastırılmış, grevler yasaklanmış, şuralar ve komiteler dağıtılmıştı.³⁶

Sonuç olarak İran, yeni kurulan rejiminin ve devlet düzeninin hemen akabinde gelen savaş ile birlikte güçsüz düşen ordusunu toparlamak, ülkede rejimine ve sisteme bağlı toplum yetiştirmek, komşu ülkeler başta olmak üzere ABD ve İsrail gibi uzak ülkeler de dahil kendisi için tehdit olarak hissettiği ülkelerin sınırlarına saldırmasını önlemek ve bu tehditkar ülkelerle arasına tampon bölgeler oluşturmak ve son olarak İran içerisindeki Azeri ve Kürt ayrılıkçı yapılanmalarına engel olarak sınır güvenliğini sağlamak için terörü desteklemiştir.

2.2. TERÖRÜN DESTEKLENMESİ ANLAMINDA İRAN

2.2.1. İran'ın Lojistik Destek Vererek Terörü Desteklemesi:

İleride açıklayacağımız birçok olaydaki lojistik destek unsurlarının bazı ortak noktaları vardır. İran'ın terörü lojistik olarak desteklemesini eğitim, silah, patlayıcı, ekipman, istihbarat, iletişim, finans, yer salama, olarak açıklayabiliriz. İran devriminden etkilenen şahısların çeşitli organizasyonlar kurarak İran yönetimiyle iletişime girme istekleri ve devrimi kendi ülkelerinde de gerçekleştirme arzusu içerisinde oldukları biliniyordu. İran, dünyanın birçok yerindeki dağınık haldeki bu organizasyonlarla ilişkilerini düzenleme gereği hissetti ve nitekim birçok örgütle olan ilişkisini bir sisteme ve destek programına bağlamak için İran Dış İşleri Bakanlığı bünyesinde "Bağlantı ve Lojistik Destek Merkezleri" adlı bir birim kurdu.

³⁵ Demirel, a.g.k. s.115.

³⁶ Boran, a.g.k. s.67.

Bu birim başta Orta Doğu olmak üzere neredeyse tüm dünyadaki muhalif hareketleri destekledi ve koordinasyonu ile ilgilendi. Aslında İran'ın lojistik olarak teröre verdiği desteğin temel kanıtı da bu merkezlerdir. Bu merkezler kurulduktan sonra yukarıda saydığımız oluşumlar içerisinde bulunan şahıslar İran'a çeşitli defalar gönderilerek burada siyasi ve askeri eğitimden geçirilmişlerdir. İran'da eğitim gören ve İran'dan mühimmat ve silah yardımı alan bu örgüt mensupları ülkemizde ileride açıklanacağı üzere rejimi tehdit edici eylemlerin yanında, İran devletinin rejim muhaliflerine karşıda eylemler yapmış bazen de ülkemizde eylem yapan İran devlet yanlısı kişilere lojistik destek sağlamıştır.³⁷

İran'ın terör örgütlerine lojistik desteğinin ana unsurlarından bir diğeri ise ve en önemlilerinden biride finansdır. İran, başta Hizbullah örgütü olmak üzere birçok örgüte direk para yardımı yapmaktadır. İran, Hizbullah yapılanmasını tamamladıktan sonra bugün artık tamamen İran tarafından finanse edilen örgütün, düzenli maaş alan 400 komutan ve yöneticisi var. Ayrıca, 4 ile 6 bin arasındaki militanı askeri ücret alıyor. İran Ulusal Güvenlik Konseyi, Hizbullah için ayrılan fonu 1996 yılında yüzde 70 oranında arttırdı. Ayrıca İran, çizgisini onayladığı Suni ve Şii örgütlere her yıl düzenli olarak 100 milyon dolar para yardımı yapıyor. İran, Hizbullah yapılanmasını tamamladıktan sonra bugün artık tamamen İran tarafından finanse edilen örgütün, düzenli maaş alan 400 komutan ve yöneticisi var. Ayrıca, 4 ile 6 bin arasındaki militanı askeri ücret alıyor. İran Ulusal Güvenlik Konseyi, Hizbullah için ayrılan fonu 1996 yılında yüzde 70 oranında arttırdı. Ayrıca İran, çizgisini onayladığı Suni ve Şii örgütlere her yıl düzenli olarak 100 milyon dolar para yardımı yapıyor. İran, Hizbullah yapılanmasını tamamladıktan sonra bugün artık tamamen İran tarafından finanse edilen örgütün, düzenli maaş alan 400 komutan ve yöneticisi var. Ayrıca, 4 ile 6 bin arasındaki militanı askeri ücret alıyor. İran Ulusal Güvenlik Konseyi, Hizbullah için ayrılan fonu 1996 yılında yüzde 70 oranında arttırdı. Ayrıca İran, çizgisini onayladığı Suni ve Şii örgütlere her yıl düzenli olarak 100 milyon dolar para yardımı yapıyor.

Bunun yanında eğitim almalarını sağladığı birçok militanı maaşa bağlayarak geçimlerini temin eden İran yapılan sansasyonel eylemlerden sonra teröristleri parasal olarak ödüllendirmekten de geri kalmamıştır. Son olarak İran, hedef ülkelerdeki yandaşlarına sağladığı imkanlarla onların faaliyet alanlarını genişletmiş ve eylemlerini kolaylaştırmıştır. İran'ın Bekaa vadisini bir terör okulu haline getirerek Türkiye'de faaliyet gösteren örgütlerde dahil bir çok örgüte barınak yapması yer tahsisi anlamında manidar bir örnektir. Diğer taraftan uçak kaçırma eylemlerinde hava korsanlarının Tahran havaalanını tercih etmeleri

³⁷ Çakır, a.g.k. s. 43.

yada Türkiye’de eylem yapan teröristlerin İran sınırının içindeki kamplarına kaçmaları da yer tahsisi anlamında verilebilecek diğer örneklerdendir.

Türkiye’deki Hizbullah yapılanmasının da lojistik desteğini İran sağlamıştır. Her açıdan İran destekli olduğu sabit olan bu örgütün yukarıda da belirttiğimiz üzere İran devletinden mi? Yoksa burada ki bir gruptan mı? Destek gördüğü tam olarak anlaşılamamakla birlikte İran gibi disiplinli ve totaliter bir devlet yapısına sahip olan bu ülkede yurt dışından getirilen bir takım kişilerin eğitildikten sonra rejim ihraç etmek için gönderildiklerinin devlet organizasyonundan habersiz bir şekilde yapılmasının mümkün olmadığı düşünülmektedir. Kaldı ki İran destekli olan bu örgütün Türkiye’de örgütlenmesi sırasında İran’ın İstanbul’da görevli başkonsolosundan ve bazı görevlilerinden destek gördüğü ve yardım alıp lojistik destek olarak desteklendiği de düşünülürse bu görüşümüzün doğru olduğu ortaya çıkmaktadır.³⁸

İran, Türkiye’deki PKK terör örgütüne de lojistik destek sağlamıştır. PKK üyeleri İran aracılığı ile direkt olarak Avrupa’dan Kuzey Irak’a seyahat etme fırsatına sahip olmuşlar diğer taraftan Türk güvenlik güçleriyle girdikleri çatışmalarda yaralanan teröristlerin de İran hastanelerinde tedavi edildiği bilinmektedir. Bu örgüte silahta tedarik eden İran, örgütün ilk kurulduğu yıllarda militanların yetişmesi için kontrolündeki Bekaa vadisinden kamp yerleri de bu örgüte temin etmiştir. Bu bölgede yakalanan teröristlerin sorgulama sırasında yakalanan teröristler, İran’ın kendilerini ve operasyonlarını durdurmak için hiçbir şey yapmadığını ve hatta kendilerine yardım sağladığını itiraf ettiler. Son olarak Öcalan’ın hapse girmesinden sonra İran, PKK’ya silah sağladı ve Ermenistan’dan ve Rusya’dan silahların transferine izin verdi.³⁹

2.2.2. İran’ın Askeri Destek Vererek Terörü Desteklemesi:

İleride açıklayacağımız birçok olaydaki askeri destek unsurlarının bazı ortak noktaları vardır. Teröre verilen askeri destekten kasıt; hedef ülkedeki organizasyon adına eylemleri bizzat gerçekleştirmek yada gerçekleştirecek elemanları temin etmek olarak algılayabiliriz. İran teröre verdiği desteğin çeşitliliğinde hedeflediği ülkedeki amaçlarının büyüklüğüne göre gereken faaliyetlerin yerine getirilmesinde bu ülkedeki organizasyonun yetersiz olduğunu düşündüğünde yada organizasyona ihtiyacı olduğunda bizzat kendi güçlerini bu faaliyeti yapması için hedef ülkeye göndermiştir yada bu ülkede kendi personelinin öncülüğünde organizasyonlar kurarak eylemler gerçekleştirmiştir.

³⁸ TBMM Faili Meçhul Cinayetler Araştırma Komisyonu Raporu, 12 Ekim 1995, s.73-80.

³⁹ Çora, A.Nazmi, Özoğlu, A, Uluslararası Terörizm ve Failleri, İstanbul, 2002, s.44

Bu tip askeri destek sonucu yapılan terör faaliyetlerinin en bilineni İsrail'deki Hizbullah terörüdür. Henüz Hizbullah ismi İran sokaklarında geçerken dış politikasında İsrail'i bir düşman ve terörü de bir araç olarak gören İran dış politikası 3000 kadar "Devrim Muhafızını" Lübnan'ın Bekaa vadisine göndererek burada Hizbullah terör örgütünün temelleri attı. Humeyni'nin onayından hemen sonra binden fazla sivil Devrim Muhafızını Lübnan'a Şeyh Abdullah, Baalbek ve ünlü Bekaa vadisine gönderdi. Buradaki Şii EMEL militanları, Devrim Muhafızlarınca eğitildi. Bu birliklerin komutanı Mahmut Kanaani, Tahran'daki Devrim Muhafızlarının komutanı Muhsin Rızai ve Hizbullah lideri Hadi Gaffari'de bu kampları sık sık ziyaret ederlerdi. Bu İran'da kurulan Hizbullah'ın Lübnan'da ilk çalışmasıydı.⁴⁰ Bu bölgede tesis olan örgüt İsrail'e karşı giriştiği terör eylemleri ile adını duyuran örgütün ilk dönem militanları direk İran ordusundandı. Bu askeri olarak terörün desteklenmesinin bir boyutunu oluştururken diğer boyutunu ise bir terör örgütüne üye olmadan önce beklide eline silah hiç almamış veya hiç kan akıtmamış alelade sivil şahısların verilen askeri eğitimle gözünü kırpmadan kan döken iyi silah kullanan ve bomba yapabilen birer terörist haline gelmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu şahıslar askerleri eğitimlerinin yanında eylem, kaçış, istihbarat, istihbarata karşı koyma, sahte evrak düzenleme, araç çalma, kılık değiştirme konularında da eğitimden geçiriliyordu. Militan adaylarının eğitimlerine çok önem verilirdi. İyi programa (içeriğe) ve yönetime (metoda) dayanmayan militan eğitimleri ilerde amacı dışında davranan başına buyrukluğu seçen, çete yada mafyalık davranışlara yönelen ve güdülenmeyen militanlar yetiştirir. Çağdaş eğitim işlevinde olduğu gibi militanlık eğitiminde de eğitim iyi bir içeriğe (programa) ve eğitim tekniğine (yönetime-metoda) uygun olmalıdır.⁴¹ Askeri eğitimdeki zafiyet tıpkı Türk Hizbullah'ında olduğu gibi eylemleri ideoloji amacından çıkararak sadece maddi menfaat için yapılır hale koymaktadır.

2.2.3. İran'ın İdeolojik Destek Vererek Terörü Desteklemesi:

İleride açıklayacağımız birçok olaydaki ideolojik destek unsurlarının bazı ortak noktaları vardır. İran'ın teröre verdiği ideolojik desteğin başında rejimini ihraç politikası yatmaktadır. İran devlet ideolojisinin görünen yüzünü Şia inancı temelinde dini esaslara dayanan din devletidir.

Bu noktada Müslümanlık içerisinde Şia inancı ile Sünni inancı birbirinden farklılık göstermektedir. İran, bu farklılığın ayrılık yaratmaması için Sünni kesimle girilen

⁴⁰ Boran, a.g.k. s.171.

⁴¹ Ünsal, N.,Devlet Terörü, Ankara,1998, s.291.

iletişimlerde iki mezhep arasındaki farklılıkların dile getirilmemesine öncelikle dikkat ediliyordu. İki mezhep arasındaki ayrılıklardan çok iki mezhep arasındaki ortak noktaların konu edildiği propagandalar kullanılmaya çalışıyor böylece terörün personel kısmını oluşturacak taban kazanılmaya çalışılıyordu.

Bu amaçla diğer ülkelerde olduğu gibi, büyükelçilikleri ve konsoloslukları karargah olarak kullanıyorlardı. Bakanlığın finansmanı ile hedef ülkelerde, kitap, dergi, gazete basın dağıtımı, konferans ve paneller düzenleyerek, ideolojik amaçlı kültürel etkinlikler düzenleyerek (Sincan'daki Kudüs gecesi gibi), ideolojik amaçlı kültürel etkinlikler tertiplediler. Bunun yanında Turistik seyahat adı altında bu ülkelere 15'er günlük ücretsiz geziler düzenledikleri, bu seyahatler sırasında özellikle İran'ın Kum şehrinde bulunan ve kutsal sayılan yerlerde İran İslam Devletini anlatarak; gezi sonunda İmam Humeyni'ye biat teklifi yaptıkları, biatı kabullenen kişilerin ülkelere döndüklerinde mücadeleye başladıkları görülmüştür.

Bu ideolojik destek seanslarının en bilinenlerinden biride "Kudüs'ü Anma Gelesi"dir. Bu anma programı asıl olarak Ayetullah Humeyni tarafından devrimin hemen ardından başlatılmıştır ve her ramazanın son Cuma günü ve İran devriminin yıl dönümünde tertip edilmekteydi. Bu yönü ile de İran yönetimi tarafından ayrı bir önemi vardı. Devrim ihracı politikasının da temel dayanaklarından birini oluşturan ideolojik yayılma girişimlerinin bir aracıda bu Kudüs'ü anma gecelerinin hedef ülkede tertip edilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tip organizasyonlar o kadar etkilidir ki Türkiye 1997 yılında düzenlenen bu etkinlikte yapılan konuşmalar sonrası organizasyona katılan İranlı diplomat sınır dışı edilmiş ve hükümet gelişen olaylarla değişmiştir. Bu örnek bile İran ideolojik aktarımlarının ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir.

İran'ın yukarıdaki küçük örnekten öte temel olarak terörü ideolojik olarak beslemesindeki başlangıç devrimden sonra devrimden feyz alanların ülkeyi ziyaret etmeleriyle başlar. İran'da Ayetullah Humeyni öncülüğündeki İslamcılar diğer muhalif güçleri saf dışı bırakarak iktidarı tek başına el geçirmesi tüm dünyada İslamcı düşünce ve harekete yeni ufuklar açtı. Yüzlerce genç İslamcı ilk fırsatta İran'ı ziyaret ederek devrimin coşkusunu yerinde yaşadı. Dönüşte kendi ülkelerini İran gibi yapmanın yollarını aradılar. Bu andan itibaren İran rejiminin "Devrim İhracı" stratejisinin de etkisiyle başta imam Humeyni olmak üzere birçok Ayetullah'ın kitabı kendi dillerine çevirdiler. İranlı diplomatlar ve

kuruluşlar bölgedeki İslami hareketlere doğrudan müdahale ettiler.⁴² Bu eserlerinde gelen misafirlerle birlikte bölge ülkelerine yayılması propagandanın iyi yapılması bu şahısları ve bu şahısların ulaştıkları diğerlerini devrim konusunda güdüledi. Böylece bölgede kendi devrimlerini yapmak için hiçbir fedakarlıktan kaçınmayacak guruplar oluşmaya başladı. Bu guruplara üye olanların her şeyi göze almalarından kasıt; devrimin silahsız ve kansız gerçekleşmeyeceğinin kanaatine varmış olmalarıydı. Böylece terörün insan kısmını oluşturacak gurupların düşünce zemini sağlanmış oluyordu.

2.3. İRAN VE TERÖR ÖRGÜTLERİ İLİŞKİSİ

2.3.1. İran ve Hizbullah Terör Örgütü İlişkisi:

İran toplumunu baştan sona değiştiren İran İslam Devrimi 20. yüzyılın en önemli dönüm noktalarından birisi oldu. Bu devrim ile birlikte adını tüm dünyanın bileceği bir isim İran Rejimi ile bütünleşti. Hizbullah kelime manası ile Allah'ın partisi anlamına gelmektedir. Örgütün isim babası Muhammed Gaffari'dir. Şah rejimine karşı savaştan bir molla olan Gaffari, hapiste işkence edilerek öldürüldü. Çok partili rejime, demokrasiye ve batılı kurumlara şiddetle karşı olan Gaffari, hapiste yazdığı yazılarında "Tek parti vardır: o da Allah'ın partisidir (Hizbullah)" diyerek hem batı tipi demokrasiye karşı çıktı, hem de kitleleri yanına çekmeye çalıştı. İşkence edilerek öldürüldüğü, Tahran'daki Şii radikalleri arasında yayılınca adı efsaneye dönüştü. Zamanla, Gaffari'nin ortaya attığı "Tek parti vardır: o da Allah'ın partisidir" görüşü şah rejimine karşı mücadele edenlerin sloganı haline geldi.⁴³

Şahlık rejiminden sonraki dönemde Hizbullah bir örgüt olarak İran'da herkesin bir şekilde etkilendiği büyük bir güç haline geldi. İran-Irak savaşına ordudan bağımsız olmasa da kendi adını kullanarak katılan tek örgüt Hizbullah'tı. Televizyonlara da yansıyan çocuk yaştaki savaşçıların alınlarındaki kelime-i tevhid yazılarıyla şehadet yemini etmeleri, bir Hizbullah organizasyonudur. Bu gelişme ile Hizbullah, devrimi koruyan ve devrimin keskin kurallarını uygulayan yapının da isim babası oldu. İran, Hizbullah'ın ortaya çıkışında önemli bir rol oynadı. Hizbullah'ın gelişmesini ve görüntüsünü/Profilini destekledi. İran'ın iç işleri 1980'li yıllarda Hizbullah'ı etkilemeyi sürdürdü, fakat bu etki niteliğini ve gücünü değiştirdi. Hizbullah'ın bunu kendi başına yaptığı, askeri ve toplumsal kurumlarının önemli öğelerine İran tarafından doğrusal parasal destek sağlandığı anlaşılmaktadır. Hizbullah düşüncesi İran'da o kadar bilinir bir hal aldı ki ve o kadar sağlam kök saldı ki İran'ın devrim ihracı politikasına yön veren anlayışı oluşturarak ülke dışına yayıldı.

⁴² Çakır, a.g.k., s.32.

⁴³ Erdin, a.g.k. s.13.

İran'ın Hizbullah düşüncesini ülke dışında tesis etmesinin kendisi açısından bazı zorunlulukları vardı. Yukarıda saydığımız terörü destekleme sebeplerine ek olarak İran'ın ABD'nin uyguladığı ambargo nedeniyle ne Şah Dönemi'nden kalma askeri teknoloji siparişlerini ne de daha sonraki süreçte yeni silahlar alabildi. Askeri bütçesinin yetersizliği nedeniyle modernizasyonu da yürütemedi. Ve Irak Savaşı'ndan da askeri teknoloji anlamında yara alarak çıktı. Bu sebeple kendini koruması için daha etkili ve daha ucuz bir yol bulması gerekiyordu ve bu yolun adı da yine terördü. Askeri açıdan yeterli olmayan İran, böylece asimetrik savaş taktiği uygulayarak kuvvetli düzenli orduya sahip ülkeler karşısında kendisini koruyacaktı.⁴⁴

Terörün yayılması içinse Orta Doğu'ya yayılmış grupların organize edilmesi gerekiyordu. Fakat ortada bir sorun vardı İran'ın düşündüklerini gerçekleştirecek ölçüde donanımlı bir örgüt yoktu ve var olanlara da mihmandarlık edecek bir örgüte ihtiyaç vardı. İran'ın Hizbullah'ı destekleme sebebi böylece ideolojik ve stratejik hesapların iç içe geçtiği bir kümeden doğmuş olur. Gördüğümüz gibi “sınırsız devrim” bölgesel kuralları yeniden biçimlendirmeyi ve mesajını Orta Doğu'ya yaymayı hedeflemişti. Stratejik açıdan Hizbullah, İran'ın Arap dünyasında etkisini mümkün olan en düşük bedel karşılığında gösterebilmesinde olanak tanıdı.⁴⁵

Tüm düşüncelerin etrafında İran'da doğan Hizbullah örgütünün uygulamaları ile İran'ın sınırları dışına yayılan Hizbullah uygulamaları farklılık göstermektedir ve uluslararası çıkarlara uyan düşünce temeli geliştirilmiştir. İran'daki Hizbullah yapılanmasına Humeyni etki ederken ülke dışına çıkan Hizbullah uygulaması biraz daha olgunlaşmış, İran'daki rejimi koruma temelinde farklılıkları yok etme amacındaki yapılanma yurt dışına farklılıklar ne olursa olsun birlikte hareket etme temellinde yayılmıştır. Bu ideolojik farklılığı iki temelde anlatabiliriz. İlk İran İslam Devrimi evrensel İslami harekete birçok yeni öneri sundu. Bunların en açık olanı ise uyguladığı çalışma ve mücadele yoludur. Bu mücadele yolu üç ana eksen etrafında toplanıyor: Ulemanın ümmete önderliği, mücadele yöntemi, İslam'ı ve İslami kültürü gündeme getirme yöntemi. Ama hareket, yöntemi ve çalışma yolu nedeniyle “Hizbullahi Yol” ismiyle şöhret oldu. Çünkü bu ismi ona devrimin lideri İmam Humeyni vermişti ve halk faktörü bu isimde belirgindi. İkinci dönem ideolojisinin en önemli değişim noktası, Şii ve Sünni İslamcı hareketleri birleştirme çabasıydı. Humeyni döneminde Şii söylemin daha ön planda olması, -Türkiye'de dâhil- İslam dünyasında ilk günlerde oluşan İran

⁴⁴ www.tusam.net/makaleler.asp?id=683&sayfa=23 (04.02.2008)

⁴⁵ Uçar,A, Aşçı, A, Terör ve İslam, İstanbul, 2002, s.73

hayranlığı ve önderliğinin mezhep farklılığının anlaşılmasıyla birlikte zaafa uğramasına sebep olmuştu. Bu durum, bir yandan Sünni İslam dünyası ile İran'ın arasını açarken, diğer yandan da dünyadaki İslamcı hareketlerin dayanışma sürecini sekteye uğrattı.⁴⁶

Bu fikirle Hizbullah, paradokssal da olsa Hıristiyanlarla yada Marksist/Leninist bir örgüt olsa bile birlik yapılabileceğine inanarak bu örgütlere destek verdi. İşte Marksist/Leninist öğretilerdeki PKK terör örgütünün militanlarının Hizbullah'ın kontrolündeki Bekaa vadisinde eğitim alması bu fikrin paravanında yapıldı. Bir diğer örnek ise Lübnan'da yaşandı Hizbullah genel sekreteri Nasrallah, daha sonra düzenlediği bir basın toplantısıyla İsrail ile savaşmak isteyen Lübnanlıların, siyasal, dinsel, ideolojik ve meshebi aidiyetine bakılmaksızın kabul edileceği “Lübnan Direniş Tugayları” adlı faaliyet çerçevesini kamuoyuna ilan etti. Bu yapılanmaya katılabilmenin asgari şartı, güvenlik soruşturmasından olumlu çıkmak, İsrail’le her hangi bir ilişkide bulunmamış olmak ve fiziksel bakımdan savaş eğitimi almayı engelleyecek özrü bulunmamaktı.⁴⁷

İran, bu yeni stratejinin oluşturduğu olumlu etkiyi örtülü bir güce dönüştürdü. Henüz devrim olalı 3 yıl olmuştu ve devrim ihracı isteği hat safhadaydı. Bu dönemde Lübnan'daki Şii liderler İslami bir örgütün kurulmasına karar verdiler. Uzun tartışmalardan sonra bir metin üzerinde uzlaşan İslami grupların temsilcileri 9 kişiyi temsilci tayin ettiler. Bu dokuz kişinin, üçü, İslami komitelerden, üçü de İslami EMEL Hareketi'ndendi. Bu dokuz kişi üzerinde anlaştıkları ve daha sonra “Dokuzlar Belgesi” olarak bilinen metni Humeyni'ye sundu. Humeyni bu belgeyi onayladıktan hemen sonra binden fazla sivil Devrim Muhafızını Lübnan'a Şeyh Abdullah, Baalbek ve ünlü Bekaa vadisine gönderdi. Buradaki Şii EMEL militanları, Devrim Muhafızlarınca eğitildi. Bu birliklerin komutanı Mahmut Kanaani, Tahran'daki Devrim Muhafızlarının komutanı Muhsin Rızai ve Hizbullah lideri Hadi Gaffari'de bu kampları sık sık ziyaret ederlerdi. Bu İran'da kurulan Hizbullah'ın Lübnan'da ilk çalışmasıydı.⁴⁸ Artık İran'da rejimin örgütlediği Hizbullah hareketi herkesin bildiği, varlığını hissettiği bir güç olarak kısa bir süre sonra Lübnan'da ortaya çıktı. Örgütün fikri başkenti hala Tahran'dı ve hep Tahran kalacaktı ama, liderlik müessesesi, savaşçı kadrosu ve karargahı artık Beyrut'taydı.

Ve böylece Hizbullah Terör Örgütü kurulmuş oldu. İran, Hizbullah yapılanmasını tamamladıktan sonra bugün artık tamamen İran tarafından finanse edilen örgütün, düzenli

⁴⁶ Uçar, Aşçı, a.g.k., s.90

⁴⁷ Çora, Özoğlu, a.g.k. s.50.

⁴⁸ Boran, a.g.k. s.171.

maaş alan 400 komutan ve yöneticisi var. Ayrıca, 4 ile 6 bin arasındaki militanı askeri ücret alıyor. İran Ulusal Güvenlik Konseyi, Hizbullah için ayrılan fonu 1996 yılında yüzde 70 oranında arttırdı. Ayrıca İran, çizgisini onayladığı Suni ve Şii örgütlere her yıl düzenli olarak 100 milyon dolar para yardımı yapıyor. Hizbullah'ın Bekaa vadisi ile birlikte Beyrut ve Lübnan'ın güneyinde büyük etkinliği var. Örgütün yaklaşık 80 bin silahlı militanı olduğu söyleniyor.⁴⁹ Hizbullah'ta önceliği İsrail işgaliyle mücadeleye ve bunun gerektirdiği şekilde emperyalist projeleri reddetmeye vermiş bir hareketti. Burada kast edilen ortak kanatlar ve ilişkinin dayandığı ihtiyaçlar çerçevesinde gerçek bir işbirliğidir. Açık, net ve ilan edilmiş olan da budur. Hizbullah'ın dini ideolojisinin unsurları şunlardır; (1) Şia İslam inancı; (2) Velayet-i Fakih (Hukuk biliminin ya da hukukçunun koruyuculuğu); ve (3) Cihad fi sebili Allah (Allah yolunda cihad/savaşım).dır. Humeyni'nin imamlığı velaya ve merciye'yle harmanlandığına inanan Hizbullah, İran'ın din otoritesini izledi ve Humeyni'yi ümmetin siyasi ve dini lideri kabul ederek saygı ve bağlılık gösterdi ve dini ideolojisinin temel dayanağı olarak velayet el-fakih'e uydu. Humeyni gibi Hizbullah'ında dini ideolojisi, büyük cihadın kişiyi bütünleşmiş, manevi olarak arınmış bir insana dönüştürmesini uygun gördü. Hizbullah manevi seferberliğe ve Allah'a ve Fakihe sıkı sıkıya uymayı ve boyun eğmeyi büyük cihadın dini ideolojik unsurları olarak gördü.⁵⁰

Bu İnançla temelinde Hizbullah terör örgütü kurulduktan sonra ne Lübnan eski Lübnan oldu ne Orta Doğu eski Orta Doğu oldu. Hizbullah terörü bölgeye hiç kimsenin bilmediği bazı terör deyimleri de getirdi. Bunların ilki ve en önemlisi "Canlı Bomba" deyimini olarak yerini aldı. 11 Kasım 1982 tarihinde Hizbullah'ın ilk intihar bombacısı ("Şehit") Ahmet Kasir Güney Lübnan'da Tir'de İsrail karargahının önünde kendisini havaya uçurarak 76 askerin ölümüne, 20 askerinde yaralanmasına neden oldu. Hizbullah her yıl 11 Kasım'ı Kasir'in onuruna "Şahadet Günü" olarak kutlar. Örgütün ilk sansasyonel eylemi ekim 1983'de ABD Beyrut büyükelçiliği ve deniz piyadelerinin bombalanması oldu.

13 Nisan 1983 tarihinde Hizbullah ikinci "Şahadet eylemini" yaptı, Ali Sefiyyeddin arabasını Dayr Kanun el-Nahr'da İsrail konvoyunda patlattı, altı asker öldü, dört askerde yaralandı. Hizbullah üçüncü Şahadet eylemini 14 Ekim 1983 tarihinde Tir'de İsrail askerlerinin kaldığı Birleşmiş Milletler Mültecilere Yardım ve Yerleştirme Ajansı (UNRWA) binası önünde yaptı, burada Cafer El-Tayyar kendini havaya uçurarak 29 askeri öldürdü. Aynı yıl (1983) Hizbullah'ın iki intihar bombacısının otomobilini Tir yolunda erken patlattığı

⁴⁹ Çora, Özoğlu, a.g.k. s.54.

⁵⁰ Alagha, a.g.k. s.120.

başarısız girişimini gizlediğini de kaydetmek gerekir.Eylül 1984'te ise ABD büyükelçiliğini işgal etti. 11 Mart'ta Amir Kelakış'ın Lübnan sınırında Mtule yakınlarında bir İsrail konvoyuna girip kendini havaya uçurmasıyla Hizbullah beşinci şahadet eylemini gerçekleştirmiş oldu; bu eylemde 12 İsrail askeri öldü, 14 de yaralandı. Hizbullah, 19 Ağustos 1988 tarihinde Heytam Dbuk'un Marjiyun yolunda bir İsrail konvoyunda kendini patlatarak, İsrail askeri kaynaklarına göre bir askerin ölümüne ve üç askerin yaralanmasına neden olduğu altıncı "şahadet eylemi"ni gerçekleştirdi.

19 Ekimde yapılan yedinci eylemde Abdullah Atvi Lübnan ile İsrail arasında Fatima sınır kapısında kendini havaya uçurdu ve İsrail'e göre 8 asker öldü, 8 askerde yaralandı.⁵¹ Hizbullah, İran'ın emri ile arka arkaya adam kaçırdı ve rehin aldı; en sonunda bu rehinelere bazıları İran-Contra olayı sırasında Birleşik Devletlerin silahlarıyla takas edildi.1990'lar da Hizbullah'ın adamları Avrupa'daki İranlı muhaliflerin öldürülmesi ve Arjantin'deki Yahudi merkezine saldırı düzenlenmesi olaylarına da karıştı. İntihar bombacılarının faaliyetlerinin, suikastların ve adam kaçırmaların korkunç kayıpları Hizbullah'ı tüm dünyayı kapsayan bir erişim ağı sahibi bir terör örgütü haline getirdi. Hizbullah, El-Kaide henüz yükselişe geçmeden önce bile; İslami direnişe intihar bombardımanları gibi yeni taktikler kazandırmakla kalmayıp dini, geliş güzel bir biçimde şiddet uygulamayı meşru kılmak için ustalıklı kullanmayı da basarmış olduğundan kökten dincilik dünyasında önemli bir yer edinmişti.⁵² Hizbullah, İran'ın emri ile arka arkaya adam kaçırdı ve rehin aldı; en sonunda bu rehinelere bazıları İran-Contra olayı sırasında Birleşik Devletlerin silahlarıyla takas edildi.1990'lar da Hizbullah'ın adamları Avrupa'daki İranlı muhaliflerin öldürülmesi ve Arjantin'deki Yahudi merkezine saldırı düzenlenmesi olaylarına da karıştı. İntihar bombacılarının faaliyetlerinin, suikastların ve adam kaçırmaların korkunç kayıpları Hizbullah'ı tüm dünyayı kapsayan bir erişim ağı sahibi bir terör örgütü haline getirdi. Hizbullah, El-Kaide henüz yükselişe geçmeden önce bile; İslami direnişe intihar bombardımanları gibi yeni taktikler kazandırmakla kalmayıp dini, geliş güzel bir biçimde şiddet uygulamayı meşru kılmak için ustalıklı kullanmayı da basarmış olduğundan kökten dincilik dünyasında önemli bir yer edinmişti.⁵³

Hizbullah, İran'ın emri ile arka arkaya adam kaçırdı ve rehin aldı; en sonunda bu rehinelere bazıları İran-Contra olayı sırasında Birleşik Devletlerin silahlarıyla takas edildi.1990'lar da Hizbullah'ın adamları Avrupa'daki İranlı muhaliflerin öldürülmesi ve

⁵¹ Alagha, a.g.k. s.43.

⁵² Takeyh, a.g.k. s.236.

⁵³ Takeyh, a.g.k. s.236.

Arjantin'deki Yahudi merkezine saldırı düzenlenmesi olaylarına da karıştı. İntihar bombacılarının faaliyetlerinin, suikastların ve adam kaçırmaların korkunç kayıpları Hizbullah'ı tüm dünyayı kapsayan bir erişim ağı sahibi bir terör örgütü haline getirdi. Hizbullah, El-Kaide henüz yükselişe geçmeden önce bile; İslami direnişe intihar bombardımanları gibi yeni taktikler kazandırmakla kalmayıp dini, gelişi güzel bir biçimde şiddet uygulamayı meşru kılmak için ustalıkla kullanmayı da basarmış olduğundan kökten dincilik dünyasında önemli bir yer edinmişti.⁵⁴ Hizbullah, İran'ın emri ile arka arkaya adam kaçırdı ve rehin aldı; en sonunda bu rehinelere bazıları İran-Contra olayı sırasında Birleşik Devletlerin silahlarıyla takas edildi.1990'lar da Hizbullah'ın adamları Avrupa'daki İranlı muhaliflerin öldürülmesi ve Arjantin'deki Yahudi merkezine saldırı düzenlenmesi olaylarına da karıştı. İntihar bombacılarının faaliyetlerinin, suikastların ve adam kaçırmaların korkunç kayıpları Hizbullah'ı tüm dünyayı kapsayan bir erişim ağı sahibi bir terör örgütü haline getirdi. Hizbullah, El-Kaide henüz yükselişe geçmeden önce bile; İslami direnişe intihar bombardımanları gibi yeni taktikler kazandırmakla kalmayıp dini, gelişi güzel bir biçimde şiddet uygulamayı meşru kılmak için ustalıkla kullanmayı da basarmış olduğundan kökten dincilik dünyasında önemli bir yer edinmişti.⁵⁵

Bu ses getiren saldırılar sonucunda Hizbullah ismi bir anda Orta Doğu'da en çok konuşulan isim haline geldi. İslami Direniş ile İsrail ordusu arasında ilk büyük askeri çatışma ve doğrudan çarpışma, 1988 yılında, İsrail'in Batı Bekaa'da Maydın'a saldırmasıyla meydana geldi. Hizbullah terörü artık Lübnan'ın her yerinde İsrail askerlerini hedef alıyordu. Dünya üzerinde birçok noktayı hedef almasına rağmen; Hizbullah'ın favori hedefi İsrail olmuştur. Hizbullah güçleri İsrail'e karşı, sonunda İsrail'in 2000 yılında Güney Lübnan'dan çekilme kararı almasına katkıda bulunacak olan uzun ve masraflı bir gerilla savaşı açtılar. Hizbullah çift taraflı bir niteliğe sahip oluşunun her zaman zorluğunu çekmiştir. Bir yandan Lübnan'ın çok mezhepli toplumuyla bütünleşme cabası içerisindeki bir siyasi parti olmakla birlikte, diğer yandan da kendisini İsrail'le karşılaşmaya adanmış bir İslami öncü kuvvettir. Hizbullah'ın İsrail askerlerini Güney Lübnan'dan başarıyla tahliye edişi prestijini gözle görülür ölçüde artırıp, Hizbullah'ın Lübnan siyasetine hakim bir pozisyon elde etmesine imkan sağladığından; uzun bir süre bu tarz bir ikili niteliğe kolayca uyum sağlayabilir gibi görüldü. İran; Doğu Akdeniz'de siyasi bir güç olmasının yanı sıra İslamcılar için de bir model teşkil eden Hizbullah üzerinde hak iddia edebilirdi. Himayesi altındaki örgütün artan

⁵⁴ Takeyh, a.g.k. s.236.

⁵⁵ Takeyh, a.g.k. s.236.

önemi İran'ın mevcut askeri kapasitesinin çok ötesinde olan müzakerelerde sesini duyurabilmesine olanak sağladı.

Lübnan ile başlayan bu sıçrayış İran devrimini kendine model seçen grupların tümüne ruhunu bunların içlerinden bazılarına ise ruhuyla birlikte ismini de verdi. İran Hizbullah terör örgütünü bizzat kendi kurdu. Hizbullah ismi o kadar efsaneleşti ve İran devrimiyle o kadar bütünleşti ki dünyanın neresinde olursa olsun Hizbullah'ın ses getiren bir eylemini duyanlar aslında duydukları sesin İran devriminin sesinin olduğunu bildiler. Tüm dünyadaki hükümet karşıtı ezilmiş sınıflara destek vereceğini açıkça dile getiren İran devrimini model seçen ve adı özellikle Hizbullah olan örgütlere ayrı bir sempati besledi. İran, ilk Hizbullah terör örgütünün Lübnan'da tesis ettikten sonra bu örgüt aracılığı ile de bölgedeki muhalif gruplara lojistik, askeri, maddi destek verdi ve bu grupları bizzat Hizbullah aracılığı ile eğitti. Birçok ülkede aynı adla kurulan Hizbullah terör örgütlerini İran devrimini model seçmiş diğer örgütlerden ayıran yan; adlarından da anlaşılacağı gibi İran devrimini model seçerken faaliyetlerini bizzat İran'ın çıkarlarının belirleyeceğini deklare etmeleridir. Gerçektende Hizbullah adıyla faaliyet gösteren örgütler yaptıkları uygulamalar ile faaliyette buldukları ülkelerdeki amaçlarını ikinci plana atarak İran'ın çıkarları için eylemlerde buldukları görülmüştür.

Hizbullah ismi İran ile birleşerek yaptıkları eylemler ile tüm dünyada bilinen bir etiket haline geldi. İran bu etiketi birçok alanda çok iyi kullandı. Rejim ihracı politikasının tesisinden terörü desteklemesinde yukarıda saydığımız birçok sebebe kadar İran için Hizbullah vazgeçilmez bir unsur halini aldı. İran için faydaları açısından Hizbullah'ın bu vazgeçilmez hali diğer ülkelerdeki Hizbullahi düşüncelerin desteklenmesini de zorunlu kılıyordu. Hizbullah terör örgütünü bizzat elleriyle inşa eden İran, bu örgütünün ilk organizasyonunu kurduğu Lübnan'a en seçkin devrim muhafızlarını göndererek bir organizasyon olarak yapılandırıyor, üst edindiği Bekaa vadisi, Balbek gibi bölgelerdeki kamplarında bölgedeki muhalif tüm grupları eğitiyordu. Bu gruplar eğitimlerini tamamlayıp faaliyette bulunacağı ülkelere döndüklerinde de emirleri yine bu devrim muhafızlarından alarak bölge için biçilen istikrarsızlık stratejisine hizmet ediyorlardı. Bu bakımdan Hizbullah terör örgütü İran'ın bölgedeki senaryosunun baş aktörüydü. Bu aktör içinde yer alan askerlerde İran'dan düzenli maaş alıyorlardı. İran'ın bu ülke dışında kurduğu ilk terör örgütü olan Hizbullah son olmayacaktı. Birçok ülkede Hizbullah ismiyle faaliyette bulunan bu örgütler İran'ın lejyonerleri olarak faaliyet göstereceklerdi.

Lübnan'daki İsrail işgaline karşı tesis edilen Hizbullah daha sonra bir şiddet örgütü sıfatından kurtularak siyasallaştı. Lübnan'daki Hizbullah terör örgütünü diğerlerinden ayıran başlıca unsur; bu örgütün siyasallaşma sürecini yönetime etkinliğinin diğer örgütlere örnek olmasıydı. Lübnan Hizbullah'ının bir terör örgütü olarak tanımlanmasının son noktası onun bir kurtuluş hareketi olarak faaliyette bulunduğu ülkede tanınmasıdır. Zira Lübnan'da iç savaşın sonlandığı anlaşma gereği tüm gruplara silah bırakılarak tasfiye edilmeleri konusunda uzlaşmaya varılırken Hizbullah'a silah bırakılmıyor böylece Lübnan hükümeti tarafından tanınarak meşruluk kazanıyordu. Bu karar sonrası Hizbullah'a bir nevi Lübnan'ın silahlı kuvveti olma görevi veriliyordu. Bir terör örgütü olarak doğan Hizbullah'ın İran devriminden sonra elde ettiği bu başarısı diğer İran referanslı örgütlere de ilham verici nitelikte idi. Hizbullah'ın Lübnan'daki siyasallaşma süreci meşruluğunun ardından daha da hızlandırdı. Yeni amaç ülke yönetimine girmek ve son amaç olarak iktidarı siyasal olarak ele geçirmektir. Kendine bağlı yeni kurumlar kurarak siyasallaşmasını daha da derinleştiren Hizbullah bu noktadan sonra halk tarafından da meşruluk kazanmak isteyerek adımlar atmaya başlamıştır.

Bu gün Lübnan Meclisinde temsil edilen Hizbullah bu amacına da nispeten ulaşmış ve ulaşmaya devam ediyor. Bu büyük gelişme özelde Orta Doğu ülkelerinin genelde ise dünyadaki tüm İran Rejim karşıtlarının diğer birçoklarından öte iki korkuyu derinden hissetmesine neden oldu. Bunlardan ilk Şii Hilali Miti idi. Bir diğeri ise bu güne kadar teröre karşı ileri sürülen ve olması için çaba gösterilen terör tezini çürütüyordu. Bu tez şu idi; "Teröre başvurularak her hangi bir sonuca varılamaz" ama Hizbullah bunu başardı. Hem kendi meşruluğunu kabul ettirdi hem de halkın desteğini alarak meclise vekiller soktu. Tüm bu gelişmeler İran'ın diğer ülkelerdeki Hizbullah yapılanmalarını desteklemek için iştahını kabartıyordu. Tabii İran'ın bu noktada gözden kaçırdığı şeydi; Lübnan'daki mevcut durumun diğer Hizbullah yapılanmalarının bulunduğu ülkelere farklı olmasıydı. Bu sebepledir ki aynı desteği verdiği ülkelere aynı sonucu alamadı. Fakat Hizbullah oluşumlarının faydaları tahmin edilenin çok ötesindeydi. Dünyanın herhangi bir yerinde düşman olarak gördüğü ABD, İsrail yada rejim muhalifi Halkın Mücahitleri örgütüne yada herhangi bir İran hedefine yönelik saldırılar düzenledi. Bu saldırılar bir korku dalgası yarattı ve İran terörünün bu psikolojik etkilerini en iyi şekilde kullandı. İran yukarıda daha önce saydığımız terörü destekleme nedenlerinin hepsine Hizbullah aracılığı ile ulaşmaya çalıştı. Günümüzdeki El-Kaide örgütüne de ilham veren bu yapılanma içerisindeki en büyük güç dünyanın herhangi bir yerindeki bir Müslüman'ın Hizbullah üyesi olma ihtimalinin bulunmasıydı.

Sonuç olarak Hizbullah yapılanması İran için bir başarıdır. İran'ın bu örgütü kurarken bile düşünemeyeceği bir etkinliğe ulaşan ve bu etkinliğini her geçen gün biraz daha arttıran Hizbullah diğer ülkelerde aynı adla faaliyet gösteren yapılanmaların aksine tüm amaçlarına ulaştı. Hizbullah'ın öncelikli hedefi ABD ve onun Orta Doğudaki karakolu olan İsrail ile savaşarak bölgedeki bu ülkelerin etkinliğini azaltmak, İran ve müttefiki Suriye arasında bir tampon bölge oluşturmak, kutsal yerlerin işgaline karşı çıkararak Müslümanların maneviyatlarına hizmet etmek, ve Orta Doğu ülkelerindeki terörist grupları eğiterek bir kaos ortamı yaratmak için İran tarafından kuruldu. Bu amaçlardaki başarısı ona meşruluk kazandırarak siyasallaşma yolunu açtı. Kazandığı bu meşruluktan sonra düşmanları ne derse desin günümüzde etkin bazı uluslar arası gruplar tarafından terör örgütünden ziyade bir parti olarak kabul edildi. Hizbullah'ın bu başarısı İran destekli olsun olmasın birçok radikal gruplar tarafından örnek alındı. Hizbullah bugün yine İran'ın güdümünde Orta Doğuda faaliyet gösterdiği terör eylemleri ile değil Orta Doğu politikasına etki eden bir iktidar partisi olarak adını duyurmaktadır.

2.3.2. İran ve Hamas Terör Örgütü İlişkisi:

İran, Hizbullah Terör Örgütünü kurduktan sonra Lübnan'da kaydettiği başarı ile İsrail'e karşı cesaretini daha da arttırdı. İran, İsrail'e ayrı bir önem veriyordu zira İsrail'in işgal ettiği Filistin toprakları Müslümanlar için kutsaldı. Diğer taraftan İrsal, Arap-İsrail savaşları sonucu mağlup ettiği devletler de dahil neredeyse bütün bölgenin düşmanlığını kazanmıştı. Bu yönü ile ona yapılacak bir saldırı, verilecek bir zarar, elde edilecek bir başarı İran'ın bölge içindeki sempatisini daha da arttırırken bölgedeki İran destekli Hizbullah gibi yapılanmaları daha da cesaretlendirecekti. İsrail'in İran tarafından bölgede başlıca hedef seçilmesinin bir diğer nedeni ise yapılan tüm savaşlara rağmen bu güne kadar hiç yenilgiye uğramayan süper güç ABD destekli İsrail'in ve destekçisinin bölgedeki prestijini sarsarak yenilmezliğini sona erdirmektir. İran açısından İsrail'in bir diğer önemi; devrimini yaşatabilmesi, rejimini yayabilmesi, sınırlarını koruyabilmesi ve rejimini ihraç çabalarının engellenmemesi için İsrail'in olabildiğince İran'ın uzağında yer alması gerekiyordu. Diğer yandan kurduğu Hizbullah örgütünün Lübnan'daki amaçlarına ulaşabilmesi için de İsrail ilk hedef i oluşturuyordu.

İran devriminin olduğu yıllarda ve onun hemen sonrasında İsrail, Arap-İsrail savaşları sonucunda bölgedeki nispeten güçlü devletleri yenilgiye uğratarak bölgedeki yenilmez devlet görüntüsü veriyordu. Bölge devletlerinin düştüğü güçsüz durumu da göz önünde bulunduran İsrail, topraklarını genişletmeye devam etti ve buna Filistin'den sonra Lübnan'la devam etti.

Lübnan o dönem İsrail için en uygun hedefti çünkü iç savaşın içinde boğuşuyordu. İsrail'e karşı koyacak bir ordusu bile bulunmuyor, hükümeti temsil eden milisler diğer gruplarla savaşıyordu. Kaldı bu grupların ABD tarafından son teknoloji ürünü silahlarla donatılmış İsrail ordusu karşısında da pek bir şansı bulunmuyordu. Bu durumdan faydalanan İsrail Lübnan içlerine doğru ilerliyordu. İşte tam noktada İsrail bilmeden İran için uygun zemini tesis etmiş oldu. İran, mevcut Lübnan hükümeti ile anlayarak kendi Devrim Muhafızlarından kurulu seçkin bir askeri grubu Lübnan'a kaydırıldı. Bunların öncelikli amacı Lübnan'ı İsrail'e karşı koruyacak savunma sistemini tesis ederek İsrail'i Lübnan topraklarından sürmektir. Kısacası İsrail, Hizbullah'ın kurulmasında İran'ın elini kuvvetlendirdi. İsrail ile savaşacak gücü olmayan Lübnan yönetiminin İran'ın teklifini kabul etmekten başka pekte bir şansı yoktu. Bu olaydan sonra Orta Doğu artık eski Orta Doğu olmayacaktı.

İran devrim muhafızları yerleştikleri Bekaa vadisi Balbek ve diğer kamplarında bir örgüt tesis ederek adını Hizbullah koydular. Hizbullah bu bölgelerde kurulduktan sonra başladığı İsrail hedeflerine yönelik saldırılarına aralıksız devam etti. Hizbullah, Lübnan'daki milis güçleri de İsrail ile savaşacak şekilde eğitiyordu. Bu güçler birleştirilerek organize bir hareket haline getiriliyor ve İsrail güçlerine karşı çok ağır kayıplar verdiriliyordu. Mevcut Lübnan hükümeti İsrail'in sivil hedeflerine karşı yapılan terör saldırıları sonucundaki açıklamaları da Hizbullah'ı kınıyordu ve Hizbullah'la ilişkilerini yalanlıyordu. Üst üste gelen Hizbullah saldırıları sonucunda İsrail ilerlemesi önce durdu ve sonra İsrail aldığı bir kararla Lübnan'ın büyük bir kısmından çekildi. Bu olay hem İran'ın hem de Hizbullah'ın prestijini en üst seviyeye çıkardı.

İsrail, Lübnan topraklarında uğradığı saldırılarda birçok askerini kaybetti ve bu zararlardan kurtulabilmek için işgal ettiği Lübnan topraklarının büyük bir kısmından geri çekildi. Bu yenilgisiz İsrail'in ilk yenilgisiydi ve yenilebilir bir güç olduğunun da ilk kanıtıydı. İşte İsrail'in Lübnan'ı terk ederek geri çekildiği noktada Hamas'ın kurulma süreci başladı.⁵⁶

Filistin'deki en tanınmış örgüt olan FKÖ, ilk kurulduğu dönemde M/L ideolojide hedef gözetken bir örgüttü. FKÖ referans noktasını dinden çok sosyalist söylemlere dayandırılıyordu. Bazı istisnalar hariç Filistin topraklarında İran devrimine kadar ve onun hemen sonrasında dini referanslara dayanan etkin bir örgüt bulunmamaktaydı. İslam devriminden sonra dini referanslı örgütler hedef ülkelerde üst üste başarılar sağlıyorlardı ve bunun yakın dönemde en güzel örneğini gerek Lübnan'da ve gerekse İsrail'e karşı verdiği

⁵⁶ Amr, Ebu Zeyyad, Batı Şerria ve Gazzede İslami Direniş, İstanbul, 1998, s.89.

mücadele ile Hizbullah Terör Örgütü gerçekleştiriyordu. İran, Orta Doğu politikası içerisinde önemli bir yere sahip Filistin içerisindeki İslami organizasyon eksikliğini biliyordu ve İsrail'in Lübnan'dan çekilmesi bu tip bir organizasyonun kurulması için iyi bir zamanlamaydı. Zira İran'ın tampon uygulamaları kendine has bir stratejiydi ve geri çekilen İsrail'in güçlenerek tekrar Lübnan'a girmesi ve Lübnan'daki İran Hizbullah'ı bertaraf etmesini engelleyecek yapıda bir tampon örgüte ihtiyaç vardı. Böyle bir örgüte duyulan ihtiyacın diğer bir sebebi de Lübnan'da Hizbullah'ın yaptığını yapacak, İran'ın politikalarını ve çıkarlarını destekleyecek bir yapıya olan ihtiyaçtı. Bu organizasyon İsrail'in Lübnan'ı terkenden sonra Hizbullah'ın bu ülkedeki faaliyetlerini kolaylaştıracak ve Hizbullah'a karşı İsrail tehdidini meşguliyetiyle azaltacaktı.

Tüm bu düşünceler etrafında Hamas, tampon örgüt olarak Hizbullah'a ulaşılmasını engellemek, Filistin topraklarını İsrail işgalinden kurtarmak, İran'ın nitelendirdiği "Küçük Şeytan" İsrail'in bölgeden atılmasına yardımcı olmak bu maksatla İsrail'de zafiyet meydana getirmek, Filistin'de kurulacak hükümette söz sahibi olmak ve mümkünse parlamentoda çoğunluğu ele geçirmek, İsrail ile savaşı İsrail toprakları içerisine yaymak için kuruldu. Hamas'ın kuruluşuna İsrail'de sesiz kaldı. İsrail'in bu sessizliğinin sebebi Hamas gibi organizasyonların çokluğu sonucu Filistin'deki muhalefette çok başlılık başlayacak ve Filistin'deki direniş çoğul direniş yerine bölünmüşlük gösterecekti. Bölünmüş azınlıklarla mücadele İsrail açısından çoğunlukla mücadeleden daha kolay olacaktı.

Tüm bu çıkar düşünceleri arasında Hamas, Filistin topraklarında doğdu ve İsrail hedeflerine karşı saldırılarına ara vermeden başladı. Bu saldırıları gerçekleştirmek için aldıkları eğitimleri de uyguladıkları saldırıların kaynağını da Hizbullah oluşturuyordu. Hamas tıpkı Hizbullah Lübnan'da yaptığı gibi Filistin topraklarının kurtuluşu için saldırılar düzenlerken diğer taraftan halkın desteğini kazanabilmek için sosyal yardımları da birlikte yürütüyordu. Örneğin Hamas adına yapılan bir saldırıda ölen bir militanın ailesi düzenli maaşa bağlanıyordu. Bunlarında dışında ihtiyaç sahiplerine yapılan yemek ve kumanya yardımı da bir Hamas organizasyonuydu. Sonuç olarak Hamas, İran'ın desteği ile Filistin topraklarında kuruldu. Militanlarının eğitimi dahil kuruluşunun tüm safhalarında desteğini İran'dan aldı. Amacı Filistin'de devrim yıllarına kadar henüz tam etkili olamayan İslami organizasyonları birleştirerek etkin bir terör kuşağı yaratmak ve böylece yukarıda saydığımız sonuçlara ulaşmaktı.

Böylece bağımsız bir Filistin'de İran rejimini model alan bir hükümet kurmak temelinde İran'ın bölge çıkarlarını gözeten üyelerini Filistin yönetiminde etkin hale

getirecekti. Fakat örgüt Filistin’de ismini duyurdukça İran’ın ötesinde diğer Orta Doğu ülkeleri tarafınca da popüler hale geldi. Hamas yöneticileri kendilerine dönen bu ilgiyi iyi değerlendirdiler ve kendilerine yapılmak istenen yardım tekliflerini de geri çevirmediler. Orta Doğu ülkelerince yapılan yardımlar o kadar büyük miktarlara ulaşmıştı ki İran’ın yardımları olmadan da yaşayabilir hale geldi. Bu yardımlar sonucunda İran Hamas üzerindeki etkisini de git gide yitirmeye başladı. Hamas’a bölge şeyliklerince ve ülkelerince verilen desteğin nedeni ise ihtimal ki yine Şii hilali korkusu ve Filistin’in de sonunda İran güdümünde olan bir ülke olarak ortaya çıkmasıdır. Tüm bunların ötesinde Hamas’a yapılan desteğin temelinde kutsal Filistin davasına İran’ın tek başına sahip çıkmasının istenmemesidir.

Hamas’ın İran’ın kontrolü dışına çıkması ve belirlenen stratejilerin dışına çıkması ve İran tarafından yapılan tüm müdahalelere rağmen Hamas yönetiminde istenilen etkinliğin sağlanamaması İran’ı Filistin’de yeni bir örgüt arayışına itti. Çok geçmeden bu yeni örgütün tohumları atıldı ve İsmi de İslami Cihad olarak belirlendi.

2.3.3. İran ve İslami Cihat Terör Örgütü İlişkisi:

İslami Cihad, 1980’lerde Müslüman Kardeşliği ve Filistin kurtuluş örgütünden kopan bir gurup olarak gelişti. Liderlerinden birçoğu ve üyeleri İsrail hapisanelerinden toplandı ve işgale karşı verilen uğraş esnasında radikalleştirildi. Temel olarak bu radikalleşmede etkili olan ülke İran’dı. Özellikle Hamas’ın denetiminin istenilen seviyenin dışına çıkması ve İran’ın Filistin’de yeni bir örgüte ihtiyaç duyması asıl itibari ile İran dışında şekillenen organizmanın daha sonradan ilgi alanı içersine girmesiyle İslami Cihad etkinliğini arttırdı.

İslami Cihat hareketi kuruluş aşamasında İran devriminden de etkilendi. Hatta hareketin kurucularının başında gelen ve öldürüldü tarihe kadar da örgütün liderliğini yürüten Dr. Fethi Şikaki, İran’da İmam Humeyni’nin öncülüğünde geniş tabanlı bir halk hareketinin başladığı dönemde: “Humeyni, İslami Çözüm ve Alternatif” adlı bir kitap yazdı.⁵⁷ Belki de İran’ın Hamas’tan sonra Filistin topraklarında yeni bir örgüt kurmayıp ta İslami Hareket örgütünü desteklemedeki sebepte buydu. Doğal olarak kuruluş aşamasında bile Hareket, Humeyni’nin görüşlerini benimseyen bir temelde kurulduğu için İran ile olan entegrasyonu kolay olacaktı. Batı Şerria’da İslami Cihad’ın varlığını hissettirdiği olaylardan beklide ilki 1987 yılında İranlı hacıların öldürüldüğü Mekke olaylarını protesto etmek için hareketin Mescid-i Aksa düzenlediği gösterilerdi.⁵⁸ İslami Cihad, İran ile olan ilişkilerine başladığı andan itibaren radikal bir biçimde kurallarını belirledi. Bu kuralların birincisi ve ana temel

⁵⁷ Boran., a.g.k. s.144.

⁵⁸ Amr, a.g.k. s.76

maddesi Şiddetti. İslami Cihad ne Hizbullah gibi ne de Hamas gibi siyasallaşmak istedi ve bu siyasallaşmaya giden süreç olan sosyal faaliyetlerde bulundu. Onun temel stratejisi şiddeti yaymak ve böylece düşmanlarını sindirerek yada yok ederek sonuca ulaşmaktı.

Bu yüzden başlangıçtan beri İslami Cihad, şiddetin değişimi teşvik etmek için tek uygun yol olduğu vurgulandı ve mananı bir biçim de müzakere etmeyi ve uzlaşmayı red etti. Örgüt, Yahudi devletiyle olan çatışmayı iyi ile kötü inançla kafirlik arasında bir savaş olarak betimleyen katı bir kökten dinci görüşe harfiyen uyuyordu. İslami Cihad'ın üyeleri kendilerini mutlakıyetçi inanç sistemine adıyorlar, katı disiplin sistemlerinin esaslarıyla eğitiliyorlar ve gizlilik yeminlerine bağlı kalıyorlardı. Hamas'tan farklı olarak İslami Cihad, geniş bir sosyal yardım ağı işletmiyor; kendini daha çok İsrail devletini işleme hale sokmak ve nihayetinde püskürtmek için terörü kullanan bir öncü kuvvet olarak görüyordu.

Geçtiğimiz otuz yıla İran; esasen kendi yarattığı Lübnanlı Hizbullah örgütünün yanı sıra, Hamas ve İslami Cihad gibi belli başlı Filistinli militan örgütlerle de yakın ilişkiler kurdu. Ancak Hamas, kendine ait güç kaynaklarına da sahip ve bizzat Filistin halkından yardım almanın yanı sıra, Körfez şeyhliklerinin yardımından da büyük miktarda faydalanmakta. Bu yüzden İran'a minnettar bir örgüt olmamakla birlikte teokratik yönetimin buyruklarına uymak zorunda da değildi. Bu yüzden Filistin direnişi bakımından, İran, daha küçük ve daha ölümcül bir örgüt olan Filistinli İslami Cihad örgütüne daha yakın. Bu örgütlerin içersinde İran'ın diğerlerini gölgede bırakacak denli yakın ilişkiler içinde olduğu örgüt Hizbullah; Lübnan'da İranlı in adamlarının verdiği mesajlarla çok daha uyumlu bir Şii gücü.⁵⁹ İran'ın İsrail'i ne kadar küçümserse küçümser Yahudi devleti ile hiçbir sınırı paylaşmıyorlar ve stratejilerini belirleyen Arap devletleri de bu küçümsemeye başvurmuyor. Bu yüzden İran'ın İsrail'e olan düşmanlığını gösterebilmesinin tek yolu terörizmdir. İran'ın kendisiyle aynı patolojiyi paylaşan çirkin terör örgütlerine güvenen dışlanmış bir devlete dönüştürmekte diğerlerinden çok daha fazla etkili olan faktör İran'ın İsrail'e karşı sergilediği militanlıktır. Bu yüzden İran, Filistin direnişini ayrı bir yere koymaktadır ve her yıl bütçesinden milyonlarca doları bu örgütlere aktarmaktadır.

Hizbullah, El-Kaide henüz yükselişe geçmeden önce bile; İslami direnişe intihar bombardımanları gibi yeni taktikler kazandırmakla kalmayıp dini, gelişi güzel bir biçimde şiddet uygulamayı meşru kılmak için ustalıkla kullanmayı da basarmış olduğundan kökten dincilik dünyasında önemli bir yer edinmişti. Dolayısıyla kendine zemin bulmakta zorlanmıyordu. İsrail'in bölgeden ayrılması Hizbullah'ın düşmanlığını azaltmadı; Lübnanlı

⁵⁹ Takeyh, a.g.k. s.235.

örgüt, Hamas militanlarının eğitimini üstlendi ve sınırın öbür tarafındaki İsrail yerleşim birimlerine de belirli aralıklarla da ateş açtı. İran'ın İslami devrimi Cihad militanları için ilham kaynağı oldu; Devrim dinin gücünü ve dindar insanların kendilerinden üstün olan gücün hakkında gelebileceğini göstermişti. Humeyni'nin öğretileri ve birleşik devletlere ve İsrail'e karşı azimle karşı çıkışı güçlü bir örnek teşkil etti. İran çok geçmeden Filistinli örgütler arasında İslami Cihad'ın velinimetini olarak ortaya çıktı. İslami Cihad, Sünni bir örgüt olmasına rağmen cihad ve şehitlik gibi İslami kavramlar Şii devleti ile Sünni hareketini bir araya getiren semboller olarak anıldıkça, hizipsel ayrılığın üzeri örtüldü. İslami cihat, İran'a Filistin siyasetine karışma ve nihayetinde İsrail'i müzakereye zorlamış olan Filistin direnişinde hak iddia edebime olanağı sağladı. İçişleri Bakanı Yardımcısı ve devrim muhafızlarının eski yardımcısı kumandanı Muhammed Baqer Zolqad, bu fikri şöyle yansıtıyordu: "Filistin İntifada Hareketi, İslami Devrim'den ötürü doğmuştur ve İran halkının süper güçler karşısındaki azminin bir sonucudur" dedi. Bu açıklama bile İran'ın İslami Cihad üzerindeki etkisini gösterirken aslında bir bakıma örgütün hedefini de ortaya koymaktaydı.

Hizbullah, İsrail istihbaratı için hedef çoğaltmak için kurduğu İslami Cihad ile Batılı ülkelere ait hedeflere ilk saldırısını 24 Mayıs 1982'de Beyrut'taki Fransız Büyükelçiliği'ni bombalayarak gerçekleştirdi.⁶⁰ Örgütün ilk sansasyonel eylemi ekim 1983'de ABD Beyrut büyükelçiliği ve deniz piyadelerinin bombalanması oldu. Eylül 1984'te ise ABD büyükelçiliğini işgal etti. Robin WRIGHT, "Son Büyük Devrim" kitabında Hizbullah ve İslami Cihad güçlerinin yaptıkları saldırılardan sonrasını şöyle anlatıyor; "Devrimin ilk on yıllık döneminde tüm Ortadoğu'da İslami militanlığın ortaya çıkışını ve yayılışını da izledim. Çoğunun esin kaynağı İran'dı. Birtakım olaylar ise milisler vasıtasıyla İran tarafından teşvik edilmiş yada yönlendirilmiştir.

Beyrut'ta Amerikalıların yaşamlarını yitirmesinde İran'ın doğrudan yada dolaylı olarak oynadığı rol beni öfke ve kedere boğdu. 1983 nisanında Amerikan Sefareti'nin binasından yükselen simsiyah dumanı hatırlıyorum. Bir intihar komandosu patlayıcı yüklü bir kamyonla binanın araç yoluna hızla girmiş, ve koca beton yapının bir yüzünü havaya uçurmuştu. Adli incelemenin yapılması ve kimlik saptanması için Lübnan kurtara ekiplerinin insan parçalarını toplayıp mavi naylon torbalara doldurmasını günlerce izledim. Gazetecilik hayatımda iz bırakan bir diğer olayda, beş ay sonra peş peşe patlayan iki ses bombasının, birkaç kilometrekarelik bir alanda bulunan tüm binaların camlarını tuzla buz etmesiydi. Bu kez hedef Amerikan ve Fransız barış güçlerinin merkez binasıydı. Ardından Beyrut uluslar arası

⁶⁰ Erdin, a.g.k. s.36.

havaalanının kenarındaki Amerikan üssünde deniz piyadelerine ait binanın beton ve demir yığınları arasından günlerce parçalanmış cesetlerin toplanmasına tanık oldum.

Bu olay Vietnam Savaşı'ndan beri Amerikan ordusunun bir defada verdiği en büyük kayıptı. Altı ay sonra Beyrut'un sözümlü ona en güvenli bölgesi olarak bilinen doğu kesimindeki Amerikan Sefareti'nin yeni binası bombalandı. Bu üç saldırıda dostlarımı ve iş arkadaşlarımı kaybettim. İran yanlısı örgütler –İsrail'in 1982'deki işgalinden sonra Lübnan'da konuşlandırılan Devrim Muhafızları'nın iradesi altında faaliyet gösterdikleri sanılan gizli hücreler- her üç bombalama olayıyla bağlantılıydı. Sonradan Tahran'a yaptığım bir ziyarette, Devrim Muhafızları'nın komutanıyla, İran'ın Lübnan'daki Şiileri nasıl silahlandırıp eğittiği ve onlara destek verdiği konusunda bir görüşme yaptım.” Görüldüğü üzere İran destekli İslami Cihad örgütünün radikal saldırıları son derece acımasızdı ve bölgede oldukça ses getirdi. Bu gün bile İslami Cihad, Filistin'de FKÖ ve Hamas ile birlikte yönetimde söz sahibi ve diğerlerine göre İsrail'e en acımasız saldırıları yapan örgüt. İran'ın yukarıda saydığımız birçok sebepten dolayı oluşan Filistin hassasiyeti Filistin sorunu devam ettikçe de devam edecek gibi gözüküyor ve kim bilir bu sorunun bitmesi kimsenin de işine gelmiyor.

2.3.4. İran ve İlişkili Diğer Terör Örgütleri İlişkisi:

İran, devrimden sonra dünyadaki birçok terör örgütü ile irtibata girdi ve birçoğunu açık olarak destekledi. Verdiği bu desteğin yukarıda saydığımız birçok sebebinin yanında merkezinde olarak rejim ihracı politikası vardı. Özellikle Avrupa'da kendi dini ideolojisinin ötesindeki bazı örgütlere yardım etmesi ise rejim ihracı dışında kalan rejim güvenliği, baskı unsuru ve sınır güvenliği gibi diğer terörü destekleme sebepleri ile ilgilidir. İran, dünyanın birçok yerindeki dağınık haldeki bu örgütlerle ilişkilerini düzenleme gereği hissetti ve nitekim birçok örgütle olan ilişkisini bir sisteme ve destek programına bağlamak için İran Dış İşleri Bakanlığı bünyesinde “Bağlantı ve Lojistik Destek Merkezleri” adlı bir birimde kuruldu.

Bu birim başta Orta Doğu olmak üzere neredeyse tüm dünyadaki muhalif hareketleri destekledi ve koordinasyonu ile ilgilendi. İran yapmış olduğu yardımlar ve faaliyetleriyle devrimin ilk yıllarında hedeflediği bölgenin istikrarsızlığı stratejisi uygularken, menşei ne olursa olsun düşman saydığı Avrupa devletlerinin içerisinde barındırdığı radikal yada muhalif grupları da destekledi. Böylece 1984 yılına gelindiğinde ilk olarak ABD tarafından “teröre destek veren ülke” yada “terörün sponsoru” olarak deklare edildi. Bu suçlamayı diğer bazı Avrupa devletleri ve NATO izledi. İran artık uluslar arası camiada terörist devlet olarak anılır olmuştu. Üst üste yapılan bu açıklamalar ne İran'ın hızını ne yardımların hızını kesmedi. Bugün İran Devriminin ABD'nin Orta Doğu çıkarlarına verdiği zarar nedeni ile İran'ın hedef

tahtasına konulduğunu ne kadar gerçekse, İran'ın özelde bölge terörüne genelde de Dünya terörüne verdiği destekte o kadar gerçektir. Diğer bölgelerden farklı olarak Orta Doğu'da bu gruplara bir yandan destek verirken diğer yandan faaliyetlerini kontrol altında tutmaya çalıştı. Devlet dışı askeri birliklerin İran sınırları içinde istikrarsızlığa neden olmaması ve ayrılıkçı hareketlerin sınırları içine sıçramaması için de ülke içindeki kampları kontrol altında tuttu. Başka bir deyişle İran, bu gruplara destek verirken çok dikkatli davrandı. Filistin'de, İsrail'de, Irak'ta Körfez ülkelerindeki gruplarla sınırlı kalmayan İran, Balkanlar'da, Kafkasya ve Orta Asya'da farklı mezhep ve etnik temele dayanan örgütlerle de ilişkilerini geliştirdi. 2005'de yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde devrim muhafızları kökenli Ahmedinecad'ın iktidara gelmesiyle birlikte devlet dışı örgütlerle ilişkiler hükümet düzeyine de taşındı. İddialara göre İran bu süreçte sadece Lübnan'daki Hizbullah'a 25 milyon dolar yardımda bulunmuştur.

İran'dan direk destek alan örgütler kendilerini bir Şii veya Sünni örgüt olarak değil "özgürlük savaşçıları" olarak tanımlamaya başladılar. Asıl hedefleri halk arasından popülaritelerini artırıp halktan siyasi destek almak. Bu nedenle örgütler kendi içlerinde dönüşüme uğrarken askeri ve siyasi kanatlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Ama her iki kanat tek lider tarafından yönetiliyor. Halk arasındaki güvenilirliğini artırmak için kültürel faaliyetler düzenliyor, ev, tıbbi, eğitim, yemek ve benzeri temel ihtiyaçların karşılanmasında önemli rol alıyorlar. Asıl hedef ise iktidar. 1990'lı yıllara kadar bu yolla komşu ülkelerde rejim değişikliği yapmayı hedefleyen İran günümüzde ise daha pragmatik bir yaklaşım sergilemekte ve İran'a müttefik olabilecek iktidarların oluşmasıyla yetinmektedir. Komşu devletlerde İran'a dost iktidarların varlığı Tahran'ın ABD karşısında elini daha kuvvetli kılacaktır. İran ile bu örgütlerin ilişkisinin gelişmesinden sadece ABD değil bölge ülkeleri de rahatsız olmuştur. Bu birlikler İran'ın bölgedeki konumunu kuvvetlendirirken komşu ülkeler için terör tehdidi haline gelmiştir. Günümüzde bölgede imaj yenileme girişimlerinde bulunan İran halen bu birliklerin birçoğuyla ilişkisini devam ettirmektedir. Bu durum bölge devletlerinden İran'a yönelik endişeleri artırmaktadır. ABD birlikleri bölge devletlerinden çekilse de kısa ve orta dönemde İran'ın bu örgütlerle olan ilişkisini keseceği düşünülmemektedir. İran'ın bu dönemde bir yandan birliklerin silahlı kollarının devamını sağlamaya çalışırken diğer yandan da örgütlerin siyasi kollarını iktidara taşımaya çalışacağı düşünülmektedir. Söz konusu örgütler İran'ın bölgesel politikasının ve güvenliğinin inkar edilemez bir parçasıdır.

İran'ın tamamen veya kısmen desteklediği örgütler; Al Tevhid –Irak, Al –Dava al-İslamiyye- Irak, Ensar al-İslam- Irak, Ürdün, Bedir Tugayları- Irak, Colombia Ejercito de Liberacion Nacional- Kolombiya, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi- Filistin, İslami Cihad-

Filistin, İslam Devrimi Yüksek Konseyi- Irak, İsmail Han Herat Örgütü- Afganistan, HAMAS- Filistin, Hizb-i Vahdet Hazari- Afganistan, Hizbullah- Lübnan, Hizbullah- Türkiye, Mehdi Ordusu- Irak, PKK- Türkiye, Moro İslami Özgürlük Cephesi- Filipinler, El-Kaide- Suudi Arabistan, Zeydi- Kuzey Yemen.⁶¹

Yukarıdaki tabloda dikkat çekici bazı unsurlar var. Bunlardan ilki İran'ın özellikle Irak'taki örgütlenmesi anlamına gelen partilere ve örgütlere verdiği destektir. İran, Irak'ta en az 6 organizasyona direk destek veriyor ve bugün organizasyonlar Irak'taki resmi hükümeti oluşturuyor. Bu tablo İran'ın Irak'ı içinde barındırdığı Şii'ler için kutsal kentler başta olmak üzere kendi güvenliği içinde ayrı bir yere koyduğunu da bir kanıtı. Bu durumdan başta Suudi Arabistan olmak üzere birçok ülke rahatsız Suudi Arabistan Dışişleri Bakanı Suud El-Faysal, Dış İlişkiler Komisyonu'ndaki konuşmasında İran'ı Irak'ın içişlerine karışmakla suçlayarak söyle demiştir: “Vaşington ve Riyad, Irak Kuveyt'ten çıkarıldıktan sonra İran'ı Irak'ın dışında tutmak için birlikte savaştı. Şimdi bütün ülkeyi sebepsiz yere İran'a veriyoruz”⁶² diyerek tepkisini ilk dile getirenlerden oldu.

Bu tabloda ikinci dikkat edilmesi gereken faktör ise Hizbullah'tır. Tüm bu örgütlerin içinde Hizbullah'ın yeri apayrıdır. Yukarıda özel olarak açıkladığımız Hizbullah kısmına ek olarak bu örgütün, İran yardımıyla diğer Müslüman ülkelerde oluşturduğu “şubeleri” de benzer yollar kullanıyor. Halen dünya çapında 7 İslamcı örgüt, ya başka bir isimle yada direkt Hizbullah adıyla faaliyet gösteriyor. Bunların hepside İran desteklidir. Suudi Arabistan'ın tepkisinin kaynağında aslında bu örgütün faaliyetlerinin de yeri vardır. 1987'de küçük bir grup, İran'ın yardımıyla Suudi Arabistan Hizbullah'ını kurmuştur. Militanların, İran'a ve Hizbullah kamplarında eğitildikleri Lübnan'a gittikleri söylenmiştir.

25 Ocak 1996 tarihinde El-Hobar'daki Amerikan askerî tesislerine yönelik olarak gerçekleştirilen ve 19 kişinin ölümü, 350 kişinin de yaralanmasıyla sonuçlanan saldırı Şii militan tehdidinin ne kadar ciddi boyutlarda bir tehdit olduğuna dair önemli bir hatırlatma olmuştur. Bu olaydan sonra Suudi Arabistan'ın İran hassasiyeti hat safhaya çıkmıştır. Yine bu olay Hizbullah'ın ne kadar dikkat çekici bir örgüt olduğunu pekiştiriyor. Suudi Hizbullahı İmam'ın Çizgisinin Takipçileri İkinci büyük İslamcı grup yerel adıyla İmam (Humeyni)'in Çizgisi'nin Takipçileri olarak da bilinen Suudi Hizbullahı'dır. 3 Şeyh Haşim El Şukus, Şeyh Abdulrahman El Hubeyl ve Abdulcelil El Maa gibi birçok ünlü din adamı tarafından 1987'de

⁶¹ <http://www.tusam.net/makaleler.asp?id=6838&sayfa=23> 04.02.2008

⁶² Sinkaya, B., “Şii Ekseni Tartışmaları ve İran” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007, s.25

kurulan bu grup, Doğu Vilayeti'nden gelen din adamları önderliğindeki bir dinî-siyasi örgüttür. Bu örgüt Şii İslami Refom Hareketi'nden iki önemli farkla ayrılmaktadır. Birincisi, örgüt Humeyni'nin velayet el fakih ilkesini benimsemekte ve çoğu üyesi taklit merci olarak İran'ın Ruhani Lideri Ayetullah Ali Hamaney'i kabul etmektedir.⁶³

Bir diğer dikkat çekmek istediğimiz konusu ise İran'ın dünyadaki örgütlerle olan ilişkisinin boyutlarıdır. Şöyle ki; İKDP' nin Şeref KENDİ den önceki lideri Dr. Abdurrahman KASSEMLU da 1998 yılında Viyan da öldürülmüş, suikastın ardından ele geçirilen üç İranlı'nın verdiği bilgiler sonucu yakalana iki Lübnanlı, Hizbullah üyesi olduklarını itiraf etmişlerdi. Bu iki Lübnanlı daha sonra polise yaptığı açıklamada, suikastı gerçekleştirmek için gerekli araç-gereci Kazım DARABİ adlı bir İran gizli servisi elemanından sağladıklarını ve onun verdiği emirle saldırıyı gerçekleştirdiklerini söylediler. İki Hizbullahçı, İran ajanı Kazım DARABİ ile sık sık Kreuzberg Camii inde buluştuklarını ve talimatları burada aldıklarını da söyledi. Burada ilginç olan bir nokta var: Kreuzberg Camii, merkezi Köln kentinde bulunan "Müslüman Cemaatler Birliği" nin kontrolü altında olan bir camii. Bu birliğin başındaki kişi ise Türkiye nin yakından tanıdığı bir isim olan "KARASES" olarak bilinen Cemalettin KAPLAN' ın oğlu Metin KAPLAN. "KAPLANCILAR" olarak da bilinen bu grubun Türkiye de İran tipi bir rejim kurma hayali güttüğü biliniyor. Hizbullah'ın uluslar arası arenada kurduğu ilişkilerin ucu görüldüğü gibi Türkiye ye kadar uzanıyor.⁶⁴ Bu örnekten de ulaşacağımız sonuç dikkat çekici; Bu ilişkiler yumağı içerisinde kimse kimseden ayrı değil ve kimse kimseyle bir de değil ve İran Avrupa da dahil birçok ülkedeki İslamcılarla sürekli bir dirsek teması içinde. İran Müslüman bir halka sahip oldukları halde İslami bir rejime sahip olmadığına inandığı bütün ülkelerdeki İslamcıları desteklemeyi sürdürüyor. Bu ülkelerin arasında Türkiye'de var. Hindistan, Bahreyn, Malezya, Irak, Mısır, Tunus, Kuveyt ve Suudi Arabistan'ın sırf bu yüzden İran ile arası iyi değil. Bazı bilgilere göre İran'daki radikal kesimin koruması altında 25 İslamcı hareket, Tahran'da faaliyet gösteriyor.

1980 yılında Tahran'da yapılan "Ulusal Kurtuluş Hareketleri ve Devrimci Örgütler Konferansı" İran'ın, bölgedeki örgütler için yeni bir cazibe merkezi olduğunun göstergesiydi. Konferansa kendi ülke rejimlerine muhalif ne kadar örgüt varsa katılmıştı. İran'dan yardım sözü alan ve batı emperyalizmine karşı ortak savaş ilan eden bu örgütlerin önemli bir bölümü hala yaşıyor. Mısır Müslüman kardeşler, Iraklı Şii muhalifler, Taylad Fettani hareketi, Filipinlerde İslamcı Moro Örgütü, Sudan'da bugün iktidarda olan Ulusal İslami Cephe,

⁶³ Uluslararası Kriz Grubu, "Suudi Arabistan'da Şii Sorunu" Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007, s.75

⁶⁴ Erdin, a.g.k. s.32.

Pakistan'daki Şii eylemciler, 1980 Şubatındaki konferansta, Tahran'ın resmi konukları olarak boy gösterdi. Konferansın ardından İran'da Dış İşleri Bakanlığına bağlı olarak çalışan "Kurtuluş Hareketleri Dairesi" kuruldu. Bu dairenin resmen ilişkiye girdiği ve stratejik eylem birliği içinde olduğu örgütlerin ortak özelliği ise genelde Şii nitelik taşımaları ve tabii ki İran'ın isteklerine boyun eğmeleri idi. İran, yönetimleriyle başının hoş olmadığı ülkelerdeki kendi elçilik ve konsoloslukları aracılığıyla bu örgütlere direkt ve endirekt yardımda bulundu. Bulunmaya da devam ediyor. Mısır, Cezair, Tunus, Fransa, Almanya ve Türkiye bu nedenden ötürü İran elçi ve Konsoloslarını çeşitli zamanlarda "istenmeyen adamlar" ilan etmişti.⁶⁵

Sonuç olarak İran, devriminden sonra benimsediği bölge iktidarsızlığı stratejisi için Orta Doğu'daki örgütleri ve kendi güvenliği içinde, Dünya istikrarsızlığı içinse kendi stratejisine hizmet edecek herhangi bir ideolojiye sahip herhangi bir ülkeyi desteklemekten geri kalmadı. Devrimini gerçekleştirirken dayandığı en kutsal ideolojilerini bile göz ardı ederek paradoksal çalışmalarından ötürü kendini kötü hissetmedi ve devrimi gerçekleştiren hiç kimse de bunu sorgulamadı. Tıpkı yerine geçtiği Şah rejimin uygulamalarına benzer ortaklıklar kurdu ve bazen kendi vatandaşlarını, bazen kendi ırkdaşlarını ve bazen da kendi dindaşlarını düşman olarak benimseyerek yok etmek istedi. Kendi varlığı için belirlediği politika çerçevesinde ise bazen Hristiyanları bazen Sünnileri bazen Suud'ları veya kendi politikalarına uygun herhangi bir milletten yada dinden yada ırktan kimseleri dost edinerek destek verdi.

III. Bölüm

İRAN VE TÜRKİYE İLİŞKİLERİ KAPSAMINDA TERÖR

3.1 TÜRKİYE, İRAN VE TERÖR İLİŞKİSİ

3.1.1 Devrim Sorası Türkiye, İran İlişkileri:

3.1.1.1. 1979-2000 Türkiye-İran İlişkileri:

Türkiye-İran ilişkilerine tezimizin konusu gereği terör anlamında göz gezdirecek olursak devrimin başlangıç yılı olan 1979 ile ABD nin BOP çerçevesinde bölgeyi etkisi altına almak istediği 2000 yılından başlayan müdahale hareketlerine kadar olan dönem bir dönemi, bu tarihten günümüze kadar olan dönem ise farklılıklarıyla diğer dönemi yansıtmaktadır.

Atatürk ve Rıza Han arasındaki sıcak ilişkilerin oluşturduğu kısa dostluk dışında Türkiye, İran, Afganistan ve Pakistan'ı bir araya getiren Sadabat, RCD, CENTO gibi ve şu

⁶⁵ Erdin, a.g.k. s.33.

anda hiçbirini yaşamda olmayan paktların varlığına karşın İran ile Türkiye'nin birbirlerine takındığı "ihtiyatlı tavır" hep aynı kalmıştır.⁶⁶ Türkiye'nin İran'daki İslam devrimini konusunda iki endişesi vardı. Birincisi, İslam akımlarının Türkiye'ye bulaşması idi; diğeri ise devrimin başarısız olması ve bunun sonucunda İran'ın dağılarak Kürt devletinin kurulmasına yol açması idi. Bu nedenle, Türkiye'nin İran'a yönelik politikası son derece temkinli idi. Ankara'nın İslam devrimine karşı tavrını üç politikanın belirlediğini söyleyebiliriz. Bu politikalar: İran'la yan yana varlığını devam ettirmek, İran-İrak savaşında tarafsız kalmak ve İran'la ekonomik ilişkileri geliştirmek için savaştan istifade etmektir. Türkiye'nin bir başka amacı da İran'ın onun Sovyet eski alanına girmesini engellemektir. Sermaye birikimi ile ilgili endişeler, Türkiye'nin İran'la iyi geçinmesinde önemli bir rol oynadı. Bu faktörler 1990'larda ve 2000'li yılların başında da etkili olmaya devam etti. İran'ın sermaye birikimine duyduğu ihtiyaç büyüktü. Fakat bu İran rejiminin İslam devriminin ilk yıllarında karşılaştığı en büyük sorun değildi. Türkiye-İran ilişkilerini bozacak asıl faktör, İran'ın hem kendi içindeki hem de dışarıdaki, Türkiye ile paylaştığı, Kürt sorunu idi. Bu problemin nedeni, Türkiye'nin ve İran'ın Kürtlere yönelik politikaları değil, bu ülkelerin Bağdat'ın Kuzey Irak'taki etkisini azaltmak ve daha sonra bu bölgede yaşayan Kürtleri kontrol altına almak için gösterdikleri çabalardı.

26 Mayıs 1983'te Türkiye, 800-1000 askerle Kuzey Irak'taki PKK üstlerine saldırdı ve Irak'ın 40 Km içine kadar girerek, birkaç yüz PKK militanını ele geçirdi. Ekim 1984'te Bağdat, Türkiye'nin, sınırı geçerek sıcak-takip yapma isteklerine olumlu karşılık verdi. Fakat İran bu istekleri reddetti. Bununla birlikte İranlılar 28 Kasım 1984'te "her ülkenin topraklarında diğeri ülkenin güvenliğine yönelik hareketlere izin vermesini engelleyen bir "güvenlik anlaşması" imzalamaya razı oldular.

Türkiye İçin tehdit, PKK idi; İran içinse, Türkiye'deki muhalif hareketlerdi, özellikle "Halkın Mücahitleri Hareketi" oldu. Türkiye'nin Kürt sorunu konusunda geniş bir çalışma yapan Fred Halliday ve Henri Barkey ise, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki asıl meselesinin petrol olmadığını; Ankara'nın Kuzey Irak politikasının temel amacının, Kürtleri bağımsızlık veya özerklik istemeye cesaretlendirecek herhangi bir etkiyi ortadan kaldıracak etkiyi ortadan kaldırmak olduğunu belirtirler. Barkey'e göre "Ankara bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasından ve hatta yeniden kurulmuş bir Irak'ta ortaya çıkması muhtemel, federe bir gücün, Türkiye'deki Kürtlerin bağımsızlık isteklerini ateşlemesinden korktu."⁶⁷

⁶⁶ Çitlioğlu, a.g.k. s.251.

⁶⁷ Asaf, H, Taha, C, Ortadoğu, Devlet ve Terör, İstanbul, 2004, s.56

Türkiye'nin Kürtlerle ilgili endişeleri, diğer bütün bölgesel endişelerinden, hatta baştan aşağı silahlanmış, dünyanın bilinen petroy rezervlerinin %20 ni kontrol eden ve nükleer silahlarla donanış olması muhtemel bir Irak'ın, Türkiye'nin güvenliğine karşı sebep olabileceği bir tehditten bile daha önce gelmekteydi. Tahran, Türkiye'nin, politik anlamda bile olsa-KDP'yi kontrol etmesi gibi- Kuzey Irak'ı kontrol etmesinin, Türk güvenlik sınırını daha da güneye ve doğuya kaydırmasından korktu. Böyle bir şeyin olması, İran için Azerilerin ve Kürtlerin yaşadığı 320 Km'lik veya daha fazla bir alanın Türk etkisi altına girmesi demektir. 1996'da İran'ın Azeri nüfusunun yaklaşık 10 milyon olduğu veya 60 milyonluk İran nüfusunun %16.5'ünü oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Ayrıca, Azerilerin Tahran'daki pazarların %75'ine sahip olduğu ve İran toplumunun birçok alanında etkili olduğu ileri sürülmektedir. 1925'te bağımsız olmasından sonra, İran'ın bütünlüğüne yönelik en büyük saldırı, 1946'da kurulan ve Kürt ve Azeri milliyetçiliğin hatırlatan "Kürt Mahabad Cumhuriyeti" ve "Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti" olmuştur. Ve muhtemelen hiçbir İran hükümeti, bu tecrübeyi tekrar yaşamak istemeyecekti. Tahran'ın 1991'den sonra Azerbaycan'a ve Nagorno-Karabağ yüzünden ortaya çıkan Azeri-Ermeni savaşı da dahil, Kafkasya'ya yönelik politikası, Azerbaycan milliyetçiliğinin İran'daki Azeri nüfusu etkilemesini önlemeye yönelikti. İran'ın asıl politikası Türkiye'nin Azerbaycan'da daha büyük nüfus kurmaya yönelik çabalarına karşılık vermektir çok, Azerbaycan milliyetçiliğinin, İran'daki Azeri nüfusu etkilemesini önlemeye çalışmaktır.

İran, petrol borularının bir kısmının, İran doğal gazını ve petrolünü taşısa da taşımasa da İran topraklarından geçmesini istedi ve öyle gözüküyor ki borular, eğer İran topraklarından geçerlerse, İran petrolü ve doğal gazını da taşıyacaklardı. İran ve Türkiye'den geçmesi planlanan bazı boru hatları, PKK'nın 20 yıldır aktif olduğu ve nüfusunun çoğunluğu Kürtlerden oluşan bölgelerden geçmek zorunda idi. Bu İran ve Türkiye'nin, bir Kürt sabotajına karşı daha yakın güvenlik işbirliği içinde olmaları anlamına gelmekte idi.

1990'ların sonuna doğru, her iki ülkenin de ekonomilerini geliştirmeleri gerektiğinden, Kürt sorununun, Türk-İran ilişkilerinde bir faktör olarak çekiciliği azaldı. 1990'larda Kürt sorun ile başa çıkabilmek için, Türkiye ve İran'ın iş birliğini gerektiren 3 ana jeostratejik ve jeopolitik konu vardı: 1) Petrol ve gaz kaynaklarının ve bunların dağılımındaki ortak çıkarları; 2) Her iki ülkenin de, birbirlerinin Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki özellikle Azerbaycan ve İran'daki Azeri sorunu konusundaki politikalarından uzak durma istekleri; 3) Kuzey Irak'ta birbirlerinin nüfus alanları konusunda anlaşmaya varma ihtiyaçları. En son konu, Türkiye'nin Kuzey Irak sınırında bir kontrol bölgesi oluşturmamasını ve yine Türkiye'nin Kuzey Irak'taki

politikaları aracılığı ile Azeri kartını oynamamasını gerektirdi. Bunun karşılığında ise, Ankara Tahran'ın Kuzey Irak'ta güçlü bir Kürt bağımsızlığına meydan verecek politikalara destek vermemesini ve böylece Türkiye'deki Kürtleri de aynı şeyleri istemeye teşvik etmemesini bekledi. 1997 ortasında Türkiye ve İran, Kuzey Irak'taki nüfus alanlarına dair açık bir anlaşmaya varmış gözükmektedirler: Türkiye KDP ile İran ise YNK ile ittifak etti. 1997 yazında ve baharında Türklerin hareketinden sonra, iki Kürt gurubu arasındaki mücadele süresince, KDP Türklerle birlikte hareket etti: YNK ise başlangıçta çekimser kaldı. Fakat sonra PKK'nın yanında yer aldı. Hem PKK hem de YNK İran tarafından desteklendi. İran, Barzani'nin ve Talabani'nin savaştan sonra isyan etmeleri muhtemel Şiilerle iş birliği yapmasını engellemeye çalıştı. Ayrıca Tahran Kürtlerin kendisine, Halkın Mücahitlerini Irak'taki üstlerinden atmak için yardım etmesini istedi.⁶⁸

İran, ayrıca İran karşıtı gruplar, özellikle İran Kürdistan Partisi için çok özel bir bölge olmasından korktu. İranlılar 36. paralelin kuzeyinde kalan Amerika'nın İran topraklarına yapılan saldırıları desteklediğine inandı. Sonuç olarak 1995 baharı ve yazı boyunca İran, uçuşa kapalı saha içindeki İKDP kamplarını bombaladı. Tahran, İKDP'nin Ankara'nın Kürtlere yönelik politikalarının daha insancıl olduğu yöndeki politikasından da rahatsızlık duymakta idi. Türklerin hali hazırda Kürtlere yönelik olumsuz politikalar uyguladığı düşünülürse, bu karşılaştırma son derece anlamsızdı. 1993'ten 1995'e kadar Ankara, İKDP'ye verdiği desteği, İran'ın PKK'ya verdiği desteği engellemek için kullandı. Kayıtlar, İran'ın hem Kuzey Irak'ta hem de Kuzey İran'daki PKK kamplarına verdiği desteğin Türkiye'nin İKDP'ye verdiği destekten daha büyük olduğunu gösterir. 1993'ten itibaren Türkiye ve İran (Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti görmek istemeyen Irak ve Suriye de dahil) Kürt devletinin ortaya çıkmasını engellemek için bir takım protokoller imzaladılar. Tahran için Suriye'yi bu protokollere dahil etmek kolaydı, zaten ikisi de 1980'lerden itibaren bir takım ittifaklar ve anlaşmalar yapmışlardı. Kürt ve su sorunu nedeni ile aralarındaki farklılıklara ve anlaşmazlıklara rağmen, Ankara ve Şam'da Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını engellemek için İran'ın safına katıldılar-ki bu devletlerin üçü de, Amerika ve Avrupa'nın burada bir Kürt devleti kurmak istediklerine inandılar.

Türkiye'nin Mart 1992'de Kuzey Irak'a düzenlediği harekattan sonra, Ankara ve Tahran, Kuzey Irak'ta bir Kürt devletinin kurulmasını engellemek ve orta Doğu ve Avrupa'daki Kürtçü hareketlerin rejimini tehdit etmesene önlemek için Şam'la bir dizi güvenlik protokolleri imzaladılar. Güvenlik protokolleri her 6 ayda bir dış işleri, daha sık

⁶⁸ Asaf, Taha, a.g.k., s.89

aralıklarla da düşük seviyedeki temsilcilerin toplantı yapması esasa bağlandı. 1992 sonrasında ilk protokol 30 Kasım 1993'te Ankara'da imzalandı. Protokolü imzalayan ülkeler, topraklarında PKK vb. gibi hiçbir terörist organizasyona izin vermeyeceklerini taahhüt ettiler. Golam Hüseyin Bolandijan (İran'ın Rafsancani tarafından onaylanmış temsilcisi) İran'ın PKK'ya karşı birtakım önlemler alacağını ifade etti. 7 Aralık 1993 tarihli baskısında, muhafazakar bir gazete olan Sabah gazetesi "İran, PKK üyelerinin vurulmasını emretti" şeklinde bir başlık attı. Gazeteye göre Bolandijan, "İran'ın PKK üniforması giysinler yada giymesinler yada kaçakçı olsunlar yada olmasınlar, bütün PKK üyelerinin vurulmasını emrettiğini" duyurdu. Gazetede ki makale "yeni (güvenlik) toplantısı sonunda, İran ve Türk delegasyonları arasında teröristlere karşı birlikte hareket etmek için bir protokol imzalandığını" bildirdi.⁶⁹

4 Mayıs 1994'te, Türk iç işleri bakanı Nahit Menteşe, İran'ın Türkiye'ye 10'u ölü 28 PKK üyesi teslim ettiğini duyurdu. 13 Haziranda Ankara, Türkiye'yi ziyarete gelen İran iç işleri bakanı Muhammed Beşarati'den İran sınırı yakınlarındaki Ağrı ve Tendürek dağlarındaki PKK üslerini bombalamak için Türkiye'ye izin verilmesini istedi. Bu bölge, aynı zamanda 1927 den 1930'a kadar Ankara ile Kürtler arasındaki mücadelenin cereyan ettiği yerdir. 14 Haziranda Süleyman Demirel, yaz tatilini yarıda kesip, Ankara ve Tahran'ın PKK'ya karşı birlikte hareket etme kararı aldıklarını bildirdi. 16 Haziranda ise Türk basını, İran'ın sınırlara yakın bölgedeki PKK üslerini bombalamak için Türkiye'ye izin verdiğini duyurdu. Taraflar üç nokta üzerinde anlaşmaya vardılar: 1) PKK üyelerinin Kuzey Irak'tan İran'a geçişleri engellenmelidir; 2) PKK üyelerinin Ermenistan'a, oradan da Rusya'ya geçişlerine izin verilmemelidir; 3) Türkiye'nin PKK'nın İran'daki kamplarını takviye etmek amacıyla savaş malzemeleri taşımak için kullandığı İran'daki yolları bombalamasına müsaade edilmelidir.

Türkiye ile İran arasındaki bu iyi ilişkiler, 1995 başında da gelişerek devam etti. Bunun en önemli nedeni, İran'ın yukarıda bahsi geçen Türkmenistan'dan Türkiye'ye kadar uzanacak bir doğal gaz boru hattını inşa edecek uluslararası bir konsorsiyuma katılma ihtimali idi. Doğal gaz görüşmelerinin arifesinde İran, Türk ihracatçılarına olan 200 milyon dolarlık borç meselesini de halletti. Körfez Savaşı'ndan sonra ve 1995 yılı boyunca Türkiye ile İran arasında yapılan ulusal güvenlik anlaşmaları, birkaç yönden oldukça önemli idi. 1) Bu görüşmeler. Her iki ülke için Kürt milliyetçiliğinin özellikle Türkiye için PKK'nın ciddi bir tehdit olduğunu ortaya koydu; 2) Görüşmeler, Ankara ve Tahran'ın özellikle batıda,

⁶⁹ Olson, a.g.k., s.185.

Kafkasya, Azerbaycan ve Ermenistan ve Nogarno-Karabağ meselelerinde iş birliği için önceden düşünüldüğünden daha istekli olduklarını gösterdi; 3) Ayrıca görüşmeler, iki ülkenin Orta Asya ülkeleri ile ilgili politikalarında daha büyük bir işbirliğine hazır olduklarına işaret etti; 4) Son olarak görüşmeler, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta, her iki ülkenin göğsünde bir hançer gibi yer alabilecek ve bu ülkelerin jeopolitik ve jeostratejik anlamda başını ağrıtabilecek bağımsız bir Kürt devleti kurulmasını engellemek için İran'la yakın ilişkiler ve iş birliğinin koruma ihtiyacını ortaya koydu.

İran, Halkın Mücahitleri grubu aracılığıyla Türkiye'de 50 suikasta ve Avrupa'nın diğer yerlerine birçok öldürme olaylarına karıştı. Halkın Mücahitleri, KPDI lideri Abdurrahman Kasımoğlu (1992'de Viyana'da) ve onun halefi Sadık Şerafkandi'nin (1994'te Berlin'de öldürüldü) suikastlarını da Tahran'ın emrettiğini belirtti. Şubat 1993'te, Mumcu'nun ölümünden birkaç hafta sonra, Türk polisi, 19 Radikal İslamcı Türk'ü yakaladı. Yakalanan kişilerin üzerlerinden, onların İran'a sık sık gittiklerini gösteren pasaportlar ve İran güvenlik güçleri ile 1970'lerden itibaren bağlantıları olduğunu gösteren belgeler çıktı. Bunun üzerine, Türkiye-İran ilişkileri bir kez daha gerildi. Aynı ay içinde, Halkın mücahitlerinin bir üyesinin cesedi bulundu; kanıtlar üyenin ölmeden önce işkenceye maruz kaldığını ve 1992'de İstanbul'dan kaçırılmasından sonra boğularak öldürüldüğünü gösterdi. Daha önce İran'ın PKK'ya verdiği desteği ispatlamak için yaptığı gibi, Türk Dış işleri bu konuda da teröristlerle İran arasındaki bağlantısını göstermek için, onlarla ilgili belgeleri ve kanıtları İran dış işlerine sundu. Ağustos 1994'te Ankara'nın, İran'ı PKK'yı desteklemekle suçlaması üzerine, ilişkiler yine gerildi. Bir Türk delegasyonu, İran'ın desteği ile Türkiye'de ve Türkiye'ye karşı yapılan PKK operasyonları hakkında bilgiler ve kanıtlar içeren kalın bir dosya ile Tahran'a uçtu. Türklerin elinde fotoğraflar, kasetler, teypler ve yakalanan PKK militanları tarafından sağlanan, PKK'nın İran istihbarat servisi ve Pastaran (devrim muhafızı) birlikleri ile bağlantısı olduğunu gösteren belgeler, PKK silah depolarının, eğitim merkezlerinin, irtibat büroları ve İran'daki kamplardan ve hücrelerden sorumlu kişilerin isimlerini ve yerlerini belirten dosyalar vardı.⁷⁰

Haziran 1995'te Ankara, İran'ı, Türklerin baharda 35.000 asker ile gerçekleştirdi harekattan sonra kaçan PK militanlarının Kuzey Irak'ta yeni üstler kurmalarına izin vermeye suçladı. İran'ın Kuzey Irak'ın 90 km içerisine kadar düzenlediği askeri hareket, Amerika tarafından desteklenen 1995 Drogheda: konferansının başarısızlığından sonra Tahran'ın, Kuzey Irak'ta oynadığı önemli rolü göstermesi açısından önemlidir. Türkiye, İran'ı PKK'ya

⁷⁰ Turhan, a.g.k., s.111

hatta Türkiye'deki çatışmalar sırasında yaralanan gerillalara sağlık hizmetleri sağlamakla suçladı. Ankara, Tahran'ın Kuzey Irak'ta etkisini arttırmak için buradaki PKK'ya yardım ettiğini ileri sürdü. Üstelik Ağustos 1996'da Ankara, İran'ın hala PKK ile KDP arasında muhtemel bir anlaşmayı desteklediği, bunda da Suriye ile iş birliği yaptığı konusunda ısrar etti. PKK-KDP işbirliği. Kuzey Irak aracılığıyla, İran ve Suriye arasında potansiyel bir koridor sağlayacaktı. Kısaca, 1995 ortalarından itibaren İran'ın Kuzey Irak'ta artan faaliyetleri, onu Kuzey Irak'ta en önemli güç haline getirdi ki buda Ankara'nın hoşlanmadığı bir durumdu.

Bunun yanında Ankara, İran'ın Kuzey Irak'ta artan varlığının, PKK'nın Rus ve Orta Asya silah pazarından silah almasını kolaylaştırdığını düşündü. PKK üyeleri İran aracılığı ile direkt olarak Avrupa'dan Kuzey Irak'a seyahat etme fırsatına sahipti. Ankara, İran'ın Kuzey Irak'ta artan varlığının, bölgede körfez savaşından 1995'e kadar Türkiye'nin lehine olan güç dengesini değiştirdiğine inandı.

Sincan 3000 kişilik nüfusa sahip, Ankara'dan 40 km. uzaklıktaki küçük bir kasabadır. 31 Ocak-2 Şubat 1997 hafta sonunda, bu kasabada "Kudüs'ü Anma Gecesi" düzenlendi. Tören, esas olarak Ayetullah Humeyni tarafından başlatılan ve son 17 yıldır İran'da her Ramazan'ın son Cuma günü düzenlenmekte idi. Ayrıca, İran devriminin yıl dönümünde de yapılan bir törendi. Kudüs'ü Anma Gecesini düzenleyenler, bir gala tertip ettiler ve gala için Lübnan ve Filistin'deki Hamas ve Hizbullah liderleri, Abbas Musevi, Musa Sadr ve Fethi Şakaki'nin posterlerini astılar. Sincan belediye başkanı geceye konuşmacı olarak FKÖ'nün Türkiye temsilcisi Mahmut Bin Yasin'i ve İran Türkiye temsilcisi Mahmut Rıza Bakari'yi davet etti.

Bakari, davete katıla 500 kişinin radikal olarak adlandırılmaktan korkmaması gerektiğini belirtti ve onlara Şeriatı takip etmelerini önerdi. İranlılar, Sincan'da, Türkiye'de son 17 yıldır söylenenler dışında yeni hiçbir şey yapmadıklarını veya söylemediklerini açıkladılar. Muhalefet partileri ve TSK, Bakari'nin ve İranlıların sınır dışı edilmesini talep etti. Erbakan ise bu talebi yerine getirmemeye veya en azından yerine getirilmesini engellemeye çalıştı. Erbakan'ın hükümetten alınmasından sonra başbakan olacak olan ANAP genel başkanı Mesut Yılmaz, Bakari'nin bir diplomat değil, bir terörist olduğunu belirtti. Bakari ile İstanbul'daki İran konsolosu Muhammed Rıza Raşid'in hemen evlerine gönderilmesini istedi. Yılmaz ve TSK ağır bastı; 19 Şubatta Bakari ve Raşid, istenmeyen kişiler ilan edildiler ve Türkiye dışına çıkartıldılar. Tahran, kısa bir süre geçtikten sonra iki diplomatın Türkiye'ye döneceğini açıkladı fakat bu iki isim, Türkiye'ye hiç dönmedi. Bakari

ve Raşid dışında, Erzurum'daki İran konsolosu Said Zare de 1 Martta sınır dışı edildi. Zare, Şubat ayında Washington'da düzenlenen Türk-Amerikan iş konseyinde konuşan Genel Kurmay Başkanı General Çevik Bir'in "*İran Terörizmi destekleyen bir devlettir*", sözlerini eleştirdi. Ayrıca TSK'nın Sincan'a tank göndermesini de "*Tanklar şiddetin bir ifadesi değildir. Bu hukuk devleti ile nasıl uyumaktadır?*" sözleri ile kınadı.⁷¹

İran, diplomatlarının Türkiye'den sınır dışı edilmesine, Türkiye'nin İran büyükelçisi Osman Korutürk'ü ve Urmiya'daki Türk konsolosu Ufuk Özsancağ'ı İran'dan çıkararak karşılık verdi. Ankara'nın iki İranlı diplomatı İran'dan çıkarma kararından sonra, dış işleri bakanlığı müsteşarı Onur Öymen, İsrail'e yakın bir uzmanlar danışma kurulu olan Washington'daki Yakın Doğu çalışma enstitüsünde yaptığı bir konuşmasında "İran'la ilişkilerimizde diplomatik bir dil kullanmamız gerekmesine rağmen, bunun şimdiye kadar sonuç vermediğini gördük. Onun terörizme verdiği destek, iyi komşuluk ilişkilerinin bir sonucu olamaz. TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut, İran meclisinde, 150 vekil tarafından imzalanan ve hicap üzerindeki yasağı kınayan bir yazının okunmasına tepki gösterdi. 1989 ve 1997'deki büyükelçilerin sınır dışı edilmesi olayları, 1979'daki İran İslam devriminden sonra Türkiye-İran ilişkilerinde meydana gelen tek kırılma idi. Her iki sınır dışı etme olayı da, İran resmi görevlilerinin Türkiye'deki İslamcı hareketlere verdiği destekten dolayı, Türkiye'nin duyduğu rahatsızlıktan kaynaklandı. Özellikle 1989'daki olay için bunu söylemek mümkün. 1997'de diplomatların sınır dışı edilmesinin nedeni ise, İranlıların İslamcı hareketlere verdiği açık destekti."⁷²

Mykonos, Berlin'de 4 suikastçının, İKDP'nin 54 yaşındaki genel sekreteri Sadık Şarafkandi, partinin Avrupa temsilcisi Fattah Abdulî ve partinin Alman temsilcisi Homayun Ardalan'ı öldürdüğü restoranın ismidir. Bu olaydan sonra 4 İranlı muhalefet lideri daha öldürüldü. Gazeteler suikastçılardan biri olan Kasım Darabi'yi İran istihbarat biriminin üyesi olarak tanımladı. Alman mahkemesine göre, Cumhurbaşkanı Rafsanjani ve Ali Hameney'in suikast sonucu öldürülmeleri için emirleri verende bu kişi idi. Mykonos kararı İran ve AB arasındaki diplomatik bağlara zarar verdi. AB ülkeleri, Tahran'daki elçilerini geri çağırdı. İran ise, buna, AB ülkelerindeki diplomatik temsilcilerini geri çağırarak karşılık verdi. Mykonos kararı AB'nin Amerika'nın "çifte sınırlama" politikasına karşılık, İran'la kurduğu "kritik diyalog"un sonunu hazırladı. Mykonos olayının ve kararının AB, ABD ve İran ilişkilerinde sebep olduğu bütün bu gerginlik, her ne kadar Türkiye, Mykonos kararını "terörizm"i kınamak için kullandı

⁷¹ Çora, Özoğlu, a.g.k. s.99

⁷² Olson, a.g.k. s.205

ise de, Ankara-Tahran ilişkilerine hiçbir zarar vermedi. Tahran'ın en son istediği şey, körfez bölgesine dahil olamayan başka bir ülkenin, bu bölgenin politikası idi.⁷³

29 Mayıs'ta Türkiye, 14 teröristi öldürdüğünü ve Dambat köyünden İran sınırını geçen bir teröristi de yakaladığını açıkladı. TSK, bu hareketin son iki hafta içinde İran'dan düzenlenen 15 PKK operasyonundan biri olduğunu ifade etti. Ankara, Ağustos 1997'de 50 teröristin Dambat'ta sınırı geçtiğini belirtti. Sorgulama sırasında yakalanan teröristler, İran'ın kendilerini ve operasyonlarını durdurmak için hiçbir şey yapmadığını ve hatta kendilerine yardım sağladığını itiraf ettiler. 4 Haziran'da Ankara. PKK'nın muhtemelen İran'dan aldığı Rus yapımı SAM-7B hava füzeleri ile, iki Türk helikopterini vurduğunu ve 13 personelin hepsinin öldüğünü açıkladı ve bu açıklama ile birlikte tansiyon tekrar yükseldi. Ankara, İran'ın PKK'ya bu füzeleri sağlayan ülkelerden biri olduğunu belirtti. Diğer suçlu ülkeler ise Rusya, Sırbistan, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi idi.⁷⁴ Erbakan'dan sonra 18 Haziran'da Başbakan olan Mesut Yılmaz, eğer helikopterlerin düşmesine neden olan füzeleri İran sağlamışsa, bunun bir savaş nedeni olabileceğini belirtti. Toplantılar sırasında Demirel, İran'ı bir kez daha Türkiye'de Şeriatı teşvik etmemesi konusunda uyardı. Dışişleri bakanlığı müsteşarı Onur Öymen, Boroujerdi ile beş saatlik bir görüşme yaptı ve İran kaynaklı terörist faaliyetlerle ilgili dosyaların hepsini tek tek gösterdi. Ayrıca İran, Türkiye'nin iç siyasetine karışmayacağına dair, bir dizi güvenlik protokollerine yeni imza atmıştı. Türkiye'nin aksi yöndeki suçlamaları, 1989'dan 1997'ye kadar olan sekiz yıllık dönemde, iki İranlı diplomatın Türkiye'den sınır dışı edilmesine yol açmıştı. Erbakan'dan sonra 18 Haziran'da Başbakan olan Mesut Yılmaz, eğer helikopterlerin düşmesine neden olan füzeleri İran sağlamışsa, bunun bir savaş nedeni olabileceğini belirtti. Toplantılar sırasında Demirel, İran'ı bir kez daha Türkiye'de Şeriatı teşvik etmemesi konusunda uyardı.

Dış işleri bakanlığı müsteşarı Onur Öymen, Boroujerdi ile beş saatlik bir görüşme yaptı ve İran kaynaklı terörist faaliyetlerle ilgili dosyaların hepsini tek tek gösterdi. Ayrıca İran, Türkiye'nin iç siyasetine karışmayacağına dair, bir dizi güvenlik protokollerine yeni imza atmıştı. Türkiye'nin aksi yöndeki suçlamaları, 1989'dan 1997'ye kadar olan sekiz yıllık dönemde, iki İranlı diplomatın Türkiye'den sınır dışı edilmesine yol açmıştı.

Kavakçı olayı, Türkiye ile İran arasında bir gerginlik yarattı. Bu sırada başbakan olan Bülent Ecevit, bir kez daha İran'a yüklendi. Ecevit yakın bir zaman önce iki ülke arasında imzalanmış sınır güvenlik anlaşmasına rağmen İran'ı İslam devrimini ihraç etmek ve PKK'ya

⁷³ Ünsal, a.g.k. s.112

⁷⁴ Çora, Özoğlu, a.g.k. s.121

destek olmak çabalarını devam etmekle suçladı. İran'ın PKK'nın 6.Yıllık Kongresi'ne ev sahipliği yaptığını iler sürdü. Türk medyası, İran'da eğitim aldıklarını itiraf eden birkaç PKK'lı gerillanın hikayesini yayınladı.⁷⁵ İran, Şubat 1999'da PKK'ya 6. Yıllık Kongresi'ni Urmiya'da yapması için izin verdi ve İran istihbarat ajanları, Türkiye içindeki hedeflere yönelik terörist hareketleri düzenlemesi ve kendi örgütüne yeni militanlar kazandırılması konusunda PKK ile işbirliği yaptı. Öcalan'ın hapse girmesinden sonra İran, PKK'ya silah sağladı ve Ermenistan'dan ve Rusya'dan silahların transferine izin verdi. Temmuz olaylarının yansımaları devam ederken, İran, yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye'yi, İran, Türkiye ve Irak sınırının birleştiği güney üçgeninin 64 km. Güneyindeki Piranşahr yakınlarındaki bir yerde meydana gelen bombalama sırasında 5 kişiyi öldürmekle suçladı. Her halükarda bombalanan alan bir PKK üssü idi. İran'ın niyeti konusundaki gazetecilerin sorusu üzerine Kıvrıkoğlu; *“İran'ın niyetleri, hiç değişmedi. 1639'dan beri aramızda hiç savaş olmadı fakat İran hiçbir zaman güçlü bir Türkiye istemedi. İran'ın şimdiki niyeti, Türkiye'yi saldırgan bir ülke olarak tasvir etmektir.”*⁷⁶

Türkiye'nin tanınmış profesörlerinden ve laik ve kemalizm'e bağlı gazetecilerden biri olan Ahmet Taner Kışlalı'nın İran'da eğitim almış 92 Hizbullah üyesinin yakalanmasından 1 gün sonra 21Ekim'de arabasında konulan bir bomba sonucu öldürülmesi, basında Tahran'ın sadece PKK'yı değil, aynı zamanda 1990'lar boyunca Güney Doğuda bağımsız bir Kürt-İslam devleti kurmayı amaçlayan İslamcı Hizbullah örgütünü de desteklediğine dair eleştirilere neden oldu. Kışlalı, hükümetin Güney Doğudaki Kürtlere karşı savaşı hakkında bir kitap yazmış olan, tanınmış bir gazeteci ve entelektüel Mehmet Ali Kışlalı'nın kardeşi idi. Kışlalı'nın suikastından bir gün sonra, ülkeden kaçmaya çalıştığı iddia edilen üç İranlı İstanbul havaalanında tutuklandı. Türk gazeteleri, Kışlalı'nın öldürülmesini, 24 Ocak 1993'te diğer ünlü bir gazeteci yazar, Uğur Mumcu'nun bur suikast sonucu öldürülmesi ile karşılaştırdı. Kışlalı'nın suikastı, seküler İslamcıların tepkilerini arttırdı. O dönem hükümette bulunan ANAP Genel Başkanı Mesut Yılmaz ve koalisyon hükümetinin üç lideri *“bu suçları organize enlerin artık İranlılar olduğunun açıkça ortaya çıktığını ve Kışlalı suikastının İslamcı Büyük Doğu Akıncılar Cephesi (İBDA-C) tarafından gerçekleştirildiğini”* ilan etti.⁷⁷

Yakalanan bazı Hizbullah üyeleri, en yüksek rütbeli liderlerinin İran'ın Devrim Muhafızı komutanı pastaran'dan politik ve askeri eğitim aldığını ileri sürdüler. Tahran'a yakın bir yerde eğitimlerini tamamladıktan sonra onların, Hizbullah'ın baskın olduğu

⁷⁵ Olson, a.g.k. s.210.

⁷⁶ Olson, a.g.k. s.222.

⁷⁷ Çakır, a.g.k. 102.

Silvan'dan bir Kürt'ün, Mele Enver'in, bulunduğu Kom'a nakledildiklerini belirttiler. Olağan Üstü Hal bölge valisi Gökhan Aydın, yaptıkları gerilla saldırıları ve düzenledikleri suikastlar dışında Hizbullah'ı İran için ajanlık yapmakla suçladı. Ayrıca Aydın, Hizbullah'ın taktikleri, operasyonları ve metotlarının İran'dakilere benzediğini ve Hizbullah'ın Türkiye'de İran'dakine benzer İslami bir rejim kurmak istediğini ileri sürdü. Ankara Emniyet Müdürü Kemal İskender ise Ankara'daki operasyonlardan Hizbullah liderinin sorumlu olduğunu ve ele geçirilen silahların ve aldıkları eğitimin bu kişilerin İran'la bağlantısı olduğunu ortaya koyduğunu belirtti. İskender'e göre bu kişiler askeri ve teorik eğitimleri için İran'a gittiler. İran gizli servisi de bu işin içinde idi. Ayrıca İskender, Hizbullah'ın Uğur Mumcu suikastına da karıştığını belirtti. 1999 Mayıs başında, Hizbullah'a karşı Polis operasyonları ve birçok hücre evi ortaya çıkarılırken Türk medyası, 17 ünlü gazetecinin, politikacının, profesörlerin ve diğer kişilerin katillerinin tutuklandığını açıkladı. Tutuklananlar, pastaranın bir uzantısı olan Kudüs Mücahidin Örgütü'ndeki İran istihbarat ajanları tarafından destek ve eğitim aldıklarını "itiraf ettiler". Bu açılama İran-Türkiye ilişkilerinde önemli bir krize neden oldu. Türk medyasında "Suikast krizi," yukarıda açıklanan krizlerden daha çok yer aldı. Çünkü onlara göre suikastlar, İran'ın Türkiye'nin iç işlerine bir suç niyeti ile karışması anlamına geliyordu.⁷⁸ Amerika'nın 2002'de Afganistan'a düzenlediği savaş ve ABD-İngiltere'nin 2003'te Irak'a açtığı savaş, İslamcı söylemin ve Arap Milliyetçiliğinin revize edilmesine katkıda bulundu. Genel Kurmay Başkanı Kıvrıkoğlu, "İran'ın Türkiye'ye söyledikleri ile yaptıklarının farklı olduğunu" açıkladı. Kıvrıkoğlu, birkaç suçlamada bulundu: 1) İran, PKK'nın Urmiya ve Ushnu bölgelerinde kamplar kurmasına izin verdi; 2) İranlı yetkililer, hapisteki PKK liderinin kardeşi ve PKK güçlerinin komutanlarından biri olan Abdullah Öcalan ile görüşmeye devam etti; 3) İran, PKK militanlarının İran-Irak sınırını geçmesine göz yumdu; 4) İran, Ermenistan'dan PKK'ya silah akışını kolaylaştırmaya devam etti. TSK, İran'ın PKK için desteğinin, iki ülke arasındaki iyi ilişkilerin önündeki ana engel olduğunu" açıkça ilan etti.⁷⁹

İran için Abdullah Öcalan'ın Şubat 1999'da yakalanmasından sonra, PKK kartı da artık etkili değildi. Ağustos 1998'de İran'ın, Türkiye'nin İran'daki PKK faaliyetlerine karşı daha güçlü önlemler almasına yönelik taleplerini yerine getirmek için kendi kaygılarından kaynaklanan birkaç nedeni vardı. Bu kaygıları şunlardı: 1) Taliban hükümeti, Halkın Mücahitleri için üstler sağlayacaktı; 2) Taliban, Afganistan'da Pakistan, Suudi Arabistan ve ABD'nin varlığına daha fazla izin verecekti; 3) Afganistan'dan kaçan birçok insan,

⁷⁸ Çakır, a.g.k. s.113

⁷⁹ Asaf, Taha, s.103.

halihazırda 3 milyon Afgan mültecinin bulunduğu İran'a kaçacaktı; 4) Taliban, İran'ın kendi İslamcı ideolojisine büyük bir İslamcı tehdit olacak ve onun meşruluğunu ortadan kaldıracaktı; 5) Taliban, gelir kaynağı olarak uyuşturucu ticaretine devam edecek ve buda zaten uyuşturucu sorunu olan İran'ın bu ticarete transit noktası olarak kullanılması anlamına gelecekti; 6) Taliban, Güney Doğu İran'daki Belucistan Özgürlük Cephesi'ni destekleyecekti; 7) Taliban hükümeti, Afganistan'dan geçen bir boru hattı inşa etmek için uluslararası gaz ve petrol şirketlerine bazı ödünler verecekti; bu da İran'ın Hazar havzasından gelen petrol ve gaz boru hatları için, ana transit yol olma şansını engelleyecekti.⁸⁰

3.1.1.2. Yakın Dönem Türkiye-İran İlişkileri:

Haziran 2001'de İran, Türkiye'nin politik meselelerine medya aracılığıyla bile olsa katılmama yönünde stratejik bir karar verdiğini gösterdi. İki ülke kendi aralarındaki boru hattının güvenliğinden, özellikle İran ve Türkiye'deki Kürt gerillalardan kaygılı idi. Enerji politikalarının, iki ülkeyi işbirliğine ittiği açıktı.

Türkiye-İran ilişkileri, ABD'nin Irak'a yönelik beklenen saldırısından, daha saldırı gerçekleşmeden birkaç anlamda etkilendi. Birincisi, her iki ülkede, sınırlarını güçlendirme ihtiyacı duydu. Türkiye özellikle PKK'nın Urmiya bölgesindeki faaliyetlerinden endişeli idi. Tahran, böylesine kritik bir dönemde Türkiye'yi rahatlamak için PKK'yı ezmeye razı oldu. Tahran ayrıca BTC boru hattını eleştirmeyi bıraktı. Petrol konsorsiyumun lider katılımcısı BP'nin, BTC hattının Aralık 2002 de başlayacağını duyurduktan sonra İran, muhtemelen hattı eleştirmenin anlamsız olduğunu düşündü. Hata İran, Siyonist düşmanlığı ile ilgili konuşmayı bile bıraktı. Aralık'ta Türkiye, İsrail ve ABD, "Güvenilir Denizkızı Tatbikatı"nı (Operation Reliant Mermaid'i) gerçekleştirdiklerinde Tahran, hemen hiç bir şey söylemedi.

Başkan Bush 29 Ocak 2002 tarihli konuşmasında İran'ı, terörizme karışan, El Kaide operasyonlarına destek veren, İsrail'e karşı olan ve İsrail'e karşı kullanılmak üzere biyolojik ve kimyasal silahlar bulunduran ve sözde yine İsrail'e karşı kullanılmak üzere nükleer silahlar üreten ve bu şekilde onların gelişmesini önlemek isteyen "şeytan üçgeninin bir parçası" olarak tanımladığında, bu politikayı net bir şekilde ifade etmişti. İran bu silahlara sahip olsun yada olmasın ve onları kullanmak niyetinde olsun yada olmasın Bush'un İran'ı "şeytan üçgeninin" içine dahil etmesinin esas nedeni bu değildi. Bu tanımlamanın esas amacı, İran'ı tehdit etmek ve böylece ABD tarafından işgal edildiği yada ele geçirildiği zaman Şii Irak'a müdahalesini önlemektir. Üçüncü bir konuda İran'ın Irak'taki Şii nüfusu ve onların Saddam Hüseyin'den

⁸⁰ Olson, a.g.k. s.185.

sonra oluşacak siyasi yapıda söz sahibi olma isteklerini, desteklemesi idi. İran'la ilgili diğer bir sorun, Suriye ile İran ilişkileri ve İsrail'le savaşan ve ABD'nin terörist örgütler olarak tanımladığı Lübnan'daki Hizbullah'a, Filistin'deki Hamas'a ve İslami Cihad'a verdiği destekti. Tahran'ın, Hizbullah'ı ve Hamas'ı desteklemesi, ABD politikalarına karşı idi. ABD'nin muhalefeti İslam cumhuriyetini zor durumda bıraktı. Çünkü bu iki ulusal direnişi hareketini (Hizbullah ve Hamas) desteklemek İran Hükümetinin meşruiyetinin gerekliliklerinden biri idi. Tahran'ın Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad'a verdiği desteğin azalması, Tahran'daki muhalif güçler tarafından İran hükümetinin, ABD'nin Irak'a savaşından sonra yükselişe geçen ve Irak'ın ele geçirilmesi ile derinleşen zayıflığının diğer bir göstergesi olarak algılanacaktı.

İran, çeyrek asır boyunca değişik ideolojik savalar içine girdi. Özellikle devrimden sonraki ilk 20 yıl süresince devrimini veya herhangi bir ideolojisini ihraç etmeye çalıştı ve bu politikasını ancak 1990'lı yılların sonunda azalttı. Türkiye'de ise İran'ın bu çabalarının azalması, ancak 1997'de Ankara, dini duyguları tahrik ederek Türkiye'nin iç işlerine karıştığı gerekçesi ile İran büyük elçisini sınır dışı ettikten sonra mümkün oldu. Muhammed Hatemi'nin 1997'de cumhurbaşkanı seçilmesi de İran'ın devrimi ihraç çabalarının azalmasında etkili oldu. Bunun dışında kalan iki önemli olay; Tahran'ın Lübnan'da Hizbullah'a ve Filistin'de Hamas'a ve onların İsrail'le olan savaşlarına verdiği destekti. Sonuç olarak; 25 yıl boyunca İran, iktidarına meşruiyet kazandırmasının en önemli aracı olan dini söylemlerini kullanmaya devam etti. İran'ın mesajını yurt dışında savunmak, yaymak ve ihraç etmek yeteneği azalsa da ve özellikle 1997'den sınıra hükümete ve ideolojine karşı muhalefet artsa da, İslamcılık iktidarın söylemi olamaya devam etti. Ulema, politik ve dini anlamada son derece yeni ve devrimci bir niteliğe sahip olan ve Ayetullah Humeyni tarafından politik bir ilke olarak Şiiliğin on iki imam felsefesi içine dahil edilen velayet-i fakih kavramını terk etmedi. 1979'dan günümüze(2003'e) kadar velayet-i fakih ilkesi, İslam cumhuriyetinde iktidarda olan ulema sınıfının ve diğer politik sınıfların ideolojinin temel taşlarından biri olmayı sürdürdü ve ciddi anlamda hiçbir tehditle karşılaşmadı.

Birçok Şii uleması, yüksek rütbeli Ayetullahların, Maceriyat-e taklit'in politik konularda olmasa bile dini meselelerde önemini koruyan bu kavramı desteklediğini belirtti. 2003'de, velayet-i fakih kavramının İslam cumhuriyeti varlık gösterdiği sürece devam edeceği çok net bir şekilde görüldü. 25 yıllık bir devrim ve ideolojik heyecandan sonra, İslam cumhuriyetinin, azınlıklarıyla ve etnik guruplarıyla hala bazı problemleri bulunmaktadır. 2003'te Azerbaycanlılar ve Beluciler gibi Kürtlerde, durumlarından 1970'te oldukları kadar

memnuniyetsizdi. Devrimin öne çıkarttığı Müslüman kardeşliği, azınlıkların etnik eşitlik, sivil özgürlükler ve insan hakları taleplerini yumuşatmadı. On iki imam Şiiliğinin ideolojik saldırısı, İran nüfusu özellikle Kürtler ve Beluciler arasındaki Sünni direnişini azaltmadı. On iki imam Şiiliğini paylaşan Azerbaycanlılar ve bazı Kürtler arasında etnik talepler, ortak dini inançların üstüne çıktı. 25 yıldan sonra İslam cumhuriyetinin paradoksu şu idi: İdeolojik söylem ve devletin ekonomik gelişmesini engelleyen değişik politikalar, İran'ın farklı grupları arasında kök salımadı. Ekonomik gelişmenin sağlanamaması, etnik ve dini gerginlikleri ve farklılıkları arttırdı.

İran 2003'te, devrimden sonra olduğu kadar yalnızdı. Pakistan, Afganistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi komşu ülkelerle ilişkileri pek gelişmedi: Avrupa ile olan ilişkiler ise hala soğuktu. İran'ın kendisini 2008'te "şeytan üçlüsünün" bir parçası ilan eden ve 2008'te istikrarını, bütünlüğünü tehdit eden ve kendisine yönelik saldırı planları yapan Washington'la da henüz hiçbir diplomatik ilişkisi yoktu. Mart 2003'te Irak'ı işgalinden ve Irak ordusunu yerle bir etmesinden sonra ABD, Irak sınırında belli bir askeri gücü olan orta düzeyde bir devletin varlığına izin veremezdi. Irak'ı terk edinceye kadar veya İran'dan gelebilecek bir tehdide karşı Irak'ı savunacak güçlü bir Irak ordusu teşkil edinceye kadar, ABD'nin birliklerini Irak'ta tutması gerekecekti ki. Ve buda çok pahalıya mal olabilirdi. Bu sorunu çözenin en iyi yolu ya savaşarak yada İran'daki azınlıkların milliyetçilik hareketlerini destekleyerek, İran'ın gücünü azaltmaktı. Bu son iki seçenek, ABD için en masrafsız yoldu. 1979'da olduğunun aksine, 2008'te İran, kendisini tek taraflı, Sovyetler Birliği gibi başka bir gücün dengelemeyeceği bir süper güçle karşı karşıya buldu.⁸¹

Türkiye, İran'ın bunca çıkmazları içindeyken düşman devlet olarak görmemeliydi aksine dost edinilmeliydi. Bu amaçla İran, Türkiye'ye karşı 2000'li yıllara kadar süren o saldırgan tavrından vazgeçti ve Türkiye'nin hassasiyetlerinde Türkiye'nin yanında olmaya yada en azından tarafsız olmaya dikkat etti. Bu durumda iki ülke arasındaki gerilimi düşürerek iletişimin birçok kanada yayılmasını sağladı. İran'ın tavrının yumuşamasında Türkiye'de hükümetin muhafazakar kanat tarafından yönetilmeye başlaması da etkili oldu.

3.2. TÜRKİYE'DE TERÖR VE İRAN

3.2.1. Türkiye'de İran Destekli Dini Terör:

Türkiye'de vücuda gelen hemen hemen tüm "din devleti hedefli" terör örgütlerinin İran'la şöyle yada böyle bir iletişimi olduğunu iddia edebiliriz. İran, devrimin hemen ardından gerek geliştirdiği stratejiler gerekse devrimin gerçekleştiği toprakların bir cazibe merkezi

⁸¹ Turhan, a.g.k. s.125.

haline gelmesi sonucu birçok ülkeden İslamcı düşünce ve hareketlerin gruplar halinde ziyaretlerine şahit olmuştur. Bu grupların içerisinde Türkiye’den gelen gruplarda bulunmaktaydı.

Devrimden sonraki İran dış politikasında Türkiye, İran için başta rejim ihracı politikası olmak üzere üzerinde çeşitli amaçlar beslediği hedef ülkelere biri haline gelmişti. Bu amaçlarına ulaşmak için gereken en etkili araç da devriminin etkisine kapılmış bu insan gruplarıydı. Rejimini ve inkılaplarını tesis için Türkiye’de yönlendirebileceğine inandığı neredeyse tüm grupları destekledi. Bunların aralarında İran devrimini model alan gruplar olduğu gibi devrimden çok önce kurulan gruplarda yer alıyordu. İran’ın Türkiye’de ilişkili olduğu dini motifli örgütleri şu şekilde sıralayabiliriz; 1- İslami Direniş Örgütü, 2- İslami Hareket Örgütü, 3- İmamlar Birliği, 4- Selam ve Tevhit Hareketi, 5- Kudüs Ordusu Savaşçıları, 6- Seferiler Örgütü, 7- Hizbut Tahrir ve Hilafet Örgütü, 8- Öze Dönüş Örgütü, 9- El- Kıyam Örgütü, 10- Hizbullah Terör Örgütü.

İran ile Hizbullah terör örgütü ne kadar iç içe anılırsa anılsın İran, Türkiye’de birçok örgütle iletişim kurmuştur. Türkiye’de faaliyet gösteren bu örgütlerin İran bağlantılarını tek tek şöyle açıklanabilir.

1- İslami Direniş Örgütü: İslami Hareket adlı örgüte mensup bir hücre tarafından kullanıldığı sanılan İslami Direniş adı ilk defa Sedat Simavi’ nin mezarı ile Hürriyet gazetesi Ankara Bürosu önündeki patlamayla duyuldu. Bu iki olay İslami Direniş Örgütü tarafından üstlenilmiş, ancak daha sonra yapılan operasyonlarda yakalanan, mezarlığa bomba yerleştiren Ali Şeker adlı militanın İran güdümlü İslami Hareket mensubu olduğu belirlenmişti.

2- İslami Hareket Örgütü: Örgütün amacı, devlet düzenini toplumsal halk hareketi ile yıkarak, yine İran İslam rejimi benzeri bir devlet kurmaktır. Örgütün ilk kuruluş toplantısı 1992 yılında yapılmış olsa da, bu hareketin girişimleri 1981 yılına dayanmaktadır. İslami Hareket Örgütünün lideri İrfan Çağrııcı ile Hizbullah-İlim kanadının lideri Hüseyin Veliöğlu’nun İran’da bulunduğu tarihlerde Zekeriya Şengöz’de orada bulunuyordu. PKK’ya karşı Hizbullah örgütüne yardım etme kararı alan Türkiye İslami Hareketi, Lojistik desteğini uzun yıllar sürdürdü. 1992 yılında örgütün kuruluş toplantısını yapmak üzere Malatya-Eleziğ karayolu üzerinde Kömürhan Köprüsü civarında bulunan şişman köyü yakınlarında bir kayısı bahçesinde toplandı. Bu toplantıya çeşitli illerden gelen militanlar katıldı. İran’da Savama ajanları tarafından siyasi ve askeri eğitime tabii tutulan Zekeriya Şengöz’ün açılış konuşmasından sonra gündem maddelerine geçildi. 1980 yılında İstanbul ilinde Hizbullah örgütü içerisinde faaliyet sürdüren İrfan Çağrııcı’nın 1986 yılında katılımı

ile örgüt faaliyetlerini İstanbul iline kaydirmiş, daha çok Batman ilinden getirmiş oldukları örgüt mensuplarını bu tarihlerde peyder pey İran'a gönderip silahlı ve askeri eğitim almalarını sağladıkta sonra, İstanbul'da hücreleşme sistemine gidilmiştir.⁸²

3- İmamlar Birliği: Örgütün Türkiye de faaliyet gösteren grupları tespit edilmiştir. Bu çalışmalar doğrultusunda, Van'ın Gürpınar ilçesinde, 15 Şubat 2002 tarihinde Fırat Süleiman, Ali Hajır, Yusuf Salim Hüseyin, Ahmet Mahmud, C.A. yakalandı. Bu kişilerin vermiş olduğu bilgiler sonucu yapılan değerlendirmelerde; İmamlar Birliği örgütünün üyesi olduklarını ve söz konusu örgütün yapılanmasının; Genel Emirin Ebu Musab, Türkiye mesulünün Ali Üzüm, İstanbul emirinin Fatih Sultan Çalış olduğunu polis tarafından ortaya çıkarılmıştı. Bu kişiler sahta pasaport yapımında kullanılan malzemeler ile toplam 22 adet pasaportu İran'da bulunan İmamlar Birliği Örgütü mensuplarına göndermişlerdi. İstanbul'da ise 4'ü Türk, 3'ü de yabancı uyruklu olmak üzere toplam 7 kişi 27-30 Temmuz 2002 tarihleri arasında yakalandı.

4- Selam ve Tevhit Hareketi: Türkiye'deki Selam-Tevhit grubunun oluşumu, İran İslam Devriminden hemen sonradır. İran'a giden Hasan Kılıç liderliğindeki grup, ilk önceleri Selam adı altında daha sonra Tevhit adında çıkardıkları yayın organlarından adını almaktadır. Orta Doğu'daki yukarıda bahsettiğimiz gruplarla ilgisi bulunmamaktadır. Direk İranlı Savama ajanlarıyla bağlantılı olan Selam-Tevhit grubunun İstanbul ve Ankara'da çekirdek kadrosu bulunmaktaydı. 2000 yılında düzenlenen operasyonlarını sonucu yakalanan Selam-Tevhit üyeleri İranlıların isteği doğrultusunda, Türkiye aleyhine birçok casusluk faaliyetlerinde bulunmuş, cinayet ve bombalama olayları gerçekleştirmiştir.

Örgüt üyeleri, İran'daki Devrim Muhafızları (Pastarlar) içindeki Savama ajanlarının Türkiye Masası tarafından yönetilmiş ve İran'daki kamplarda eğitildikten sonra Türkiye'ye gönderilmiştir. Direkt İranlı Savama ajanları ile bağlantılı olan Selam-Tevhit grubunun İstanbul ve Ankara'da çekirdek kadrosu bulunmaktaydı. 2000 yılında düzenlenen operasyonlar sonucu yakalanan Selam-Tevhit üyeleri İranlıların isteği doğrultusunda, Türkiye aleyhine birçok casusluk faaliyetlerinde bulunmuş, cinayet ve bombalama olaylarını gerçekleştirmiştir. Örgüt üyeleri, İran'daki Devrim Muhafızları (Pastarlar) içindeki Savama ajanlarının Türkiye masasının İran'daki kamplarda eğitildikten sonra Türkiye'ye gönderilmiştir.

5- Kudüs Ordusu Savaşçıları: Örgüt İran Savama ajanlarının isteği doğrultusunda Silahlı eylem ve istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur. Örgüt üyelerinin tamamı İran'daki

⁸² Demirel, a.g.k. s.81.

kamplarda askeri ve siyasi eğitimden geçirilmiştir. Üyelerinin büyük çoğunluğu yakalanan Kudüs Ordusu adını, İran İslam Devriminin ihraç etmekle görevli gizli bir askeri birim olan İran'daki aynı adlı "Kudüs Ordusu"ndan almaktadır. Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Ahmet Taner Kışlalı suikastlarıyla, bası ABD'li, Mısırlı, İsraili ve İngiliz diplomatlarına karşı düzenlenen eylemlerin sorumlusu olan Kudüs ordusunun yada diğer adıyla Kudüs Savaşçılarının Türkiye'deki lideri halen cezaevinde bulunan Ferhan Özmen'dir.

Örgüt İran Savama ajanları isteği doğrultusunda silahlı eylem ve istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştur. Örgüt üyelerinin tamamı İran'daki kamplarda askeri ve siyasi eğitimden geçirilmiştir. Üyelerinin büyük çoğunluğu yakalanan Kudüs Ordusu adını, İran İslam Rejimini ihraç etmekle görevli gizli bir askeri birim olan İran'daki aynı adlı "Kudüs Ordusu"ndan almaktadır. Kudüs Savaşçılarının lideri konumundaki Tekin kod adlı Ferhan Özmen'in ifadesi, İran'ın örgütle olan bağlantısı ve örgütün ülkemizde sansasyon yaratan eylemleriyle ilgili gerçekleri göz önüne seriyor:"*ben bu kampta kaldığım yaklaşık 15 süre zarfında iki tane İranlı şahıs tarafından askeri konularda eğitildim. Bu kampın sonunda Bahram ve Nasır isimli şahıslar beni yolcu ettiler ve Türkiye'ye döndüm. Benim silahlı eylemlere başlamam ve yasa dışı bir oluşum içinde faaliyete başlamam İran'da aldığım bu silah ve bomba eğitiminden sonra başladı. İran içerisinde Kudüs ordusu diye bilinen askeri birlik içerisinde özel bir birikimin mensubu olan bu şahıslar tanıştığımız günden sonra değişik zamanlarda benimle irtibata geçtiler ve ya ben kendilerini arayıp bilgi alış-verişinde bulundum. Bu şahısları bana askeri eğitim vermelerindeki amaç İran İslam İnkılabı ve de İran Devletinin menfaatleri doğrultusunda Türkiye'de faaliyet ve eylemlerde bulunmaktır. Daha sonraki zamanlarda kendilerinden değişik zamanlarda gelen talimatlar doğrultusunda silahlı ve bombalı eylemlerde bulundum.*⁸³

6- Seferiler Örgütü: Türkiye Cumhuriyeti'nin laik, demokratik düzenini silah zoruyla değiştirip, İran'daki dini esaslarına dayalı devlet düzenini kurmak isteyen Seferiler, ilk kez 2001 Kasım ayında ortaya çıktı.⁸⁴

7- Hizbut- Tahrir Örgütü: Hizb üt-tahrir; Şeyh Takiyüddin en-Nebhani (1909-1979) tarafından kurulmuş olan Hizb ül-Tahrir (Hürriyet Partisi) Suriye, Ürdün ve Lübnan'da varlığını etkin şekilde hissettiren şeriatçı bir siyasi partidir. Önce Arap, sonra İslam ülkelerinde İslam devleti kurmak yoluyla İslami hayatın yeni baştan yaşanmasını sağlamak amacını güden örgüt 1950 yılında Ürdün'de faaliyetlerine başlamıştır. İzmir, İstanbul ve

⁸³ Demirel, a.g.k. s.621.

⁸⁴ Demirel, a.g.k. s.74

Ankara illerindeki temsilcilikleri vasıtasıyla yürüttüğü faaliyetlerine Türkiye'yi Hizb üt-Tahrir Türkiye vilayeti olarak tanımlamışlardır.⁸⁵ Hareket, İran devriminin başlangıcında ülkesine dönmeden önce Ayetullah Humeyni ile görüşmek üzere Paris'e heyet gönderdi. Heyet, HT'in İslami bir devlet için teklif ettiği anayasayı her bir maddenin dayandığı hukuki delilleri açıklayan bir mukaddime cildi ile birlikte Humeyni'ye takdim etti. Heyet ayrıca Humeyni'yi İslam'dan başka esaslara dayanan bütün siyasi faaliyetleri yasaklamaya ve ülkeyi her tür dış tehlikeden arındırmaya çağırdı.

HT bir İslam ülkesi olan Filistin'in kafirler tarafından işgal edilmesine İslami bir çözüm olarak İsrail'in bölgeden sökülüp atılmasına yönelik bir cihad ameliyesi üzerinde durmakta ve bunun için İslam alemindeki liderleri Müslüman halkları ve onların silahlı kuvvetlerini, cihad hamlesinin olmazsa olmaz şartı olarak gözüken Hilafet'i kurmaya çağırılmaktadır. Bu yeni versiyonda bazı değişiklikler yapma düşüncesi İran'da İslami bir devletin kurulması vesilesiyle doğmuş ve bu vesile liderliğe bu ülkeye anayasasını yürürlüğe koyma teklifinde bulunmak için bur fırsat sunmuş olabilir.⁸⁶

8- Öze Dönüş Örgütü: Bu grup, Üsküdar İmam-Hatip Lisesi'nde 10 Ekim 1996 günü yaptıkları bir gösteriyle ortaya çıktı. Bazı üyelerinin İran, Suriye ve Pakistan gibi ülkelere giderek eğitim gördükleri öne sürülen Öze Dönüşçüler İran yanlısı bir sistemi savunuyorlar. İstanbul'da yakalanan 15 Kişi ise henüz örgütlenme yapısını tamamlayamamışlardı.

9- El- Kıyam Örgütü: Hizbullah'tan ayrılan Yakup Aslan, El-Kıyam'ın adlı bir grup oluşturdu. Van ve civarında etkili olan El-Kıyam'ın lideri Yakup Aslan halen İran'da bulunuyor.

10- Hizbullah Terör Örgütü: 1979 Humeyni devriminden sonra, söz konusu rejimini yaymak (ihraç etmek) amacı ile İran da bir bakanlık kurulmuştu. 1981 yılından itibaren İran İslam Devrimi'nin ihraç faaliyetleri çerçevesinde öncelikle Lübnan, Bosna, Afganistan, Arnavutluk, Filistin, Suriye, Irak gibi ülkeler bulunuyordu. İran Türkiye'yi de göz ardı edemezdi. Bu amaçla diğer ülkelerde olduğu gibi, büyükelçilikleri ve konsoloslukları karargah olarak kullanıyorlardı. Bakanlığın finansmanı ile hedef ülkelerde, kitap, dergi, gazete basın dağıtımı, konferans ve paneller düzenleyerek, ideolojik amaçlı kültürel etkinlikler düzenleyerek (Sincan'daki Kudüs gecesi gibi...), ideolojik amaçlı kültürel etkinlikler tertipledikleri, turistik seyahat adı altında bu ülkelere İran' a 15 er günlük ücretsiz geziler düzenledikleri, bu seyahatler sırasında özellikle İran' ın kum şehrinde bulunan ve kutsal

⁸⁵ Kılıç, a.g.k. s.116.

⁸⁶ Taci-Faruki, S., "Hizbu't-Tahrir ve Hilafet" İstanbul, 1998, s.275.

sayılan yerlerde İran İslam Devletini anlatarak; gezi sonunda İmam Humeyni'ye BİAT teklifi yaptıkları, bitı kabullenen kişilerin ülkelerine döndüklerinde mücadeleye başladıkları görülmüştür. Bu faaliyetlere katılanlar arasında bulunanlardan Hüseyin Velioğlu (ilim grubu) ve Molla Mansur Güzelsoy (menzil grubu) İran'a biat ettikten sonra güçlerini birleştirerek İran'ın desteğiyle Hizbullah Terör Örgütünü kurdular.

Emniyet Genel Müdürlüğünün Haziran 1996'da "Hizmete Özel" sınırlaması ile yayımladığı "Hizbullah Örgütleri, İlim-Menzil" adlı araştırmada Hizbullah şöyle tanımlanmaktaydı."Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne kast eden şer güçler faaliyetlerini organize suç şebekeleri bünyesinde şekillendirmektedir. Marksist-Leninist, bölücü-bölgeci veya radikal dini oluşumlarla örgütlenen bu gruplar, kendi kulvarlarında yıkıcılığa soyunarak aynı zamanda ülkemizi hedef alan mihrakların da maşaları olmaktadır. Çalışmamıza konu olan Hizbullahi örgütlenmeler de, uygulanan stratejinin haklarından biri olup, PKK gibi Güneydoğu Anadolu bölgesi ağırlıklı olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Hizbullahi örgütlenmelerin en temel özelliği dini yapılanmayı esas alması ve dini yapılanma üzerinde belirlenen stratejiyi uygulamaya koymasındır"⁸⁷ Özellikle eylemci olarak eylem yürüten örgüt mensuplarının soğukkanlı, yaptıklarından pişmanlık duymayan, kendilerini örgütleri ve şehadet yoluna adanmış militanlar olarak tanımladıkları görülmektedir... gerek eylemlerindeki kararlılık, gerekse intihara dahi yönelebilmeleri Hizbullahi grupların, mensupları üzerinde oldukça büyük bir otorite kurmuş olduğunu göstermektedir. Ülkemizde fazla tanınmayan bu örgüt, dini ön plana çıkarmasından dolayı, gerçek yönlerini ve eylemlerini tam olarak bilmeyen, gerçek amacını anlayamayan halkımızın bir kısmı tarafından sempati ile karşılanabilmektedir. Hizbullah demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyetini düşman olarak görmekte ve asıl olarak PKK'yı değil, Türkiye Cumhuriyetini hedef almaktadır. Zira Türkiye Cumhuriyetini hedeflerinin ilk sırasına oturtan ve son zamanlarda elde edilen bilgilerde görüleceği üzere gerekli görülen yer ve şartlarda etnik kimliği de kullanarak dini temellere dayalı bir devlet kurma arzusunda olan Hizbullahi örgütlenmenin diğer terörist örgütlerden bir farkı yoktur. Ve hatta sahip olduğu din olgusu ile, halkının büyük bir çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede, faaliyet gösteren diğer örgütlere göre daha fazla avantajlı olduğu dahi söylenebilir.

Hizbullahi grupların ilk eylemleri, bölgede faaliyet yürüten ve halka yaptığı baskı ve şiddet politikaları ile tanınan PKK terör örgütüne yönelik olmakla birlikte, PKK'nın hedef konumuna gelişi, PKK'nın kendilerine yönelik eylemlere girişmesine bağlı olarak bölgede

⁸⁷ Çitlioğlu, s.61.

yaşanan gelişmelerin bir sonucu olmuştur. Bu eylemler, belli bir dönem Hizbullahi örgütlenmelerin, oluşumunda ve anlaşılmasında, Ortadoğu merkezli faaliyet yürütmekte olan İslami hareketlerin bütününe göz önüne alınmasında yarar vardır. Emniyet Genel Müdürlüğü, Haziran 1996’da yayımladığı kitapçıktan 4 yıl önce,1992’de,Hizbullah’la ilgili ilk raporunu hazırlamış, İstihbarat Daire Başkanlığının imzasını taşıyan araştırma o günlerde basına da yansımıştı. Dönemin Emniyet Genel Müdürü Yılmaz Ergun, rapora yazdığı önsözde, illegal Hizbullah örgütü son iki yıldır başta Güneydoğu Anadolu’daki illerimizde olmak üzere faaliyetlerini sürdürmektedir” derken İstihbarat Daire Başkanı Halil Tuğ, örgütün güvenlik güçlerince yeteri derecede tanınmadığının altını çizmektedir: *“Hizbullah örgütünün güvenlik kuvvetlerimiz tarafından yeterli derecede tanınmamasının mücadelede bazı aksaklıklara neden olduğu bilinmektedir.”*⁸⁸

Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığının hazırladığı 1992 tarihli Hizbullah raporunda, *“1991 yılı Mayıs ayından itibaren Güneydoğu Anadolu bölgemizin bazı il ve ilçelerinde PKK ile kamuoyunda Hizbullahçılar olarak adlandırılan grubun adam öldürme, bombalama, kundaklama, darp ve silahlı saldırı şeklinde cereyan eden karşılıklı çatışmalar süregelmektedir. Hizbullahi kesimin ülkemizde gerçekleştirdiği eyleme dönük bu tür faaliyetleri 1991 yılı başlarından itibaren yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır”*⁸⁹ denilerek, devletin 1990 yılından bu yana Hizbullah’ı izleme altına almış olduğunun altını çiziyor. Örgüt yapıları tam olarak çözülememekle birlikte,il ve ilçelerde bir sorumlunun liderliğinde hücreler şeklinde örgütlendikleri müşahade edilmiştir.Sorumlu kişinin alt,üst ve yatay ilişkilerinin çok geniş olduğu,çevre il ve ilçelerdeki örgüt mensupları ile organize bir bağlarının veya alt-üst ilişkisi şeklinde tanımlanabilecek bir ilişkinin varlığı konusunda bir bilgi bulunmamaktadır.Ancak organize bir bağın olduğuna inanılmaktadır.Diğer yerleşim birimlerinden bir yere eylem yapmak üzere gönderilenlerin eylemin planlandığı yerdeki örgüt mensuplarınca tanınmadığı,ancak bu kişilerin geldikleri yerlerden gerçek kimliklerinin tespitinin mümkün olduğu değerlendirilmelidir. Ancak Emniyet, elindeki bilgilerin yine de yeterli olduğu görüşünde değildir. Bu görüş, raporun sonuç bölümüne şu şekilde yansır: *“Bu kadar eyleme girmelerine, birçok ili kapsayacak yerleşim alanlarına yayılmalarına karşılık, örgütlenmenin ne şekilde bir organizasyona sahip olduğu, tabanın genişliği, militan durumu ve destekleri konusunda maalesef yeterli bilgimiz bulunmamaktadır.”*⁹⁰

⁸⁸ Çakır, a.g.k. s.131.

⁸⁹ Çakır, a.g.k. s.132.

⁹⁰ Çitlioğlu, a.g.k. s.64.

Jandarma Genel Komutanlığının hazırladığı “Hizbullah Terör Örgütü ve Diğer İrtica Faaliyetler” başlıklı raporda ise Hizbullah ile ilgili son derece ayrıntılı bilgiler verilmekte, “Teşkilatlanma ve Kuruluşu” “ Stratejisi” “Örgüt Mensuplarının Genel Özellikleri”, “Örgüte Eleman Temini ve Örgüt Mensuplarının Eğitimi” başlıkları altında örgüt masaya yatırılmaktadır. Örgütün stratejisi” başlıklı bölümde, Jandarma Genel Komutanlığı son derece önemli bir saptama yaparak şöyle demektedir: Hizbullahi gruplar günümüzde strateji olarak propaganda, yani tebliğ çalışması aşamasında bulunmaktadır. Taban genişletip, güvenlik güçleri ile baş edebilecekleri seviyeye ulaşmaları durumunda cihad aşamasına geçileceği değerlendirilmektedir. Örgütün gelecekte potansiyel tehdit olup olmasını, PKK terör örgütünün gelecekteki konumu, Güneydoğu Anadolu bölgesinin sosyal, ekonomik problemlerinin çözümü, örgütün propaganda malzemesi olarak ülke gündemindeki dini nitelikli suistimale müsait olan konuların gündemden düşürülmesi, irtica ile mücadelenin İslam ile mücadele olmadığına halka benimsetilmesi ve güvenlik güçlerinin terörle mücadelede göstereceği hassasiyete bağlı olarak müspet ve menfi yönde değişiklik göstereceği değerlendirilmektedir. 1992 ve 1996 yıllarında, Hizbullah’ın adını tüm Türkiye’ye duyuran 17 Ocak 1999 Beykoz baskınından yıllarca önce hazırlanan araştırmalardan alınan bu pasajlarda olmayan yalnızca “ mezar evleri” dir.

Türkiye’de faaliyet gösteren Hizbullah örgütlenmesinin temellerinin 12 Eylül 1980 sonrasında bir toplantıda atıldığı ileri sürülür. Bu toplantıya katılanların en önemlileri şunlardır; Hüseyin Velioğlu, Molla Mansur Güzelsoy, Fidan Güngör, Ubeydullah Dalar, İhsan Yeşilirmak, Abdullah Yiğit (M.Ali Bilici). Bu isimlerden sadece Bilici’nin yaşadığı biliniyor. Bir dizi suikasttan sorumlu olan İslami hareket örgütünün liderlerinden Bilici’nin yurt dışında olduğu tahmin ediliyor. Güzelsoy daha sonra katıksız bir İran yanlısı çizgi izleyen menzil gurubunun lideri oldu. Medrese kökenli olan ve belli bir entelektüel derinliği olan Güzelsoy, 15 Ocak 1996 da tedavi görmekte olduğu Tahran’da öldü. Kendisi gibi menzil’in liderlerinden olan Fidan Güngör ise 1995 yılında ilim gurubunun lideri velioğlu’nun talimatıyla kaçırıldı. Muhtemelen Velioğlu’nun katılımıyla uzun süre sorgulandı ve öldürüldü. Dalar’ın akıbeti aynı oldu. Bir dönem ODTÜ’de okumuş olan Dalar, İlim-menziel çatışmasına bulaşmamış D.bakır’da kendi köşesinde yaşamayı tercih etmişti. Fakat Velioğlu, onun prestijini kendine engel olarak gördü ve infazı için fetva verdi. 1993 te bir sabah namazı sırasında caminin içinde çocuk denecek yaştaki Hizbullahçılar tarafından sopalarla döve döve öldürüldü. İhsan Yeşilirmak’ta 1994 te oğluyla beraber Batman’da yolda yürürken vurulup öldürüldü. Ve nihayet etrafında kim varsa öldürerek yol alan Velioğlu, devletle girdiği beklide ilk çatışmada

öldürüldü.⁹¹ Türk güvenlik güçleri Hizbullah şifresini çözdü ve yapılan operasyonlar ile örgütün binlerce üyesini yakaladı. Liderleri Hüseyin Velioğlu'nu öldürdü. Operasyonlardan sonra kaçan Hizbullah militanlarının 25 Ocak 2001 tarihinde Diyarbakır Emniyet Müdürü Ali Gaffar Okkan'a düzenledikleri suikast yurt içi ve yurt dışında büyük yankı uyandırdı. Benzeri pek rastlanmayan bir şekilde düzenlenen suikast sonucu Emniyet Müdürü Ali Gaffar Okkan ile koruma polisleri Mehmet Kamalı, Sabri Gün, Mehmet Sepetçi, Atilla Durmuş ve Selahattin Baysoy hayatını kaybetti. Yapılan örgüt açıklamasında liderlerinin intikamı aldıklarını söylediler ve tarihten sonra örgüt derin bir sessizliğe gömüldü.

3.2.2. Türkiye'de İran Destekli Ayrılıkçı Terör:

Türkiye'de ayrılıkçı terör ismi geçtiğinde akla gelen ilk isim tabî ki PKK'dır. İran'ın PKK ile olan ilişkisi ve desteği daha PKK'nin ilk kuruluş yıllarına dayanmaktadır. Henüz yeni örgütlenme çabası içerisindeki PKK, eylem aşamasına geçip ismini duyurmak istemekteydi. Bunun için ne militanları iyi eğitilmiş idi nede yeterince lojistiği vardı. İran açısından ise Türkiye'nin önemi büyüktü. Türkiye'nin İran'ın içerisinde yaşayan Kürtler ile Azerileri etki alanları içerisine alması İran için büyük stratejik kayıp olacaktı. Yine Türkiye İran rejim muhalifleri "Halkın Mücahitleri" örgütüne de ev sahipliği yapıyordu. Bu yüzden İran, Türkiye'yi es geçemezdi. Türkiye için tehdit, PKK idi; İran içinse, Türkiye'deki muhalif hareketlerdi, özellikle Halkın Mücahitleri Hareketi özel öneme sahipti. Zira tüm örgüt mensupları 1981-1982 yılları arasında İran'dan ayrılmıştı. 1984 yılında artık İran'da bir tek Halkın mücahitleri üyesi bile kalmamıştı ve bunların tamamı Türkiye dahil sınır ülkelerine dağılarak İran rejimine muhalif faaliyetlerine başlamıştı.⁹² İran'ın bu noktadaki çıkmazı ise henüz Türkiye içerisinde destek verebileceği kendi çıkarlarını yürütecek kapasitede dini temellere dayalı bir örgüt bulunmaması idi.

PKK ile İran'ın yolları bu çıkmazlarda birleşti. İran, PKK militanlarının Bekaa ve Balbek'te bulunan kamplarda eğitim almalarına izin verdi. Bu bölgeler daha önce Lübnan Hizbullah'ını kuracak İranlı Devrim Muhafızları tarafından yönetiliyordu. Bekaa vadisinde PKK militanlarına verilen eğitimi anlattığı kitabında Hasan Bildirici şöyle demektedir: "*Kapın Lübnan'a olan en uç noktasını tutan şehit Ahmet takımınının 20 civarında militanı da katılıyor bölüğe. Ana kamp bu takım arasında yaklaşık 2 Km.lik bir mesafe bulunuyor. PKK'nın fiili denetimi buraya kadar uzanıyor.*"⁹³ Burada eğitim alan militanlar gerekli lojistikle birlikte

⁹¹ Çakır, a.g.k. s.46.

⁹² Rıdvani, N.Ali., Umut Tacirleri, İstanbul, 1995, s.95.

⁹³ Bildirici, H., Bekaa Yaratılan Toprak, İstanbul, 1993, s.64.

İran'ın Türkiye'ye yakın sınırları içerisindeki bölgelerdeki kamplarına yerleşiyor ve sınırı geçerek eylem yapıyorlardı. Böylece İran destekli PKK terörü Türkiye içerisinde faaliyetlerine başlamıştı. Ağustos 1994'te Ankara'nın, İran'ı PKK'yı desteklemekle suçlaması üzerine, ilişkiler yine gerildi. Bir Türk delegasyonu, İran'ın desteği ile Türkiye'de ve Türkiye'ye karşı yapılan PKK operasyonları hakkında bilgiler ve kanıtlar içeren kalın bir dosya ile Tahran'a uçtu. Türklerin elinde fotoğraflar, kasetler, teypler ve yakalanan PKK militanları tarafından sağlanan, PKK'nın İran istihbarat servisi ve Pastaran (devrim muhafızı) birlikleri ile bağlantısı olduğunu gösteren belgeler, PKK silah depolarının, eğitim merkezlerinin, irtibat büroları ve İran'daki kamplardan ve hücrelerden sorumlu kişilerin isimlerini ve yerlerini belirten dosyalar vardı. İran'ın Kuzey Irak'ın 90 km içerisine kadar düzenlediği askeri hareket, Amerika tarafından desteklenen 1995 Drogheda konferansının başarısızlığından sonra Tahran'ın, Kuzey Irak'ta oynadığı önemli rolü göstermesi açısından önemlidir. Haziran 1995'te Ankara, İran'ı, Türklerin baharda 35.000 asker ile gerçekleştirdi harekattan sonra kaçan PK militanlarının Kuzey Irak'ta yeni üstler kurmalarına izin vermekle suçladı. Türkiye, İran'ı PKK'ya hatta Türkiye'deki çatışmalar sırasında yaralanan gerillalara sağlık hizmetleri sağlamakla suçladı. Ankara, Tahran'ın Kuzey Irak'ta etkisini arttırmak için buradaki PKK'ya yardım ettiğini ileri sürdü. Üstelik Ağustos 1996'da Ankara, İran'ın hala PKK ile KDP arasında muhtemel bir anlaşmayı desteklediği, bunda da Suriye ile iş birliği yaptığı konusunda ısrar etti. PKK-KDP işbirliği. Kuzey Irak aracılığıyla, İran ve Suriye arasında potansiyel bir koridor sağlayacaktı. Kısaca, 1995 ortalarından itibaren İran'ın Kuzey Irak'ta artan faaliyetleri, onu Kuzey Irak'ta en önemli güç haline getirdi ki buda Ankara'nın hoşlanmadığı bir durumdu.⁹⁴

Bunun yanında Ankara, İran'ın Kuzey Irak'ta artan varlığının, PKK'nın Rus ve Orta Asya silah pazarından silah almasını kolaylaştırdığını düşündü. PKK üyeleri İran aracılığı ile direkt olarak Avrupa'dan Kuzey Irak'a seyahat etme fırsatına sahipti. Ankara, İran'ın Kuzey Irak'ta artan varlığının, bölgede körfez savaşından 1995'e kadar Türkiye'nin lehine olan güç dengesini değiştirdiğine inandı. 29 Mayıs'ta Türkiye, 14 teröristi öldürdüğünü ve Dambat köyünden İran sınırını geçen bir teröristi de yakaladığını açıkladı. TSK, bu hareketin son iki hafta içinde İran'dan düzenlenen 15 PKK operasyonundan biri olduğunu ifade etti. Ankara, Ağustos 1997'de 50 teröristin Dambat'ta sınırı geçtiğini belirtti. Sorgulama sırasında yakalanan teröristler, İran'ın kendilerini ve operasyonlarını durdurmak için hiçbir şey yapmadığını ve hatta kendilerine yardım sağladığını itiraf ettiler. 4 Haziran'da Ankara.

⁹⁴ Olson, a.g.k. s.31.

PKK'nın muhtemelen İran'dan aldığı Rus yapımı SAM-7B hava füzeleri ile, iki Türk helikopterini vurduğunu ve 13 personelin hepsinin öldüğünü açıkladı ve bu açıklama ile birlikte tansiyon tekrar yükseldi.

Ankara, İran'ın PKK'ya bu füzeleri sağlayan ülkelerden biri olduğunu belirtti. Diğer suçlu ülkeler ise Rusya, Sırbistan, Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi idi. Erbakan'dan sonra 18 Haziran'da Başbakan olan Mesut Yılmaz, eğer helikopterlerin düşmesine neden olan füzeleri İran sağlamışsa, bunun bir savaş nedeni olabileceğini belirtti. İran, Şubat 1999'da PKK'ya 6. Yıllık Kongresi'ni Urmiya'da yapması için izin verdi ve İran istihbarat ajanları, Türkiye içindeki hedeflere yönelik terörist hareketleri düzenlemesi ve kendi örgütüne yeni militanlar kazandırılması konusunda PKK ile işbirliği yaptı. Öcalan'ın hapse girmesinden sonra İran, PKK'ya silah sağladı ve Ermenistan'dan ve Rusya'dan silahların transferine izin verdi. Temmuz olaylarının yansımaları devam ederken, İran, yukarıda bahsedildiği üzere Türkiye'yi, İran, Türkiye ve Irak sınırının birleştiği güney üçgeninin 64 km. Güneyindeki Piranşahr yakınlarındaki bir yerde meydana gelen bombalama sırasında 5 kişiyi öldürmekle suçladı. Her halükarda bombalanan alan bir PKK üssü idi. İran'ın niyeti konusundaki gazetecilerin sorusu üzerine Kıvrıkoğlu, İran'ın niyetleri, hiç değişmedi. 1639'dan beri aramızda hiç savaş olmadı fakat İran hiçbir zaman güçlü bir Türkiye istemedi. İran'ın şimdiki niyeti, Türkiye'yi saldırgan bir ülke olarak tasvir etmektir. Genel Kurmay Başkanı Kıvrıkoğlu, "İran'ın Türkiye'ye söyledikleri ile yaptıklarının farklı olduğunu" açıkladı. Kıvrıkoğlu, birkaç suçlamada bulundu: 1) İran, PKK'nın Urmiya ve Ushnu bölgelerinde kamplar kurmasına izin verdi; 2) İranlı yetkililer, hapisteki PKK liderinin kardeşi ve PKK güçlerinin komutanlarından biri olan Abdullah Öcalan ile görüşmeye devam etti; 3) İran, PKK militanlarının İran-İrak sınırını geçmesine göz yumdu; 4) İran, Ermenistan'dan PKK'ya silah akışını kolaylaştırmaya devam etti. TSK, İran'ın PKK için desteğinin, iki ülke arasındaki iyi ilişkilerin önündeki ana engel olduğunu açıkça ilan etti.⁹⁵

İran'ın PKK'ya verdiği destek iki ülke arasında uzun yıllar sorun teşkil etmeye devam etti. İran, PKK'ya verdiği desteğin ilk istisnası ise 1983 yılında oldu. Bu yılda Türkiye içerisinde vücut bulan İlim ve Menzil gruplarının liderleri İran'a geçerek İran devriminden etkilendiklerini ve bu yapıyı devrim yoluyla Türkiye'de de tesis etmek istediklerini belirtip yardım isteyince birden dengeler değişti. Bu tarihten sonra İran, İlim ve Menzil grubunu organize ederek Türk Hizbullah'ını vücuda getirdi. PKK, aldığı desteğin azalması ve Hizbullah'ın güçlü organizasyonu karşısında bu örgüt karşısında geriledi. Hizbullah birçok

⁹⁵ Olson, a.g.k. s.71.

doğu illerinde PKK'ya üstünlük sağladı. İran'ın PKK'ya karşı Hizbullah'ı tercih etmesindeki asıl sebep ideolojilerindendi. PKK, M/L öğretide bir ideolojiye sahipti ve bu ideolojinin desteklenmesi İran Devrimini oluşturan temel dini öğretiye tersti. Bu örgüte yapılacak yardımlar temelde İran açısından bir paradokstu ve İran taraftarlarınca tepkiyle karşılanıyorlardı. Bu yüzden devrimini asıl olarak destekleyen bir örgütte yardım devrimin ruhuna daha uygundu ve paradoksu da ortadan kaldırıyordu. PKK'da mevcut pozisyonunu korumak için direnince çatışmalar kaçınılmaz oldu. İki örgüt arasındaki çatışmalar devam ederken Türk güvenlik güçleri bölgedeki ağırlığını arttırdı.

Türk güvenlik kuvvetleri özellikle şehir merkezlerindeki üstünlüğünü arttırınca ve ibre Türkiye lehine gelişmeye başlayınca İran bu durumdan rahatsız oldu. Zira çatışmalardan sonra iki örgütte pozisyonlarını yitirmek üzereydi. Fakat İran'ın PKK'yı tekrar desteklemesi hem Hizbullah militanları üzerinde hem de Türkiye'de irtibatta olduğu diğer dini örgütler arasında olumsuz karşılanacaktı. Bu ortam İran'ın PKK ile olan bağına da zayıflatıyordu. Abdullah Öcalan verdiği ifadede; *“1994'e kadar bizim Türkiye'de yaşadığımız gerilemenin ardından İran'ın Hizbullah'ı PKK'ya alternatif geliştirme çabaları vardı. Bu dönem Hizbullah ile aramızda bir birimizin bölgesine girmeme ve faaliyetlerine karışmamaları, hatta düşmana karşı birlikte hareket tarzı konusunda anlaşma yapıldı. Ancak bu anlaşma fazla gündemde kalmadı.”*⁹⁶

Barışı sağlayan etken olarak PKK'ın bölge etkinliğinin zayıflaması neticesinde, İran'ın PKK'ya verdiği desteği keserek yerine PKK'dan boşalan yerlere Hizbullah'ı yerleştirme çabasında olması görünüyor. Bu durumda PKK tarafından barış için Hizbullah'a zeytin dalı uzatılmış, 30 Mart 1993 tarihinde “Merkez Komite” imzalı bildiri yayımlanmıştır. Bildiride, “Hizbullah hareketinin PKK önderliğindeki ulusal kurtuluş güçleriyle güç ve eylem birliği yapmasının günümüz gelişmelerinin de bir gerçeği olduğuna inanıyoruz. Burada Kürdistan halkının olduğu gibi tüm Ortadoğu halklarının çıkarlarını görüyoruz. Bu durumu sağduyulu kamuoyuna duyurur ve muhataplarında sağduyulu yaklaşmasını umuyoruz. Abdullah Öcalan barışı sağlamak, açılmış bir cepheyi kapatmak, en önemlisi dış desteği kaybetmemek için birçok girişimde bulunduğu kabul ettiği görülmektedir. *“İran'ın bizden en temel çıkarı güneydoğudaki oluşumdan rahatsız olmasıdır. Bizi ihtiyat kuvvet olarak tutmak istiyor. Hizbullah'ı İran destekliyor. 1994'te Sait (İttilat Yetkilisi)'le gelip görüştük. Hizbullah'ı bizim üzerimize göndermemesini söyledik. Bize değil hedeflere yönelmesini istedik. Bu mesajı Sait ile İran'a gönderdim. Uyarım etkili olmuş. Uyarılarımızın yanı sıra*

⁹⁶ Çora, Özoglu, a.g.k. s.133.

başka faaliyetlerimizin etkisi oldu. Hizbullah ile aramızda büyük çatışmalar oldu. Türkiye'deki Hizbullah ile aramızda büyük çatışmalar oldu. Türkiye'deki Hizbullah ile çatışırken Lübnan'daki Hizbullah ile bağlantı kurarak, dost örgüt olarak söyleyin üzerimize gelmesinler dedim. Sanırım bu etkili oldu.”⁹⁷ diyerek mevcut durumu dile getiriyordu.

Durumun karmaşıklığı arasında ilk geri adım PKK'dan geldi. PKK lideri yaptığı açıklamalarda örgütün M/L öğretilerinin tam tersi açıklamalar yapıyordu ve PKK davasının bir İslam davası olduğunu söylüyordu. Birbirlerine yönelik saldırıları 1995 yılında bıçak gibi kesen Hizbullah ile PKK'nın “Türkiye'yi yıkma hedefinde” birleştiği değerlendirmelerinin resmi raporlara yansımından sonra, PKK liderlerinin de ağız değiştirdiği görülmektedir. Bu kez Öcalan, İslami söylemlerle Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef alarak, “Kemalizm birçok din aliminin de belirttiği gibi Deccal rejimidir, onunla işbirliği yapan Müslümanlar Kafirdir” diyen PKK lideri, “Ortadoğu'da Kürt sorununu çözmek, Kürdistan'ı İslam enternasyonalizminin beşiği yapmak anlamına gelir. Kürt sorunu en yakıcı bir İslami sorundur. Bizde İslam'a en yakın hareketiz. İslam'ın gerçekleştirilmesinde iddialıyız. İslami kurtuluşun bu çerçevede gerçekleşeceğine inanıyoruz.”beyanıyla geliştirdiği “İslam Enternasyonalizmi” modeliyle İslami kesimi de içine alacak yeni yapılanma içine girmiştir. Baştan beri M/L örgüt olduğu iddiasındaki PKK kendisini amaca götüreceği yöntemler konusunda taviz vererek ortalama ve durumlara çok çabuk bir şekilde uyum gösterdi, yeni durumlara göre kendisini örgütlemeye çalıştı, toplumda mevcut tüm çelişkileri lehine çevirebilecek esnekliği göstermeye çalıştığı gözlemlenmektedir.⁹⁸

Bu yumuşama zaten Kürt kökenli olan Hizbullah üyelerinin yumuşaması ile devam etti. İran'ın da arabuluculuğu ile çatışmalar sulha erdi. Bu tarihten sonra yapılan PKK-Hizbullah görüşmeleri sonucunda alınan karar gereği iki örgüt bölgede ortak hareket etme kararı aldı. Velioğlu özellikle Kürtistan İslami Harekat lideri Şeyh Osman ile yakınlaştı. Velioğlu'nun Kuzey Irak'ta adamlarını Şeyh Osman aracılığı ile barındırdığını, İran'a da onun yardımı ile götürdüğü biliniyor. Velioğlu bölgede Kuzey Irak ve İran ile de birleşecek Kürt-İslam devleti kurma planlarını sürdürüyor. PKK ile işbirliği yapan Mele Abdullah adlı şahıs önderliğinde bölgede çalışmalarını sürdürdü. PKK bu örgütün ilk kuruluşunda Beka kampında yer verdi. Örgüt faaliyetlerini ve eğitimlerini PKK ile birlikte yürüten bu militanlarının adı PKK'ya bağlı ‘ Yurtsever İmamlar Birliği’ olarak tanındı. Bu birlik Melle Abdullah ölünceye kadar PKK ve İran'dan destek gördü.

⁹⁷ Olson, a.g.k. s.210

⁹⁸ Kılıç, a.g.k. s.170.

İran, Türk Hizbullah'ının tasfiyesinden sonra PKK'ya desteğini 1990'lı yılların sonuna kadar devam ettirdi. Bu tarihte örgüt ile İran'ın arası tekrar açıldı. Yolların ayrılmasındaki asıl sebep BOP'tu. ABD yaptığı çöl aslanı operasyonları ve hedefine koyduğu Irak'la ilgili olarak bölgedeki Kürt grupları yanına çekme politikası güttü. Bu politikanın İlk hedefi Irak'tı ve ikinci sırada İran geliyordu. Türkiye-İran ilişkileri, ABD'nin Irak'a yönelik beklenen saldırısından, daha saldırı gerçekleşmeden birkaç anlamda etkilendi. Birincisi, her iki ülkede, sınırlarını güçlendirme ihtiyacı duydu. Türkiye özellikle PKK'nın Urmiya bölgesindeki faaliyetlerinden endişeli idi. Tahran, böylesine kritik bir dönemde Türkiye'yi rahatlamak için PKK'yı ezmeye razı oldu. Tahran ayrıca BTC boru hattını eleştirmeyi bıraktı. Petrol konsorsiyumun lider katılımcısı BP'nin, BTC hattının Aralık 2002 de başlayacağını duyurduktan sonra İran, muhtemelen hattı eleştirmenin anlamsız olduğunu düşündü. Hatta İran, Siyonist düşmanlığı ile ilgili konuşmayı bile bıraktı. Aralık'ta Türkiye, İsrail ve ABD, "Güvenilir Denizkızı tatbikatı"nı (Operation Reliant Mermaid'i) gerçekleştirdiklerinde Tahran, hemen hiç bir şey söylemedi. ABD hem Irak'taki operasyonlarının güvenliği ve hem de İran'ın zayıflatılması için PKK'yı yanına çekti. PKK'nın yeni hamisi ABD idi ve PKK ilk iş olarak İran topraklarında ayrılıkçı PEJAK örgütünü vücuda getirdi. Bu tarihten sonra PKK ile İran artık aynı safta yer almadılar. PKK artık Türkiye için ne kadar tehdit oluşturuyorsa İran içinde o denli tehdit unsuru haline geldi.⁹⁹

Türkiye ve İran PKK'ya karşı ortak hareket etmek için birçok sebebi olduğunun farkına vardılar. Bunların başında İran, petrol borularının bir kısmının, İran doğal gazını ve petrolünü taşısa da taşımasa da İran topraklarından geçmesini istedi ve öyle gözüküyor ki borular, eğer İran topraklarından geçerlerse, İran petrolü ve doğal gazını da taşıyacaktı. İran ve Türkiye'den geçmesi planlanan bazı boru hatları, PKK'nın 20 yıldır aktif olduğu ve nüfusunun çoğunluğu Kürtlerden oluşan bölgelerden geçmek zorunda. Bu İran ve Türkiye'nin, bir Kürt sabotajına karşı daha yakın güvenlik işbirliği içinde olmaları anlamına gelmektedir. 1990'ların sonuna doğru, her iki ülkenin de ekonomilerini geliştirmeleri gerektiğinden, Kürt sorununun, Türk-İran ilişkilerinde bir faktör olarak çekiciliği azaldı. Yine bu yıllarda Kürt sorun ile başa çıkabilmek için, Türkiye ve İran'ın iş birliğini gerektiren 3 ana jeostratejik ve jeopolitik konu vardı: 1) Petrol ve gaz kaynaklarının ve bunların dağılımındaki ortak çıkarları; 2) Her iki ülkenin de, birbirlerinin Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki özellikle Azerbaycan ve İran'daki Azeri sorunu konusundaki politikalarından uzak durma istekleri; 3) Kuzey Irak'ta birbirlerinin nüfus alanları konusunda anlaşmaya varma ihtiyaçları. En son

⁹⁹ Asaf, Taha, a.g.k. s.144

konu, Türkiye'nin Kuzey Irak sınırında bir kontrol bölgesi oluşturmamasını ve yine Türkiye'nin Kuzey Irak'taki politikaları aracılığı ile "Azeri kartını oynamamasını gerektirdi. Bunun karşılığında ise, Ankara Tahran'ın Kuzey Irak'ta güçlü bir Kürt bağımsızlığına meydan verecek politikalara destek vermemesini ve böylece Türkiye'deki Kürtleri de aynı şeyleri istemeye teşvik etmemesini bekledi.¹⁰⁰

3.3. YENİ ORTADOĞU VE İRAN-TEROR İLİŞKİSİNİN TÜRKİYE'YE OLASI ETKİKERİ

3.3.1. Muhtemel Bir ABD Müdahalesi Kapsamında İran ve Türkiye İlişkileri:

İran'a yapılacak muhtemel bir ABD müdahalesi sonucu İran ve Türkiye ilişkileri savaşın süresi ve İran içerisindeki Türkiye'yi ilgilendiren unsurlar göre değişiklik gösterecektir. İran içerisinde Türkiye'yi ilgilendiren unsurlar sırayla saymak gerekirse; bunların ilkinin Kürtler olacaktır. Bunu Azeri nüfus takip edecek ve son olarak enerji kaynakları Türkiye'yi yakından ilgilendirerek İran ile ilgili politikalarına yön verecektir. Türkiye ABD'nin yapacağı olası müdahalede İran ile ilişkilerine bu unsurları düşünerek ayrı ayrı belirlemelidir. Bizde bu unsurlarla ilgili uygulanması gereken politikaları ayrı ayrı açıklayalım.

Kürtler: İran'a muhtemel ABD müdahalesi sonrasında Türkiye'nin başını ağrıtabilecek ve diğerlerine göre en ince politikayı uygulaması gereken mesele Kürt meselesidir. Türkiye daha İran devrimi olduğu yıllardan beri İran'ın parçalanmaması için yine ABD ve Batılı güçler tarafından yapılan rejimin tavsiyesi planlarına soğuk kalmış ve İran'ın rejimi ne olursa olsun sınırlarında bir bütünlük olması konusunda hassas davranmıştır. Türkiye'nin bu hassasiyetinin başlıca sebebi İran'ın parçalanarak toprakları üzerinde kurulacak olası Kürt Devletinin Türkiye içindeki Kürtleri de cesaretlendirmesiydi. İran'ın devrimden sonraki o ateşli Rejim ihracı politikalarını uyguladığı ve Türkiye'yi de hedef aldığı yıllarda İran-Türkiye ilişkileri ne denli kötü olursa olsun daha sonraki özellikle BOP'un uygulamaya konulması ve ABD'nin bölgeye direk müdahalesi yıllarıyla birlikte gelişen iyi ilişkiler 2000 yılından sonra karşılıklı iyi ilişkileri daha da yoğunlaştırdı.

ABD'nin Irak'ı işgaliyle bu ülkenin düştüğü kötü durum diğer bölge ülkelerine de ibret ifadesi olmuştur. Irak, işgalden sonra resmi olarak ikiye gayri resmi olarak üçe bölünmüştür. Türkiye açısından bu bölünme değerlendirildiğinde Irak, Saddam döneminden daha da tehlikeli bir hal almıştır. Kuzey Irak Kürt Yönetimi'nin kurulması ve bu yönetimin

¹⁰⁰ Olson, a.g.k. s.19.

Türk ve Arap yoğunluğunun fazla olduğu Musul ve Kerkük gibi şehirlere yoğun Kürt nüfus göç ettirerek devşirmek istemesi, Kuzey Irak topraklarında PKK Terör örgütüne kamplar sağlamaları ve lojistik destek vermeleri, kendi paralarını basmaları, merkez bankalarını kurmaları ve bunun gibi devlet kurumları tesis etmeleri adı resmi olarak açıklanmayan Kürt Devletinin var olması anlamına gelmekteydi ve bu Türkiye'nin hiç istemediği bir sonuçtu. Son yıllarda özellikle Batılı devletlerden güç alan Kuzey Irak Kürt yönetimi BOP kapsamında kendilerine ayrılan toprakları hedeflemektedir. Bu toprakların bir kısmı İran'da diğer bir kısmı da Türkiye'dedir. Bölgesel Kürt yönetimi ve bölgedeki ayrılıkçı Kürt gruplarda politikalarını buna göre belirlemektedir. Bu politikaların dayanak noktasında da ABD vardır.

ABD, İran'ı güçsüzleştirmek için uzun yıllar önce Kürtleri kendine dost edindi. Bunu daha önce de Irak'ta yaptı. Kürtler, Irak'ta ABD'ye verdiği destek sayesinde Kuzey Irak'ta kendilerine vaat edilen kukla yönetimin sahibi oldular. İran'a yapılacak ABD müdahalesinde Kürtlerin sergiledikleri tavır aynı olacak ve karşılığında istediği şeyde aynı olacaktır. Bu sonuç Kürtlerin hayalini süsleyen sözde "Büyük Kürdistan Devleti"ne bir adım daha yaklaşmak olacaktır. Bu bölgede Kürt güçlerin birleşmesi Türkiye içerisindeki oluşumları daha da cesaretlendirecek ve Kürt Devleti isteği cazibesini arttıracaktır. Bu sonuç Türkiye'nin toprak bütünlüğüne yönelik en büyük tehlikeyi de beraberinde getirecektir. Türkiye bu noktadan hareketle İran'ın toprak bütünlüğünü gözetmelidir. İran'ın ABD müdahalesi sonucu bölümlere ayrılması sözde büyük Kürdistan adına atılmış yeni bir adım olacaktır. Bu sonuç zaten uzun yıllardır ayrılıkçı terörle uğraşan Türkiye için beklenen en kötü sonuçlardan biri olacaktır. Zira bu sonuçla birlikte Türk güvenlik güçlerince bitme noktasına gelen bölücü terör tekrar cesaretlenecek, hem de bu güne kadar faaliyete geçmeyen sempatizanlarında harekete geçmesini sağlayacaktır.

Bugün İran, PKK terör faaliyetlerine toprakları üzerinde izin vermemektedir ayrıca PKK'nın İran'daki uzantısı PEJAK terör örgütüne karşıda operasyonlar düzenleyerek pasifize etmek için çalışmaktadır. Yine bugün İran, Türkiye içerisindeki İslami gruplara ve terör hareketlerine verdiği desteği kesmiştir. İran, Türkiye'nin hassasiyetlerini göze alan yeni bir komşuluk politikası ile birlikte ABD'nin Türkiye etkisini göreceli olarak azaltmak istemektedir. Saldırgan geçen o kadar yıldan sonra bugün İran, Türkiye olan ilişkilerini Atatürk dönemindeki iyi ilişkilere doğru yöneltmek istemektedir. Diyebiliriz ki bu günkü ilişkiler devrimden sonraki en verimli yıllarını yaşamaktadır. İran'ın rejimi ne olursa olsun yada kim tarafından yönetilirse yönetilsin bu durumun devamı esasa olmalıdır.

Türkiye'nin uygulaması gereken politika; yapılacak olası bir müdahaleden sonra yine bu iyi ilişkileri devam ettirecek ve daha da ileriye taşıyacak bir politika olmalıdır. Bununda ilk ve temel şartı İran'ın bütünlüğüdür. Yapılacak olası müdahale sonucunda eğer Irak benzeri bir bölünme yaşanırsa İran'ın Türk sınırına yakın bölgelerinde ayrılıkçı örgüt kamplarının kurulacağı ve eylemlerin daha da geniş bir arazide devam ettirecekleri görülmektedir. Bu terörle mücadele açısından Türkiye'nin yeni bir cepheye daha sahip olması anlamına gelecektir. Tüm bu sebeplerin üzerine ülkedeki parçalanmışlığın getireceği istikrarsızlık ortamının sınır komşusu olarak Türkiye'ye etkisi de olumsuz olacaktır. Yine böyle bir parçalanmışlık göç hareketlerini de tetikleyeceği için Türkiye'nin göç bölgesi içinde kalarak bu etkiyi derinden hissedecektir.

Sonuç olarak; ABD'nin İran'a olası müdahalesini Türkiye'nin hassasiyetlerinden Kürtler açısından değerlendirildiğinde, İran'ın işgali ve bu işgal sonucunda parçalanması istenilmeyen bir sonuçtur. Türkiye, bu harekatta Kürtleri pasifize edecek bir anlaşma yapamazsa tabii ki hareketi desteklememelidir. Türkiye'nin harekattan beklediği temel sonuç İran'ın toprak bütünlüğü olmalı ve mevcut iyi ilişkilerin devam ettirilmesi ve daha da geliştirilmesidir. ABD ile yapılan stratejik ortaklık anlaşması gereği verilecek destekte bu doğrultuda olmalı aksi sonuçlara destek verilmemelidir. Bunun yanında Türkiye'nin İran üzerindeki ABD tehdidini bertaraf edecek politikalarından da kaçınmalıdır. Zira Türkiye-İran ilişkilerinin iyileşmesindeki asıl faktör ABD tehdididir. Yine İran ile olan anlaşma konularından enerji koridoru, yer altı zenginlikleri arama çalışmaları BOP çerçevesinde yer alan haritanın sözde Kürdistan sınırları içerisinde kaldığından harekattan sonra bu bölgenin bol gelir getirecek bu projelerinin de suya düşmesi anlamına gelecektir ki sırf bu bile Türkiye'nin Kürt örgütlenmesi hakkındaki hassasiyetin de ne kadar haklı olduğunu ortaya koymaktadır. Türkiye bugün İran ile ABD arasında görece bir denge siyaseti gütmektedir. Fakat böyle bir müdahalede bugün uyguladığı bu denge politikası işlemez hale gelecektir. Türkiye'nin Kürt kartı açısından tavrını İran'dan yana kullanmalıdır.

Azeriler: İran nüfusunun yaklaşık %18 kadarı Azeri Türklerinden oluşmaktadır. Türkiye, ırk bağı bulunan Azeriler ile her zaman iyi ilişkiler içerisinde bulunmuştur. Özellikle S.S.C.B. dağıldıktan sonra kurulan Türki Cumhuriyetlerinden Azerbaycan Cumhuriyeti ile birlikte ilişkiler daha da gelişmeye başladı. Aslında Azerbaycan Cumhuriyeti ilk kurulduğunda hem Türkiye'nin hem de İran'ın iştahını kabarttı. Türkiye ve İran, Azerbaycan Cumhuriyetinin kendi politikalarıyla uyumlu hareket etmesi ve kendi etki alanları içerisinde bulunmalarını istiyordu. İran'ın Azeri devleti ile Mezhep bağı Türkiye'nin ise Irk bağı

bulunuyordu. İsteklerini sonuca erdirecek politikalar ortaya koyan iki devlet bu politikalar sonunda pekte istedikleri sonuca ulaşamadılar. Ne ırk bağı olan Türkiye, Azerbaycan'ı kendi politikalarına katabildi, ne mezhep bağı olan İran, Azerbaycan üzerinde istediği etkiyi yapabildi. Bu iki ülkenin Azerbaycan üzerinde etkili olamamasının iki temel nedeni vardı; bunlardan ilki Azerbaycan'ın zaten bir baskı rejiminden yeni kurtulması nedeni ile bağımsızlığa olan özlemi vardı. İkinci nedeni ise Rusya faktörüdür. Rusya kendinden ayrılan devletlerin her ne kadar özgür olduklarını vurgulasa da üzerlerindeki etkisini hiçbir zaman çekmedi. S.S.C.B. dağıldığı yıllarda Rusya'nın başlıca düşmanı hala ABD ve Müttefikleri idi. Kaldı ki Rusya yanı başında sıralı devrimi amaçlayarak İslam ideolojisinin yaygınlaştığı görmeye de tahammül edemezdi. Bu sebeplerden dolayı Azerbaycan'ın bağımsızlığının sonuçları iki devletin heveslerine hizmetten çok farklı oldu. Her ne kadar amaçlanan sonuçlara ulaşılamasa da Türkiye'nin İran'a göre Azerbaycan konusunda bir adım önde olduğunu iddia edebiliriz.

İran'a olası bir ABD müdahalesi sonucu İran'da meydana gelebilecek muhtemel Azeri bölünmesi tabii sonucu olarak Türkiye için bir cazibe oluşturacaktır fakat bu grubun cazibesi ve potansiyeli bundan önce iştahları kabartan Azerbaycan Cumhuriyeti kadar verimli değildir. Kaldı ki bu ülkenin bağımsızlığından istediğini alamayan Türkiye için İran'daki Azerilerin cazibesi daha düşük olacaktır. Bu düşük cazibe İran'ın bölünmesini göze alacak bir değer değildir. Yine buradaki Azeri grubun üzerinde ABD, Rusya ve Azerbaycan'ın etkisi de gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç olarak; ABD'nin İran'a olası müdahalesini Türkiye'nin hassasiyetlerinden Azeriler açısından değerlendirildiğinde, İran'ın işgali ve bu işgal sonucunda parçalanması istenilmeyen bir sonuçtur. Harekat sonunda muhtemelen 3 gruba ayrılacak İran'da Azerleri Türkiye'ye sağlayacağı en büyük katkı Kürtlere karşı dengeleyici unsur olacak ve bölge politikalarında Türkiye'nin yanında yer alacaktır. Türkmenlerin Irak'taki azınlık konumlarının aksine Azerilerin nüfus yoğunluğu Türkiye'nin İran'daki olası hareket kabiliyetini arttıracaktır. Saydığımız tüm bu iyi olasılıklara rağmen müdahale öncesinde ve sonrasında Türkiye, İran'ın toprak bütünlüğünü destekleyen politikaları desteklemelidir. Müdahale sonrasında İran'ın rejimi ne olursa olsun yada kimi tarafından yönetilirse yönetilsin İran'ın toprak bütünlüğünün devamı destekleyici uluslar arası girişimleri desteklemelidir.

Enerji kaynakları: Türkiye açısından İran'ın değerinin en önemli sebeplerinden biri de enerji kaynaklarıdır. İran, Rusya'dan sonra dünyanın en büyük doğal gaz kaynaklarına sahip 2. ülkesidir. Zengin petrol yataklarına sahiptir ve petrol ihraç eden ülkeler üyesidir. Zaten bu

zenginlikleri sebebi ile ABD ve Batının hedefindedir. İran'ın devrimden sonra Türkiye'ye takındığı düşmanca tavır 2000'li yıllara kadar aralıklarla devam etmişti. Bu yıllara kadar Türkiye'nin bölgedeki etkinliğini kırmak için elinden geleni yapan İran, Türkiye'de radikal ve ayrılıkçı grupları destekleyerek Türkiye'nin politik meseleleri de dahil birçok konuda taraf olmuştu. Devrimden başlayarak 2000'li yıllara gelene dek İran ile Türkiye arasında Enerji kaynakları alanında her hangi bir anlaşmaya dayanan bir ilişki olmamıştı. Hatta İran, BTC boru hattı projesinin sıkı muhaliflerindendi. Yine bu dönemde İran ile yapılan yegane anlaşma İran hükümetine yakınlığı ile bilinen Erbakan Hükümeti ile yapılan Doğal gaz anlaşmasıdır. Fakat bu anlaşma Erbakan hükümeti sonrası Hükümete gelen Mesut Yılmaz hükümeti ile birlikte fiyatının çok pahalı olduğu gerekçesiyle durduruldu. Enerji alanında neredeyse hiç hükmünde olan ilişkiler 2000'li yıllardan başlayarak bilinen nedenlerden dolayı tekrar düzelmeye başladı. Önce doğal gaz anlaşması yenilendi ve Türkiye ile İran arasındaki doğal gaz akışı tekrar sağlandı. Özellikle 2007 son aylarında yapılan ve ABD'nin büyük tepkisini çeken bir anlaşma var ki İran ile olan enerji politikalarında son noktayı oluşturdu. Bu anlaşma ile İran, Türkiye'ye kendi topraklarında Petrol ve doğalgaz arama ve bunları işletme yetkisini veriyordu. Bu anlaşma bir devrim niteliğindedir. Kaldı ki bunun yanında İran kaynaklarını Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması gibi birçok projeler üzerinde de duruluyor. İran'ın devrimden sonraki Türkiye politikası ile ABD tehdidi altındaki Türkiye politikası arasında ciddi bir fark var. Bu Türkiye'nin baştan beridir istediği iyi komşuluk ilişkilerinden başka bir şey değil. İran muhtemelen bölgede Kendisine komşu ABD tehdidinin varlığı devam ettiği sürece de bu iyi komşuluk ilişkileri devam edecek.

Sonuç olarak; ABD'nin İran'a olası müdahalesini Türkiye'nin hassasiyetlerinden enerji kaynakları açısından değerlendirildiğinde, İran'ın işgali ve bu işgal sonucunda sorulması gereken tek bir soru vardır; o da şu anki mevcut iyi ilişkilerin ve yapılan anlaşmaların devam edip etmeyeceğidir. ABD'nin olası İran operasyonu için öncelikle Suriye'yi kendi safına çekmelidir. Son yapılan ve Türkiye'nin de arabuluculuğunu üslendiği görüşmelerle Suriye ve İsrail arasındaki sorunlar çözüme kavuşturularak İran'ı bölgede yalnızlaştırmak amaçlanmaktadır. Suriye-ABD ve İsrail arasındaki ikili iyi ilişkiler müdahale sonrasında da devam edecek olursa İran'ın Enerji kaynaklarının dünya pazarlarına sevkıyatı Irak'taki Kürt bölgesinden ve Suriye'den geçerek Akdenize ulaşabilir. Bu güzergah ile Türkiye pasifize edilebilir. Bu yol Türkiye üzerinden geçecek bir enerji koridorunun alternatifi olarak Türkiye'nin elini zayıflatacaktır. Kaldı ki İran enerji kaynaklarının körfezden tankerlerle taşınması en bilindik yoldur. Türkiye'nin istemediği bu alternatifler karşısında

Türkiye bu dönemden hazırlıklarını yapmak zorundadır. Bu hazırlıkların önceliğini hali hazır İran'la iyi ilişkiler devam ederken yeni yapılacak bir yada birkaç Avrupa Doğalgaz Boru hatları inşa etmeli yada Yumurtalık Petrol boru hatları ile destekler ve 2007'de imzalanan arama-işletme anlaşmasını hayata geçirmelidir. Böylece Müdahalenin Enerji kaynaklarının tüm sonuçları açısından Türkiye'nin müdahale öncesi kazançlarını bertaraf edemeyecektir. Diğer yandan büyük bir sürpriz olurda ABD bölgeden çekilmeye karar verirse bu anlaşmalar ve projeler İran-Türkiye ilişkilerini eskiye götürecektir yolun önünü kapamamış olur.

Peki tüm bu şartlar olmadan Türkiye, ABD'nin İran'a olası bir müdahalesini desteklemelidir? Bu sorunun cevabı ise Irak'ta yatmaktadır. Irak operasyonuna verilen desteğin miktarı ile getirisinin miktarı arasındaki ahenge bir göz atılmalıdır. Kanımca Türkiye sonuçları açısından değerlendirdiğinde Irak operasyonuna verdiği destek kadar fayda sağlamış gibi gözükse de operasyon sonucu oluşan durum açısından istemediği bir sonuçla karşılaşmıştır. İran'da sonuçları ve yapısı ile ikinci bir Irak olacaktır. Bu sonuçta bizim istemediğimiz bir sonuç olacaktır. Bu kapsamda Türkiye şu pozisyonda olası bir Irak operasyonunu desteklememelidir. Bu sonuç bizi ABD'nin bölgedeki varlığının yada tehdidinin Türkiye'ye faydalarına kadar götürmektedir. Türkiye'nin mevcut ABD tehdidi devam ederken operasyon olsun olmasın yada İran'da rejim ne olursa olsun yada kim tarafından yönetilirse yönetilsin enerji kaynakları alanında yaşanan ilişkilerde bir gerileme yaşanmasına izin vermeyecek politikalar geliştirilmelidir.

Tüm bu anlattıklarımıza ek olarak belirtmemiz gereken bir konu daha var. Türkiye'nin İran' olası bir ABD müdahalesini desteklemesi gereken kanımızca birkaç nokta var. Bunlardan en önemli olanı ise İran'ın bölgedeki etkinliğinin kırılmasıdır. İran bölgede etkin bir ülkedir. Şii hilali kavramını da göz önünde bulundurduğumuzda birçok ülkede bölge politikalarını destekleyecek gruplar bulunmaktadır. Bu grupların birçok üyesi buldukları ülkelerin parlamentolarında temsilcidirler. İran'a yapılacak ABD müdahalesi sonrasında pasifize edilmesi Türkiye ve tabii ki İsrail'in bölgedeki etkisini daha da arttırmasını sağlayacaktır. Türkiye bölgedeki Orta Asya etkisine Orta Doğu etkisini eklemesi, Müslüman ülkeler arasındaki model görüntüsü ve Avrupa'ya döndüğü yüzü ile dünyada ve bölgesinde sözü daha da muteber bir ülke olacaktır.

3.3.2. İran-Rusya-Çin'in İlişkilerini Düzenleyen SCO Kapsamındaki Gelişmelerin Türkiye'ye Olası Etkileri:

Türkiye, son yıllarda bölgede görece bir denge politikası uygulamak istemektedir. Değişen koşullardan en iyi faydayı sağlamak isteyen Türkiye, neredeyse bölgesindeki her

ülke ile iletişim içinde bulunmaya dikkat etmektedir. Fakat 1950 ABD yardımı ile başlayan, Soğuk savaş yılları, ardından NATO üyeliği ile devam eden süreçte Türkiye, kendine dost ve müttefik ülke olarak ABD'yi seçmiştir.

ABD ile uzun yıllara dayanan bu ilişkiler bugünde etkisini devam ettirmektedir. Türkiye bölgede bir seçim yapmak zorunda kaldığı tüm zamanlarda beklenen karar, ABD ve AB yanlısı bir politika izleyeceği yönündedir. Bu yanlı duruş ABD'nin uluslararası alanda rakibi durumundaki Rusya, Çin ve İran'ın Türkiye'ye karşı temkinli yaklaşmasına neden olmaktadır. Türkiye'nin uzun yıllara dayanan ABD dostluğu nedeni ile yaptığı tüm girişimlere temkinle yaklaşan bu üç ülke yinede Türkiye'den tamamen kopmayarak iletişimlerine devam etmektedir. Rusya, Çin ve İran'ın ilişkilerinin temel bir sistematik içerisinde yer aldığı en bariz örnek "Şangay İşbirliği Örgütü" (SCO) dür. Bizimde incelememizin genel yapısını bu ticaret örgütü ile Türkiye ilişkileri arasına kaydırmak hiçte yanlış olmayacaktır. Zira Şangay beşlisi olarak başlayan örgütün kurucu ülkeleri arasında yazımıza konu Rusya ve Çin yer almakta İran ise temsilci bulundurarak gözlemci ülke sıfatını devam ettirmektedir. Bu çerçevede Şangay İşbirliği Örgütünün karar mekanizmasında da son derece etkili bu üç ülkenin ilişkilerinin kapsamını da burada alınan kararlar etkilemektedir. Bir bakıma üç ülkenin ilişkilerinin seviyesini SCO' de alınan kararları inceleyerek analiz edebiliriz. Türkiye üzerindeki etkilerinin irdelenebilmesi içinde burada alınan kararlar önem arz etmektedir.

SCO, Üyeler arası karşılıklı güveni, dostluğu ve iyi komşuluğu sağlamlaştırmak; Barışı korumayı ve desteklemeyi amaçlayan çok boyutlu işbirliğini geliştirmek; Bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmak; Demokratik, adil ve kalıcı bir siyasal ve ekonomik ilkeleri benimseyerek uluslararası bir düzenin kurulmasına destek sağlamak; Terörizm, ayrımcılık ve aşırıcılığın tüm biçimlerine karşı koymak; Uyuşturucu, silah kaçakçılığı, yasadışı göç ve diğer suçlarla ortaklaşa mücadele etmek; Siyaset, ticaret, ekonomi, savunma, hukuk, çevre, kültür, bilim - teknik, eğitim, enerji, ulaşım, kredi ve finans ve diğer ortak çıkar alanlarında etkili bölgesel işbirliğini teşvik etmek; Halkların refah ve yaşam seviyesinin sürekli yükselmesini amaçlayarak eşit ortaklık ilkesine dayanan ortak faaliyetler ile bölgede çok yönlü ve dengeli ekonomik büyüme, sosyal ve kültürel gelişmeye katkıda bulunmak; Dünya ekonomisi ile bütünleşme için sürekli işbirliği imkanlarını koordine etmek; Üye devletlerin uluslararası sorumluluklarını ve ulusal yasaları çerçevesinde yer alan temel hak ve özgürlükleri garanti altına alacak süreçleri yerine getirmesine yardımcı olmak; Diğer ülke ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler kurmak ve geliştirmek; Uluslararası sorunların

barışçıl yollarla çözülmesi konusunda işbirliği yapmak; 21'inci yüzyılın sorunlarına çözüm yolları aramak ve uyuşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesine katkıda bulunmaktır.

Teşkilatın en önemli amaçları arasında terörle mücadele, bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi ve karşılıklı tehdit algılamalarının önlenmesi yer almaktadır. PUTİN teşkilatın amacını; “İşbirliği yöntemi ile güvenlik aramak” olarak açıklamıştır. Yine örgüt asıl olarak ABD'nin bölgedeki etkisini azaltmak, savunma ve ticari alanda işbirliklerini geliştirmek, ticari ve ekonomik açıdan kendilerine yeter bir mekanizma kurarak örgüt dışı bağımlılıklarını azaltmak için kuruldu.

Bu anlatımla örgütün AB benzeri NATO'ya alternatif bir istekle kurulduğu söylenebilir. Burada altı çizilmesi gereken bir ayrıntıda şudur; Rusya Örgüte Askeri açıdan yaklaşırken, Çin örgütü ticari ve ekonomik amaçları için kullanmak istemektedir. İran ise örgüte girmeyi her ikisi içinde faydalı bulmaktadır. Kaldı ki Rusya ve İran dünyanın en büyük doğalgaz rezervlerine birinci ve ikinci ülkesidir. Yine bu iki ülke sahip olduğu petrol kaynakları ile OPET ülkeleri arasında yerini almıştır. Çin ise ucuz işgücü ve hammadde ile dünya pazarlarındaki etkinliğini her geçen gün arttırmakta birlikte Çin'in petrol üretim ve tüketim rakamları göz önüne alındığında 2020 yılında ihtiyacı olan petrolün %80 'ni ithal etmek zorundadır.¹⁰¹ Ortadoğu petrollerinin ABD denetimi altına girmesi Çin'in dünya ticaretine etkisinin ABD denetimine girmesiyle aynı anlama gelecektir. Bu noktada Çin, Rusya ve İran'ın ortak paydada birleştikleri konu ise ABD'nin başta Ortadoğu olmak üzere dünya üzerindeki etkinliğini kırmaktır. İşte bu payda bu ülkelerle Türkiye'nin yollarını kesiştirmektedir. Zira Türkiye bölgesine kilit ülke durumundadır. Güçlü ordusu, demokratik yapısı, ticari kapasitesi ve jeopolitik konumu ile her ülkenin dost edinmek isteyeceği bir ülke konumundadır. Türkiye, jeopolitik konumu itibari ile bir taraftan Kafkaslar yolu ile Hazar Denizi'ne ve Orta Asya'ya, diğer yandan Balkanlar üzerinden Adriyatik Denizi'ne erişebilecek bir coğrafya üzerinde bulunmakta, diğer taraftan Fırat ve Dicle nehirleri üzerinden Körfez Bölgesi'ne de açılabilir.

Ekonomik bakımdan Türkiye'nin; AB Gümrük Birliği, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Konferansı Teşkilatı ve Bu Teşkilatın Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK) üyelikleri ile bölgesel güç olma rolünü destekleyebilecek ve takviye edebilecek önemli açılımlardır. Orta Doğu'ya etki etmek isteyen her ülke yanında Türkiye'yi görmek isteyecektir. Rusya Federasyonu'nun İran ile ileri düzeyde devam eden ilişkileri de dikkate alındığında; İran ile işbirliğinin sürdürülmesi

¹⁰¹ Dumanlı, C., ABD-İran Gerginliği ve Türkiye Etkileri, İstanbul, 2007, s.27.

yönündeki ilişkiler Rusya Federasyonu ile olan işbirliğine de katkı sağlayabilecektir. Bu gelişme aynı zamanda Şangay İşbirliği Teşkilatı ile işbirliğinin artırılmasına da imkan verebilecektir.

Orta Doğu birçok büyük sanayinin enerjisini sağlamaktadır. Örneğin ABD tarafından işgal edilen Irak, Japonya'nın petrol ihtiyacını karşılayan yegane ülkedir. İran'da başta uzak doğu olmak üzere birçok ülkenin temel petrol ihraç eden ülkesidir. Şunu diyebiliriz ki; ABD'nin Irak'tan sonra İran'ın da enerji kaynaklarına hükmetmesi demek birçok ülkenin sanayisine direk etki etmesi anlamına gelecektir. Türkiye için ise ABD'nin Orta Doğu enerji kaynaklarına etki politikasına uzak kalmak ne kadar riskli ise bu üç ülkenin ortak politikalarına uzak kalmakta o kadar risklidir. Bunun en temel sebebi Üç ülkenin topraklarında bulundurduğu potansiyelin bir tekel yaratacak kadar güçlü olmasındandır. Bu gruptan uzaklaşmak özellikle doğalgaz başta olmak birçok alanda krizler yaşamamıza sebep olabilir. Unutulmamalıdır ki Türkiye doğalgaz ihtiyacını Rusya ve İran'dan karşılamaktadır.

Üç ülkenin ortaklıklarının görüşüldüğü ve hayata geçirildiği yegane yer ise SCO'dür. Çin, Rusya ile birlikte komünizmi yaşayan ülkelerin başında geliyordu. Bu bağ iki ülke ilişkilerini çok eski yıllara taşımaktadır. Fakat Çin'in SCO'nü Ticari bir Pazar olarak görmesi ve ekonomik ilişkileri ön planda tutması Rusya'dan farklılık göstermektedir. Bu örgüte üye ülkelere askeri kabiliyetlerini pazarlayan Rusya, örgüte genel yaklaşımını da bu yönde kullanmaktadır. İran için devrimden sonra ABD başta olmak üzere Avrupa devletlerinden teslim alamadığı silahları ile güçsüzleşen ordusunu donatmak için de ekonomik faaliyetlerinin önünü açmak içinde SCO'de bulunmayı uygun buluyordu. Bu kapsamda hem bir savunma birliği olarak hem de bir ekonomik topluluk olarak SCO, İran için bir cazibe teşkil ediyordu. Bu üç ülkenin ABD etkinliğini azaltmak için birleşmelerinde geçmişe dayanan etkilerde yok değil. Çin, Vietnam ve Kore savaşlarında ABD'nin perde arkasındaki düşmanı idi. Rusya ile zaten dünyanın iki süper gücü olarak iki kutbu oynamış ve soğuk savaş sonrası görece bir mağlubiyetle ayrılmıştır. İran, devrimden sonra birinci ve ikinci Dünya Savaşları sonrası kurulan düzenin sistematiğini yıkarak ABD'nin bölgedeki baş düşmanı haline geliyordu. Birçok ortak paydaya sahip bu üç ülkenin ilişkilerinin Türkiye'ye Askeri, enerji ve ticari açıdan olası etkileri olacağı düşünülebilir. Bunları tek tek ele alalım.

Askeri: NATO'nun Doğuya doğru genişleyerek 26 üyeli bir İttifak olması ve 20 ülkeyi Barış İçin Ortaklık Projesi kapsamında içine alması; Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın önemini daha da artırmıştır. Rusya, İran ve Çin'in askeri alandaki ilişkileri Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Bu üç ülkenin askeri sıralamasında Çin 2 milyon 225 bin askerle Dünyanın

en büyük ordusudur. Yine bu listede Rusya 1 milyon 37 bin askerle beşinci sırayı Türkiye ise 514 bin 850 askerle Dünyanın sekizinci büyük ordusudur. Bu ülkeler ABD'nin bölgedeki varlığını bitirebilmek için hızlı bir hazırlık içindedir. Rusya ile Çin'in başarılı askerî tatbikatları ABD'yi bölgeden uzaklaştırmak için iş birliğine hazır olduklarını gösteriyor.

İran ise sınır komşumuz olması nedeni ile askeri açıdan Türkiye için farklı bir öneme sahiptir. Sınır komşumuz İran'ın ve hemen yanı başındaki Rusya'nın askeri alandaki işbirlikleri stratejik ortaklık seviyesine ulaşmıştır. İran, Rusya'nın desteği ile nükleer silahlara sahip olmak amacıyla başlattığı uranyum zenginleştirme faaliyetleri Türkiye'nin nükleer tehdit altında olması anlamına gelmektedir. Bu ülkelerin Türkiye'ye karşı takındıkları ihtiyatlı tutumunun üzerine muhtemel bir İran operasyonunda kullanılacak İncirlik hava üssü Türkiye topraklarını İran'ın doğal hedefi haline getirecektir. Dünyanın en büyük ordularının desteğini alan İran'ın Türkiye'yi hedef ülke olarak seçmesi sonuçları yöneyle son derece zararlı olacaktır. Bu ülkelerin askeri alandaki işbirlikleri

Türkiye'yi birebir çok derinden ilgilendirmektedir. Türkiye'nin Bu ülkeler ile ilişkilerine farklı bir boyutta savaş kabiliyeti ve silah çeşitliliği yönünde olacaktır. Türkiye ordusunun bölgesinde sahip olduğu güçlü konum bu ülkelerin ilişkileri sonucu geri düşebilir. İran, Rusya'nın güçlü silahlarını sorunsuz alırken, Türkiye, ABD başta olmak üzere Avrupa'dan ihtiyaç duyduğu silahlara kolay ulaşamamaktadır. ABD senatosu bazı politik baskılar yüzünden silah satımlarını veto etmekte yada geciktirici kararlar alabilmektedir. Yine Almanya, Türkiye'nin bazı iç meselelerini bahane ederek silah teslimatlarında aksaklıklar yapmıştır. Bu durumun varlığı Türkiye'nin silah gücünü bölge ülkeleri özellikle İran karşısında azaltacaktır. Askeri etkinin bir diğer kanadı SCO çatısı altında oluşan güvenlik ve savunma yapılanmasıdır. Örgütte BM Güvenlik Konseyi daimi beş üyesinden ikisi, yani Çin ve Rusya yer almaktadır. Bu yönüyle Türkiye'nin BM içerisindeki etkinliğini iki ülkenin desteklemesi büyük mesafe alınmasını sağlayacaktır. Daha önceden de belirttiğimiz gibi Rusya SCO'nün NATO benzeri bir askeri yapılanma içersine girmesini istiyor. Teşkilat bölgesinde küresel savunma ve güvenlik yapılanmasını gittikçe derinleştirmektedir. Teşkilata gözlemci statüsünde kabul edilen tam üyelik için Hindistan, Pakistan ve İran isteklerini açıkça dile getirmektedirler. Bu şekilde Teşkilatın 5 üyesinin nükleer silahlara sahip olduğu gerçeği dikkate alındığında, Türkiye'nin Barışçıl amaçlarla nükleer enerji üretme yönündeki politikasını gözden geçirmesi gerekmektedir.

Bu savunma anlayışı içerisinde Rusya ve Çin başta olmak üzere örgüt ülkelerinin Türkiye'nin sahip olduğu yetenekler açısından kendi saflarında yer almak istemeleri çok

normal gözüküyor ama örgütün asıl amacının ABD'nin bölgedeki hegemonyasına karşı kurulduğunu düşünerek NATO üyesi ve ABD'nin stratejik ortağı Türkiye'nin örgüte üye olması ne kadar gerçekçi olur tartışılır. Türkiye'nin askeri anlamda bu üç ülkenin işbirliklerine uzak durmaması gerektiği de denge politikası ve tehdit algılamaları yönüyle başka bir gerçektir. SCO'nun Türkiye'yi ilgilendiren bir diğer yapılanması da Terör alanındaki çalışmalarıdır. Teşkilat çerçevesinde; Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer üye ülkeler arasındaki sınır sorunlarının çözümü, terörizm ile mücadele antlaşması imzalanması, Bişkek'te anti-terör merkezinin kurulması, 2004 yılında Pekin'de Sekreterliğin ve Bölgesel Anti-terör Müdahale Grubu Yürütme Komitesinin faaliyete geçmesi önemli gelişmelerdir.

Türkiye geçmiş senelerde politikaları bahane edilerek maruz kaldığı askeri ambargolar sonucunda kararlarını uygulama yönünde zor durumda kalmıştır. Dünya silah pazarının iki kutuplu olduğu düşünüldüğünde tek kutuptan silahlanmaya devam eden Türkiye bu tip ambargolar sonucunda yine zor durumlara düşebilir. Bu handikapı aşmak için Türkiye'nin kendi askeri yeterliliğine ulaşana kadar iki kutuptan aynı anla silahlanması gerekmektedir. Böylece ilişkilerinin yelpazesini daha da genişleterek kuvvetlendirecektir.

Enerji: Orta Asya'da SSCB'nin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler için temel sorun sürdürülebilir uluslararası güvenliğin tesisidir. Güvenliğin devamlılığının sağlanması ve ellerindeki yüksek enerji potansiyelinin güvenli yollarla ulaştırılması önem taşımaktadır. Türkiye bu üç ülkenin işbirliğinden en fazla enerji kaynakları yönüyle etkilenecektir. Üç ülke arasındaki ilişkilerde Türkiye'ye etkinliği yönünden askeri alandaki Rusya-Çin etkinliğini Enerji kaynakları yönüyle Rusya-İran almaktadır. Çin bu etkisizliğini Rusya ve İran ile iyi ilişkilerini pekiştirecek politikalarla kapatmak istemektedir. SCO bu kapsamdaki politikaların bir getirisiidir. Çin'in bu örgüte üye olmasının asıl amcacinı enerji kaynaklarına yakın olmakta yatmaktadır. Örgüte üye ülkeler 300 milyon metrekare toprağı kapsamakta ve Avrasya kıtasının 3/5'ine denk gelmektedir. Sadece bu alandaki enerjinin miktarı SCO'yü bir acibe merkezi haline getirmektedir.

Çin, SCO'nun gündemine sürekli olarak ekonomik anlaşma kriterlerini taşımaktadır. Çin bu kapsamda SCO Bankasının kurulmasını ve SCO Enerji kulübünün oluşturulmasını ayrıca Orta Asya coğrafyasındaki enerji kaynaklarına daha kolay ulaşabilmek için SCO coğrafyasında OPEC benzeri bir oluşumun kurulmasını istiyor. Ancak Rusya'nın Çin'in enerji alanındaki bu teklifine sıcak bakmadığını söylemek mümkündür. Zira Moskova enerji alanında sadece Orta Asya'da değil, bütün dünyada kendi hegemonyasını kurmak istiyor. Bu anlamda İran ve Rusya ilişkileri Türkiye açısından daha önemli gözüküyor. Çin'in bu iki

ülkeyle ilişkilerinin boyutu Çin'e yapılacak ucuz enerji ve hammadde girişleriyle özellikle Avrupa piyasasında Çin ile rekabet eden Türkiye'nin rekabet kabiliyetini azaltacaktır. Bu anlamda üçlü ilişkilerin seyri Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir.

Yine İran ve Rusya'nın doğalgaz alanında yapacakları işbirlikleri doğalgaz alanında bir tekel doğurabilir. Türkiye bu anlaşmalar zincirine Doğu-Batı arasında oynadığı köprü görevi yönüyle katılabilirse dünyanın enerji koridoru olma yolunda büyük bir adım daha atabilir. Fakat bu ilişkilerden uzak kalması ve grubun Akdeniz'e İran'ın müttefiki Suriye üzerinden açılmaya karar vermesi Türkiye'nin büyük bir avantajını kullanamamasına sebep olacaktır. Türkiye, Orta Asya petrol ve doğal gazı ile Hazar petrolerinin dünyaya açılımında; "Baku-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı", "Türkmenistan-İran-Türkiye Doğal Gaz Boru Hattı" ve "Mavi Akım" projeleri ile önemli roller üstlenmiş ve stratejik kaynakların dünya pazarlarına ulaştırılmasına ilişkin önemli açılımları gerçekleştirmiştir fakat bu bile istenilen seviye değildir.

Unutmamalıdır ki; Orta Asya'daki ve Orta Asya'daki tüm yapılanmaların ana sebebinde sınırlı enerji kaynaklarına hükmederek sonsuz enerji isteğine hükmetmek gelir. Böylece enerjinin açığa çıkardığı tüm sonuçlara da hükmedebilirsiniz. Son yıllarda Türkiye'nin Rusya ile yakınlaşmasının bir sebebi de enerji kaynaklarının güvenliğidir. Petrol boru hatlarının güvenliğinin sağlanması, bölgesel güvenliğin tesis edilmesi gibi Rusya Federasyonu için hayati konuların gündemde olması Moskova'yı Türkiye'ye yakınlaştırmıştır. Rusya Federasyonu, SSCB'nin çöküşünün ardından aktif açılımı sağlamak ve uygulamaya geçebilmek için yeni koridorlar yaratma arayışına girmiştir. Bu arayış içinde de Türkiye, Avrupa ile Asya arasındaki stratejik konumu nedeni ile Rusya Federasyonu için sonsuz önem taşıyan jeopolitik aktör ülkedir. Türkiye enerji alanında görece denge politikasını da iki yanlı oluşturmalıdır. Bir tarafa yönünü dönerken diğer tarafa sırtını dönmesi politikasında hep bir kazanç eksikliğine sebep olacaktır. Türkiye dünya üzerindeki konumuna uygun olarak hem Asyalı ne de Avrupalı bir uluslar arası bir politikaya sahip olmalıdır.

Ticari: Türkiye'nin Çin, Rusya ve İran üçlü ilişkileri içerisinde olası etkileneceği başka önemli bir kalemde Ticari ilişkiler ile ilgilidir. Çin'in nüfusu 1 milyar 300 milyondur. Rusya'nın nüfusu 143 milyondur. İran'ın nüfusu ise 80 milyon kadardır. Bu üç ülkenin toplam nüfusu bir buçuk milyarı geçen büyük bir pazarı ifade etmektedir.

Enerji alanında Rusya ve İran'ın aksine ticari alanda etkin olan ülke Çin'dir. Çin hem nüfusu yönüyle büyük bir Pazar'ı oluştururken ürettikleriyle ticaret hacmini bugün 1600 milyar dolara taşımıştır. Bu büyük pastadan herkes pay almak istemektedir fakat Türkiye, Çin

için farklı bir önem arz etmektedir. Türkiye, Şanghay İşbirliği Teşkilatı'nın kurucu ve aktör ülkesi Çin Halk Cumhuriyeti'nin Kafkaslar yolu ile Avrupa'ya bağlanma stratejisine olumlu açılımlar sağlamayı bu kapsamda destekleyebilecek ve Kafkaslar üzerinden bu ülkenin dünyaya açılabilmesini esas alan politikasına bu yaklaşım çerçevesinde güncelleştirebilecektir. Diğer taraftan Türkiye ile Rusya arasındaki ticaret hacmi bugün 10 milyar dolar'dır. Bu rakama bavul ticaret rakamları dahil değildir ve Rusya, Türkiye'nin özellikle deri sektöründeki en büyük pazarıdır. Rusya ile ticaret hacmi 50 milyar dolara çıkarılmak istenirken İran ile bugün 8 milyar dolar olan ticaret hacmi 20 milyar dolara çıkarılması planlanmaktadır. Bu planlar yapılırken özellikle SCO üzerinden üç ülkenin ticari yetilerini geliştirip dış pazarlardan uzak durmaya gitmeleri Türkiye'nin ticari açıdan da zor duruma düşeceklerini göstermektedir. Bu üç ülkenin Türkiye'nin ihracatındaki payı bugün %17.5 civarındadır. Yapılan planlama ile bu rakamın %35'lere çıkarılması istenmektedir. Bu planlama ile Türkiye'nin yakın ilişkilerini devam ettirmeli, özellikle Çin pazarındaki ucuz işçilik ve hammadde imkanlarından yararlanılarak üretim sahalarını bu bölgeye de kaydırılması yapılabilecek başlangıç stratejilerinden olabilir. Örgüt zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklara, belli düzeyde teknolojiye ve dünyanın en büyük pazara sahiptir. Yani dünyanın en büyük güvenlik ve ekonomik örgütü almaya adaydır.

Sonuç olarak; Rusya, Çin ve İran ilişkilerinin Türkiye'ye olası birçok etkisinin yanında ağırlıklı Askeri, Enerji ve Ticari alanlarda etkisinin büyük olacağı gözükmektedir. Bu üç ülkenin ilişkilerini geliştirmek için buldukları SCO önemini her geçen gün daha da arttırmaktadır. Türkiye'nin bu gruptaki ülkelerle ilişkileri dengeli bir şekilde yönetmeli uluslararası politikasında tek yanlı davranmamalı iki kutup arasındaki dengeyi bularak sonuçları açısından kendi menfaatini uluslararası nabızla birleştirmelidir.

3.3.3. Türkiye ve İran İlişkilerinin Geleceği Kapsamında Türkiye'nin Uygulaması Gereken Politikalar:

Türkiye, İran ilişkileri diyebiliriz ki son 50 yılın en ılımlı dönemini yaşamaktadır. Son çeyrek yüzyılda özellikle İran'ın devrimden sonraki o saldırgan yıllarında Türkiye, İran destekli terörün hedefi haline geldi. Bu durum iki ülke ilişkilerini birçok konuda geri kalmasına neden oldu ve diyebiliriz ki devrimden sonraki 25 yıl gerginlikler ve politik krizlerle geçti. İkili ilişkilerdeki bu sıkıntılı yıllar 2000'li yılların başına kadar devam etti.

Bu dönemde İran'da ılımlı Hatemi'nin Cumhurbaşkanı olması ve ardından ABD'nin bölgeye direk müdahale ederek İran'ı "şer üçgenin" de olduğunu deklare ederek başlıca hedefi olduğunu söylemesi İran'ı bölgede Türkiye'ye daha da yaklaştırdı. Türkiye'de bu

yakınlık politikasına karlılık vererek iyi ilişkiler gelişmeye başladı. Şahin diyebileceğimiz Ahmedinecat'ın Cumhurbaşkanlığına seçilmesi bile ılımlı bir çizgiye yaklaşan Türkiye-İran ilişkilerini bu çizgiden kaydırmadı. Bu temel ılımlı İran politikasının önceki saldırgan yıllardan farklılık göstererek yumuşamasındaki asıl faktörü bölgedeki İran varlığına karşı var olan ABD tehdidinin oluşturduğunu söyleyebiliriz. İran, Irak örneğinde olduğu gibi özellikle BM nezdinde oluşturulacak çok uluslu bir güçle ülkesine karşı yapılacak olası bir müdahaleden endişe duymaktadır. Bu endişenin bertaraf edilmesi için oluşturulan savunma stratejileri oluşturulurken de Türkiye'nin dostluğuna ayrıca bir önem vermektedir. Zira olası bu operasyonun başlaması ile birlikte Türkiye, İran için hayati öneme sahip bir ülke olacaktır. Bunun yanında İran, enerji kaynaklarının Dünya pazarlarına taşınmasında özellikle Akdeniz ve Avrupa pazarlarına ulaşmakta en güvenli yol olarak Türkiye'yi görmektedir. Yine iki ülkenin ortak sorunu olarak son yıllarda tehlikesinin boyutunu K.İrak'ta kurulan bölgesel yönetimi ile ortaya çıkaran Kürt ayrılıkçı terörü oluşturmaktadır. Bu sorunun aşılmasında da iki ülkenin ortak hareket etme mecburiyeti doğmaktadır. Tüm bu hassasiyetlerden hareketle İran iyi komşuluk niyetlerini gösterecek bazı atılımlar yapmıştır.

Bunların ilkinin İran'ın Türkiye içerisinde destek verdiği terör gruplarıyla ilişkisini keserek gösterdi. Türkiye, yine İran politikasına daha önce yaşadığı acı tecrübeleri yaşamamak için gerekli önlemleri almalıdır. İran'ın Türkiye'deki terör faaliyetlerini birçok kalıcı zararlar vermiştir. İran'ın PKK terör faaliyetlerini destekleyerek kamplar sağlaması, yıllarca rejim ihracı başta olmak üzere birçok devrim inkılabı politikasını yerleştirmek için desteklediği terör Türkiye'yi meşgul etmiş fakat Türkiye'nin etkin mücadelesi ve kararlı tutumu ile Orta Doğu'daki konjektörün değişmesi ile bu politikasının yararından çok zarar getireceğini görerek Türkiye üzerindeki faaliyetlerini sona erdirmiştir. İran'ın yaptığı bir diğer iyi komşuluk ilişkisi örneği de Türkiye'nin iç işlerine müdahale anlamına gelen uygulamalarına son vererek gösterdi. Geçmiş yıllarda gerek devlet organları nezdinde yapılan açıklamalarla gerek Türkiye'deki hassas konular üzerine yapılan organizasyonları bizzat koordine ederek yada iştirak ederek Türkiye gündemini uzun süre meşgul edecek ve mevcut huzur ortamını bozacak faaliyetlerini görmekteydik. Yine bu uygulamalarına son vermesi ikili ilişkilerin gelişmesine yardımcı oldu.

Tüm bunlarında ötesinde Türkiye ile İran arasında son 40 yılın en önemli anlaşması İran'ı Türkiye'nin gözünde daha da değerlendirdi. Yapılan anlaşma gereği Türkiye, İran topraklarında Petrol ve doğalgaz arama ve bunları işletme hakkı kazandı. Bu anlaşma ABD'nin büyük tepkisini çekti. Çekmesi de gayet doğaldı. Bu anlaşma Türkiye'nin zengin

İran toprakları üzerinde imtiyazlı bir yer almasını sağlıyordu ve bu ABD'nin İran'ı yalnızlaştırma politikasına tamamen zıttı.

Bu anlaşmanın içerisinde çıkarılacak birçok sonuç vardı. Bu sonuçlardan biri de; Irak işgali sırasında işgale katılan birçok ülkenin verdiği desteğin amacı asıl olarak Irak'taki petrolden pay almaktı. Yani o kadar zahmetin, külfetin muhalif hareketlerin karşılığı asıl olarak Türkiye'nin İran ile yapmış olduğu anlaşmaya emsal bir anlaşmanın tarafı olabilmektir. Bu sonuç ışığında Türkiye bu anlaşmayla olası bir İran operasyonu sonunda işgal güçlerine tam destek verse bile bu desteğin sonunda böyle bir anlaşmayla çıkamayabilirdi. Bu yönüyle anlaşma bir sürecin en faydalı sonucu olarak göze batıyor. İran'ın böyle bir anlaşmaya Türkiye'yi taraf etmesi iyi komşuluk ilişkilerinin geldiği en üst seviyelerden birini göstermektedir. İran ile iyi ilişkiler ticari rakamlara da yansdı. 2000'li yıllara gelindiğinde 1 milyar dolar civarında seyreden ticaret hacmi neredeyse her yıl bir o kadar artarak bu gün 8 milyar doları buldu. Yapılan son anlaşmalarla bu rakamın gelecek yıllarda 20 milyar doları bulması bekleniyor.

Tüm bu gelişmeler ışında Türkiye'nin İran konusunda uygulaması gereken öncelikli politikası İran'ın geleceği ne olursa olsun ikili bu iyi ilişkilerin geriye yürümesini engelleyecek politikaları hayata geçirmelidir. İran'a olası bir operasyon olsun yada olmasın veya bölgede İran'a karşı ABD tehdidi kalksın yada kalkmasın gelen iyi ilişkilerden geriye dönülmez bir seviyeye getirilmelidir. Bu geriye dönülmezlik formülünün kaynağını da gelen hükümetler kim olursa olsun, hangi ideolojiye sahip olursa olsun ikili ilişkileri askıya alamayacak ve ileriye taşıma gayreti gösterecek bir zemini oluşturacak anlaşmalar zinciri oluşturacaktır. İran'ı vazgeçilmez yapan şey enerji kaynaklarıdır. Türkiye, İran enerji kaynaklarının bulunması, işletilmesi ve dünya pazarlarına kazandırılması anlamında geliştireceği projelerle ve bunları destekleyen anlaşmalarla tüm hükümetler için vazgeçilmez olabilir. Bu projelerden en çabuk akla geleni ise doğalgaz yada petrol boru hatlarıdır. Türkiye, İran petrolünü yada doğalgazını ne kadar fazla dünya piyasaları ile buluşturursa gelen kim olursa olsun iyi ilişkilerini devam ettirecektir. Böylece Türkiye, İran'da olan gelişmelerden de en az seviyede etkilenecektir. Bu politika AB ülkeleri içinde ideal bir politikadır. Zira Rus doğalgazına mecbur olan Avrupa Rusya'nın doğalgaz politikasından son derece rahatsızdır. Bu alternatif AB içinde uygun bir projeyi teşkil etmektedir. Böylece Türkiye AB'ye de bir adım daha yaklaşmış olacak ve etkinliğini bir nebze daha arttıracaktır. Yine Türkiye, İran petrolünü işletmek adına İran sınırında ama özellikle Türkiye toprakları üzerinde kuracağı rafinerilerle hem bu bölgenin terör eylemlerinden arınmasını hem sınır geçişlerinin

engellemesini sağlayıp bölge huzurunu tesis ederken rafineri gelirleri ve ürün satışıyla ciddi ekonomik gelir elde edecektir. Bu yapılanmalarla Türkiye Dünya enerji koridoru olma yolunda büyük bir adım atarken kendi ihtiyacı olan hammaddeye de ucuza sahip olacaktır.

Türkiye-İran ilişkilerinin düzelmesinde etkili olan ABD tehdidine karşı Türkiye'nin izlemesi gereken politikaya ilişkin şunları söyleyebiliriz; Kilit soru şudur: "Türkiye olası operasyonu desteklemeli mi? desteklememeli mi?". Yaptığımız tüm bu açıklamaların ardından Türkiye, olası İran operasyonunu desteklememelidir. Operasyonun getireceği belirsizlik Türkiye'ye daha da fazla yük getirecektir. Kaldı ki İran ile olan bu iyi diyalog yeni oluşacak yönetimle yada savaşın uzun sürmesi halinde mevcut yönetimle aynı olmayacaktır. Tüm bunlara rağmen unutulmaması gerek şudur ki; ABD'nin bölgedeki varlığını devam ettirmesi Türkiye'nin yararına değildir. Türkiye, uyguladığı politikalarda İran kaçınılmalıdır. Özellikle yukarıda sağdığımız enerji projelerinin hayata geçirmeden yapılacak bir operasyon Türkiye açısından çok zararlı sonuçlar doğurabilir.

Yine Türkiye, şu anki iyi komşuluk ilişkilerinin geriye dönüp tekrar Türkiye içerisindeki terör faaliyetlerini desteklememesi için ortak sınır operasyonları ile bölgede etkin rol oynamalı yapılacak anlaşmalarla "sınır ötesi sıcak takip" anlaşması imzalanmalıdır. Bu anlaşma ile karşılıklı güven ortamı da pekişecektir. Yine İrticai terörün desteğinin geri gelmesini önlemek için yaptırımlı anlaşmaların imzalanması, para transferleri ve istihbarat paylaşmalarının yapılması gerekmektedir.

SONUÇ

İran'ın da dahil olduğu birçok Orta Doğu ülkesi dünya savaşları sonunda galip devletler tarafından çizilen haritalar ve kurulan bir sistem içerisinde bu devletler tarafından başa getirilen hükümetler tarafından yönetiliyorlardı. Soğuk savaş yıllarında bu hükümetler genel olarak batı yanlısı bir politika izlediler. İran'da da durum farklı değildi.

Şah rejimi devrim olana kadar batı yanlısı bir politika sergilemiştir. Onca yer altı zenginliğine rağmen birçok Orta Doğu ülkesinde olduğu gibi halkın bir avuç elit tabakası çoğu fakirlik içerisindeydi. Belki de devrimin gerçekleşmesindeki asıl sebepte buydu. Devrimi gerçekleştiren birçok farklı görüşe rağmen devrimden sonra yönetime dini ağırlığı olan kesim hakim oldu ve devlet yasalarını dini esaslara göre düzenledi. İran devrimiyle birlikte bölgede birçoğu bir birine benzeyen yönetim sistemleri içersine değişik bir rejim ve yönetim anlayışı girmiş oldu. Bu yönetim kimileri için bir cazibe merkezi haline gelirken kimileri içinse tahammül edilemez bir idareydi. Devrimden sonra yeni kurulan İran'ın doğumuyla birlikte yeni birçok düşmanı da ortaya çıkmıştı. Bunların en başında belki de devrim ile birlikte İran'da çıkarları büyük sekteye uğrayan Batılı devletler gelmekteydi. Birçok nedenden dolayı İran'da kendi devrimini ve doğal olarak rejimini sınırlarından öteye taşımak istiyordu. Bölge yönetimleri ya İran'ın yanında yer alarak değişime ayak uyduracaklar böylece değişimin sıkıntılarına hükümetlerine kaybetmek pahasına katlanacaklar yada Batılı bloğun yanında yer alarak hem yönetenler olarak kendilerini hem de düzenlerini muhafaza edeceklerdi. Mutlak olarak diğer hükümetler ikinci seçeneği tercih etti. Böylece İran bölgede yalnızlaştı Bu yalnızlıkta pratikte İran'ı terörü desteklemeye iten asıl sebepler arasında yer aldı. Bölgede yalnızlaşan İran'ın hissettiği tehdit algılamalarını bertaraf etmek, etkisini azaltmak ve son olarak kendi etki alanını genişletmek için bir takım politikalar geliştirdi. Dini mezhep avantajı etrafında gelişen tampon bölge uygulamaları olarak adlandırabileceğimiz bu uygulamalar daha sonra gelişerek ileride Şii hilali mitinin doğmasına neden olacak kadar büyüdü.

İran'ın yalnızlığıyla birlikte başladığına inandığımız Terörü destekleme politikası amaç olarak; rejimi korumak, sınırların güvenliğini sağlamak, rejimi ihraç edip tesis ederek hedef ülkede istenilen politikaları gerçekleştirecek baskıyı oluşturabilmek için kullanıldı. İran tüm bu politikalar içerisindeki askeri hedefleri devrimle birlikte zaafa uğramış, Irak ile savaşan ve ambargo görüp satın aldığı silahları verilmeyen ordu ile başarması imkansızdı. Diyebiliriz ki; İran ordusunun bu politikaları gerçekleştirecek ne yeterince gücü nede

donanımı vardı. Bu politikalar içerisindeki askeri hedeflere ulaşmanın en ucuz ve zahmetsiz yolu terörün desteklenmesiydi.

Bu destek aslında İran sokaklarından başlamıştı. İran'da dini görüşe sahip halk arasında yaygın olan Hizbullah örgütlenmesi ve yaptığı kanunsuz uygulamalar hükümet tarafından rejimin ülke içerisinde yerleşmesi için çoğu zaman göz ardı ediliyor bazen da destekleniyordu. Bu düşünce etrafında birleşen kesimler İran'ın desteğiyle Hizbullah örgütü adı altında toplandı. İran dışında ilk olarak Lübnan'da vücut bulduğunu gördüğümüz Hizbullah terör örgütü Türkiye'nin de içinde bulunduğu birçok ülkede eylem yaptılar.

İlerleyen yıllarda İran'ın ideolojyse neredeyse aynı adla anılır olan Hizbullah'ın terör kuşağı bölgedeki birçok ülkeyi etkisi altına aldı. Öylesine etkin ve önüne geçilemez saldırılarla sarsılan bölge ülkelerinde Şii hilali korkusu daha da pekişti. Öyle ki bölgedeki birçok ülkede İran'ın direktifleri doğrultusunda hareket eden, çıkarlarını gözeten ve servis yapan gruplar adlarını duyuran faaliyetlere ardı ardına imza atıyorlardı. Bu gruplar ya İran tarafından kuruluyor ve yetiştiriliyor yada finanse ediliyordu. İran bizzat kendi topraklarında yada Hizbullah örgütünün konuşlandığı Lübnan'ın Bekaa ve Balbek'teki terör kamplarında militanları eğitimlerini sağlıyordu. Eğitimlerini tamamlayan militanlar hedef ülkelere gönderilerek İran'ın istekleri doğrultusunda faaliyetlerine başlıyorlardı. Türkiye'de bu politikaların hedefleri arasında olan bir ülkeydi. Özellikle 2000'li yılların ilk çeyreğine kadar Türkiye, İran destekli ayrılıkçı ve dini terörün hedefi haline geldi. İran yönetimi Türkiye'de faaliyet gösteren gruplara eğitim, silah ve lojistik olarak desteklerken Türkiye'nin iç işlerine karışır boyuttaki organizasyon ve açıklamalarıyla Türkiye'ye bizzat müdahil oluyorlardı. 2000'li yıllara gelindiğinde çok önemli bir gelişme diğerlerini gölgede bırakarak Türk-İran ilişkilerinde olumlu dönemin başlamasına neden oldu. İran'ın kendisine karşı en büyük tehdit olarak algıladığı ABD'nin bu yıllarda bölgeye gelmesi ve hatta kendisine komşu olması İran'ı Türkiye'nin dostluğuna ihtiyaç duymaya itti.

İran, Türkiye ye karşı ilk komşuluk ilişkisini PKK terör örgütüne verdiği desteği keserek gösterdi. İran uzun yıllar PKK'yı desteklemiş, kamplarını topraklarında açmasına izin vermiş ve hastanelerini bu örgüt militanları hizmetine sunmuştu. Bu örgüte tavrını da sertleştiren İran, Bu örgüte ve uzantısı PEJAK'a karşı askeri operasyonlar yapmaktan geri kalmadı. Türkiye ile olan iyi komşuluk ilişkilerine Türkiye'deki İslami gruplara verdiği desteği keserek gösteren İran, Türkiye içindeki radikal İslamcı şahısların terörist eğitim almak amacıyla kendi topraklarını kullanarak Pakistan'a geçmelerine de izin vermeyerek Türk yetkilileri bu şahıslar ile ilgili olarak bilgilendirdi ve yakaladıklarını iade etti.

Son olarak İran, Türkiye'yi ilgilendiren tüm olaylarla ilgili beyanda bulunmaktan ve organizasyonlara icabet etmekten vazgeçti. Bununla da yetinmeyen İran, ikili anlaşmalarla enerji kaynaklarının dünya pazarlarına ulaştırmada, arama bulma ve işletme konusunda çok bir dizi anlaşmalar yaptı. Yine uzun yıllar karşı çıktığı BTC boru hattına olan itirazlarını da geri çekti. Tüm bu olumlu gelişmeler İran ile Türkiye'yi birbirine yaklaştırdı.

ABD'ye karşı uluslararası alanda destek arayan İran Şangay İşbirliği Örgütüne yaklaşarak bu desteği bulmaya çalışıyor. Rusya, İran devriminin ilk yıllarında ABD'nin tepkisini çekmemek adına İran'a destek vermekten çekinmişti. Ekonomisini düzelttikten sonra ilk iş olarak ABD'nin bölgedeki etkisini kırma çabasına girdi. Bu noktada Çin'de Uzakdoğu pazarının ihtiyaç duyduğu petrolün ABD'nin kontrolüne geçmesinden korkuyordu. Bu iki güçlü ülkenin girişimleriyle kurulan SCO bölgede ABD'ye muhalif devletleri bir çatı altında toplayarak güç birliği oluştururken, Türkiye gibi ABD'nin bölgedeki güçlü müttefiklerine de alternatifler sunarak Batının bölge etkinliğinde güç kaybetmesini istiyordu. Diyebiliriz ki; Türkiye'nin dostluğunun bölgedeki önemi aslında görece ABD'nin bölge için oluşturduğu tehlikenin büyümesiyle orantılı olarak gelişti. ABD'nin 2000'li yıllar ile birlikte bölgeye direk-aktif müdahalesinin etkisi büyük oldu. ABD, İran'ı şer üçgeninin bir parçası olarak ilan etmesi yine Irak'ı işgal etmesi ile birlikte aynı sonu yaşamak istemeyen İran'ı ve bölgedeki ABD karşıtı devletleri Türkiye'ye yaklaştırdı. Böylece devrim ile birlikte yıllarca İran için hedef ülke olan Türkiye'nin yerinin artık farklı olduğunu söyleyebiliriz. İran bu tip politika değişiklikleri ile karşımıza ilk kez çıkmamaktadır. Devrimden sonra benimsediği rejim ihracı politikasının en yoğun gerçekleştirdiği dönemlerde bile Rusya'yı bu politikanın hedefine koymaktan kaçındı. Yine Rusya'nın tepkisinden korkan İran, aralarında onca köklü bağ olmasına rağmen Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesinden sonra bile bu ülke üzerinde etki arama çalışmalarında ısrarcı olmamıştır. Yine Afganistan'daki Taliban rejimine karşı yapılan müdahalede öncelikli düşmanı gözükten ABD birliklerine yardım etmesi İran'ın politika değişikliğindeki uyumunu ve alışkanlığını gözler önüne sermektedir.

Türkiye'nin bu zeminde tesis etmesi gereken bazı şartlar bulunmaktadır. Bunların başında muhtemel ABD müdahalesi gölgesinde İran'ın sonunun ne olursa olsun Türkiye'nin dostluğunun ve varlığının vazgeçilmez olması sonucuna ulaşacak politikaların tesisi gerekmektedir. Her ortamda ve her şartta Türkiye-İran arasında bu güne kadar mevcuda gelmiş anlaşmalar ile tesis edilen ilişkilerin geriye yürütülmesine olanak verecek sonuçlar bertaraf edilmelidir. Bunların başında enerji kaynakları ile ilgili olarak yapılan çalışmalar ve anlaşmalar gelmektedir. Diğer taraftan muhtemel müdahale sonrasında tıpkı Irak örneğinde

olduğu gibi Türkiye’deki ayrılıkçı terörün istikrarsız İnan topraklarını kullanmasına izin verilmemelidir. Bunu için sınır ötesi sıcak takip seçeneklerinin de bulunduğu güvenlik ve işbirliği anlaşmaları şimdiden hayata geçirilmelidir.

Son olarak; İnan devrimden sonra devriminin getirdiği değerleri ve o güne kadar ki sahip olduğu zenginlikleri korumak ve yaymak için terörü bir araç olarak kullandı ve destekledi. Bölgede bir terör kuşağı oluşturan İnan, kendiyile aynı dini mezhepte yer alan farklı ülkelerdeki şiileri etkisi altına aldı. Türkiye’de çeyrek asır boyunca İnan destekli ayrılıkçı ve dini terörün etkisi altında kaldı. İnan bununla da yetinmeyip Türkiye’nin iç işlerine müdahaleye varan açıklamalarda ve organizasyonlarda bulundu. 2000’li yıllara gelindiğinde yaşanan gelişmeler İnan ile Türkiye’yi birbirine yaklaştırmaya başladı. Özellikle ABD’nin bölgeye gelişiyle birlikte kendisine yönelen en güçlü tehlikeyi yanı başında hisseden İnan, Türkiye’nin dostluğuna ihtiyaç duyarak çeyrek asır boyunca sergilediği kötü komşuluk ilişkilerinden vazgeçerek özellikle enerji alanında ortak hareket tarzı geliştirmeye başladılar. Türkiye yeni dönem gelişmeler karşısında dengeler arasında görece denge politikası uygulamaya başlamıştır.

KAYNAKÇA

- Yılmaz, S., 21. YY'da Güvenlik ve İstihbarat, İstanbul, 2007.
- Wright,R., Son Büyük Devrim (Çev. Ş.TÜRKÖMER) İstanbul, 2001.
- Takeyh, R.,Gizli İran,(Çev.:Cem Küçük), İstanbul 2007.
- Chomsky, N., Saunders, H.,H., Demirer, T., Demirer, Y., Özgür, G., Yalı, E.,O., Terör Ne? Terörist Kim?, Ankara, 2000.
- Olson, R., Türkiye İran İlişkileri, California, 2004.
- İzzeti, İ., İran ve Bölge Jeopolitiği, Tahran, 2002.
- Erdin, M., Hizbullah ve Hamas, İstanbul 2002.
- Demirel, E., Türkiye'de Radikal İslami Hareketler, İstanbul 2005.
- Kılıç, D., Tespihin İpi Koptu, İstanbul 2004.
- Çitlioğlu, E., Ankara Tahran Hattında Hizbullah, Ankara, 2001.
- Bildiri, H., Bekaa Yaratılan Toprak, İstanbul, 1993.
- Rıdvani, N.Ali., Umut Tacirleri, İstanbul, 1995.
- Ünsal, N., Devlet Terörü, Ankara, 1998.
- Çakır, R., Derin Hizbullah. İslamcı Şiddetin Geleceği, İstanbul, 2001.
- Amr, E.,Z., Batı Şerria ve Gazze'de İslami Direniş. Hamas ve İslami Cihad, İstanbul, 1998.
- Turhan, T., Özel Savaş, Terör ve Kontrgerilla, İstanbul, 2003.
- Asaf, H., Taha, C., Ortadoğu'da Devlet ve Terör, İstanbul, 2004.
- Çora, A.,N., Özoğlu, A., Uluslararası Terörizm ve Failleri, İstanbul,2002.
- Uçar, A., Aşçı, A., Terör ve İslam, İstanbul, 2002
- Taci-Faruki, S., "Hizbu't-Tahrir ve Hilafet" İstanbul, 1998.
- Boran, Y., El-Fetih ve Hamas, İstanbul, 2006.
- Demirel, E., Terör, İstanbul, 2002.
- Dumanlı, D., ABD-İran Gerginliği ve Türkiye'ye Etkileri, İstanbul, 2007.
- T.BM.M. Faili Meçhul Cinayetler Araştırma Komisyonu Raporu, Ankara, 1995.

Bal, M.Ali, Savaş Stratejilerinde Terör, İstanbul, 2003.

Kongar, E. Küresel Terör ve Türkiye, İstanbul, 2001.

Sinkaya, B., “Şii Ekseni Tartışmaları ve İran” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007.

Uluslararası Kriz Grubu, “Suudi Arabistan’da Şii Sorunu” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007.

Keskin, A., “Şii Jeopolitiği ve İran” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007.

Uyar, M., “Şii Siyasi Düşüncesi Bağlamında İran İslam Cumhuriyeti Anayasası’nda Otoritenin Kaynağı” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007.

Keskin, A., “Şii Jeopolitiği ve İran” Avrasya Dosyası, Sayı.3 Ankara, 2007.

http://www.bilisimzamani.net/yan_devrimi-t7604.0.html (04.02.2008)

<http://www.irankulturevi.com/tunkce/tarih/imam.htm> (30.01.2008)

<http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1909&kat1=5&kat2=> (12.02.2008)

www.tusam.net/makaleler.asp?id=683&sayfa=23 (04.02.2008)

ÖZGEÇMİŞ

27 Nisan 1977 tarihi, İstanbul ili Zeytinburnu ilçesi doğumluyum. İlk, Orta ve Lise öğrenimimi yine aynı ilçede tamamladım. Askerlik yıllarıma kadar Amatör- Profesyonel futbol oynadım. Askerlik vazifemi Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Topçu Alay komutanlığında 1999 yılında tamamladım. Aynı yıl Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünü kazandım. Bu tarihten Polis Akademisine bağlı Polis Meslek Yüksek Okulunu kazandığım 2001 yılına kadar Kanal D televizyonunda çalıştım. 2003 Yılında A.Gaffar Okkan P.M.Y.O'dan 93 diploma derecesiyle mezun oldum ve İstanbul'a atandım. Halen bu ilde görevime devam etmekteyim. Yine halen 2006 yılında seçildiğim İstanbul Adli Komisyonuna bağlı olarak "Bilirkişi" görevimi de devam ettirmekteyim. Aynı yıl Beykent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimime başladım. Bu süreç devam ederken 2007 yılında Anadolu Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümünden mezun oldum. Yine 2007 yılından beri Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezinde (BÜSAM) terör ve istihbarat masalarında araştırma görevlisi olarak çalışmaktayım.

Özel ilgi alanlarım, motor sporları, okçuluk, yelkencilik, dalgıçlık ve satrançtır.

Aday: Ali Kemal CEYLAN